

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

U E S T N I K

3
2022

TEMA MESECA

Vzpon in propad Kranjske sekcije DÖAV

Z NAMI NA POT

Juliana SkiTour

4,20 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE IZDELEK MESECA APRILA

ČEZ ROB, Vladimir Habjan

Bliža se čas, ko si boste tudi z najbolj natrpanim urnikom vzeli nekaj časa zase. Za vas smo izbrali knjigo *Čez rob*. Predstavljenih je petnajst kratkih zgodb. Glavna tematika je gorsko reševanje, pa tudi alpinizem in splošne planinske teme. Opisane so zahtevne, nevarne in težavne razmere, v ka-terih pogosto poteka reševanje. Knjiga je obenem vabilo v naravo, v gorski svet.

Format: 140 x 205 mm; 152 strani, italijanska vezava

CENA: V času od 1. 4. 2022 do 30. 4. 2022 lahko knjigo kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 8,45 €* (redna cena: 16,90 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

KMALU V PLANINSKI TRGOVINI

PO POTEH XIV. DIVIZIJE – PREDNAROČILA

Planinsko-zgodovinski vodnik *Po poteh XIV. divizije*, je posebnost. Opisane so poti in dostopi, ki so jih prehodili partizani na zgodovinskem pohodu. Dopolnjujejo ga fotografije in zemljevidi, ki dajejo vodniku poseben čar. Vodnik je zastavljen uporabno. 28 etap je opremljenih s kratkimi in jedrnatimi pohodniškimi dejstvi o poti z vsemi klasičnimi izletniškimi podatki: izhodišče, dolžina, zahtevnost posameznega pristopa, mejnik etape ... Po drugi strani nas seznanja z zgodovinskim kontekstom in drugimi poudarki kulturne krajine, to je naravne in kulturne dediščine ob poti.

Vodnik bo izšel predvidoma v začetku aprila. Do takrat izkoristite prednaročniško ceno z 20 % popustom, namesto 21,90 € --> 17,52 €.

Format: 130 x 210 mm; integralna šivana vezava

VABLJENI K NAKUPU V PREDNAROČILU!

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
122. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4300 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Transakcijski račun PZS

IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 42 EUR, 66 EUR za tujino, posamezna številka 4,20 EUR, poletna številka 4,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (31,50 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Triglav

Foto Peter Strgar

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Davno izgubljena pisma

V spominih na otroštvo je gnezdil obris človeka, s katerim so tedaj živeli v isti hiši in skupnem gospodinjstvu. Ni bil njegov pravi oče in bilo mu je neprijetno, če se je spomnil nanj. Mama je rekla, da se je odselil nekam v tujino. O njem ni z nikomer govoril, a če je že nanesla beseda, je imel slabo mnenje. Ta moški ga ni razumel in vedno je hotel imeti svoj prav, kot ga je seveda imel tudi sam. Pretekla so leta in nazadnje je ostarel.

Nekega dne je pospravljaj podstrešje in v preperelem kovčku našel stare fotografije in pisma. Premagala ga je radovednost in začel jih je prebirati. Njegova mama si je očitno dopisovala s tem moškim še leta po tem, ko ju je zapustil.

Iz pisem je spoznal, da moški dejansko ni bil njegov biološki oče. Odleglo mu je. Po drugi strani pa ga je presenetilo, ker je izvedel nekaj več o lastnem poreklu. In tudi o njegovem – bil je zgolj človek, ki je takrat stanoval v isti hiši in imel obrt, za katero se je pozneje sam navdušil.

Mama si je potem, ko je odšel, našla novega moža. Žal tudi pri njem ni imela sreče. Očim ni bil boljši od prejšnjega in kmalu ju je tudi on zapustil. Življenje ju je oba le dodatno utrdilo. Z leti se mu je končno uspelo toliko osamosvojiti, da je lahko zaživel na svojem in nadaljeval priučeno obrt. Bil je zadovoljen s svojim življenjem, ki je bilo ena od mnogih usod, kakršnih je bilo nekoč na Kranjskem več kot vaških lip. Njegova zagotovo ni bila med slabšimi.

Vedno pa je imel zoprno občutek, da mu niso povedali vsega. Ko je bil mlajši, so mu prizanašali, ko je bil dovolj star, pa ni bilo več pripovedovalcev. Še dobro, da je po naključju zašel na podstrešje ...

Tudi začetki nemške Kranjske sekcije (Section Krain DÖAV) in Slovenskega planinskega društva (SPD) so bili ena od mnogih usod na nekdanjem Kranjskem. Ko se je SPD odselil iz "skupnega gospodinjstva" (*Deutscher und Österreichischer Alpenverein*), in odšel iz "skupne hiše" (razpadle avstrijske monarhije), so gore, kar jih je ostalo za rapalsko mejo, končno postale slovenske. SPD je tedaj prevzel vse nemške kočice in poti, jih vključil v svoje območje delovanja ter spisal zgodovino slovenskega planinstva, ki sega v današnji čas.

Vse to že vemo, vendar kot nas življenje uči, se družinske zgodbe v resnici nikoli ne razrešijo tako hitro in preprosto, kot potomci slišijo od prednikov. Zgodba SPD je šolski primer, ko ostane nekaj listov zgodovine med seboj zlepljenih. Tega pozneje nihče ne opazi, ker je otroku pač preprosteje reči, da je "oče na službeni poti", kot pa mu razlagati dolgo in na trenutke morda tudi neprijetno zgodbo.

Nekaj generacij za tem, ko je že vsem jasno, da se na naslednjem družinskem pogrebu ne more več prikazati kakšen neznan sorodnik, ki bi vse prisotne spravil v neprijeten položaj, se prebudi tudi radovednost. Kdo, od kod in zakaj smo? Včasih zadostuje tudi naključje in nekaj sreče, ko na podstrešju odkrijemo nove odgovore na stara vprašanja.

Leta 1958 je bil v požaru popolnoma uničen naš planinski arhiv, ki je segal v čas nastanka SPD, pisanje *Planinskega vestnika* v burnih letih pa je bilo razumljivo enostransko, zato smo pozneje ostali brez realnega zgodovinskega pogleda v preteklost. Toda zadnji koronski čas je prinesel tudi nekaj dobrega. Bil je čas brskanja po podstrešjih in z nekaj sreče smo našli zaprašen kovček s pismi. Ne dobesečno, temveč se je našel v Innsbrucku.

V arhivu Kranjske sekcije so bili dokumenti o njenih nepremičninah in finančnem

poslovanju ter raznovrstna korespondenca – med njo tudi dopisovanje z vodstvom SPD, odločbe in ostri ukrepi novih oblasti do vseh ostankov nemštva ter posledice za prebivalce v času nastanja nove kraljevine SHS. SPD je želel ta arhiv zaseči, vendar mu kljub velikim pritiskom na vodstvo z zakonom ukinjene Kranjske sekcije, to ni uspelo. Arhiv je bil namreč kmalu po koncu vojne skrivaj prepeljan v Gradec. Od tam ga je namestnik zadnjega predsednika na začetku druge svetovne vojne poslal v Innsbruck, kjer smo ga tudi našli v njihovem arhivu. Začetno navdušenje je malce ohladilo spoznanje, da je velika večina dokumentov v nemškem jeziku in povrhu vsega napisana še v zapleteni gotiči, po drugi strani pa je le povečalo izziv za razvozlanje vsebin. In tu so zdaj končno predstavljene manjkajoče strani zgodovine, ki neolepšano pripovedujejo o koncu Kranjske sekcije in o prvih letih SPD.

Dušan Škodič

Spoštovane bralke in bralci,

tako kot za vse reči na svetu tudi za revijo velja, da so spremembe edina stalnica. Letošnje dvakratno povišanje cen papirja in tiska je izdajatelja, Planinsko zvezo Slovenijo, prisililo v ukrepe. Včasih je tako, da za isto ceno dobimo več, drugič pa žal manj. Leta 2010, ko smo povečali format, je bila cena posamezne revije na 76 straneh (s platnicami) 3,40 evra, z letom 2015 smo ceno povečali na 3,90 evra, a smo leta 2017 brez spremembe cene *Vestnik* začeli izdajati na 84 straneh. Januar 2022 je revijo podražil za 30 centov, marec pa njen obseg zmanjšal za 4 strani. Upamo, da boste kljub spremembam ostali naročniki oziroma kupci *Planinskega vestnika*.

Uredništvo

UVODNIK

1 **Davno izgubljena pisma**

Dušan Škodič

PLANINSKA ZGODOVINA

4 **Uzpon in propad Kranjske sekcije DÖAV**

Dušan Škodič

SPOMINI

17 **Na Poljani**

Rafael Terpin

DOŽIVETJE

20 **Oda Kamniškemu sedlu**

Mire Steinbuch

KOT SANJE

26 **Mavrična gora**

Vid Legradič

Z NAMI NA POT

30 **Turnosmučarsko prečenje Julijskih Alp**

Janko Humar

ČEZ MEJO

41 **Odmaknjen in sam**

Olga Kolenc

PLANINSKA ZGODOVINA

44 **Stoletnica Knafelčeve markacije**

Dušan Škodič

HIMALAJA

50 **Manaslu – ko je slika vredna tisoč besed**

Julija Šuligoj

INTERJUJ

54 Uida Zupan Teuš

Damjan Slabe

SAMOTNI VRHOVI

57 Ovčjak (Mali) in Veliki Ovčnjak (Kopica)

Irena Breščak

PLANINSKA ZGODOVINA

58 Začetki organiziranega vodništva na Slovenskem

Marija Mojca Peternel

GORSKI TEK

60 Premik lastnih meja

Anja Klančnik

INTERJUJ

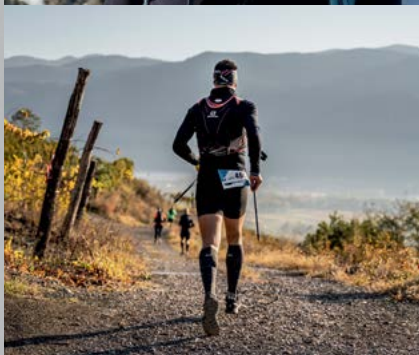
62 Oliver Čobec

Andreja Erdlen

SPOMINI

64 Angelček je bil zgoraj

Lidija Honzak

DOŽIVETJE

65 Snežne lučke v temini

Milka Bokal

NARAVA

66 Rastline prepoznamo tudi po vonju

Ivan Premrl

68 NOVICE IZ VERTIKALE

71 LITERATURA

74 PLANINSKA ORGANIZACIJA

76 U SPOMIN

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

**PD CELJE MATICA JE V DOBRIH DVEH LETIH OSTALO BREZ
KOCBEKOVEGA DOMA NA KOROŠICI IN FRISCHAUFOVEGA DOMA
NA OKREŠLJU, DVEH PLANINSKIH DOMOV
NA TRASI SLOVENSKE PLANINSKE POTI.**

**SVOJ DAR ZA NOVI FRISCHAUF OV DOM
LAHKO NAKAŽETE NA RAČUN**

NOVA KBM

0400 1004 7070 066.

DRUŠTVO SE ZAHVALJUJE ZA VAŠ PRISPEVEK.

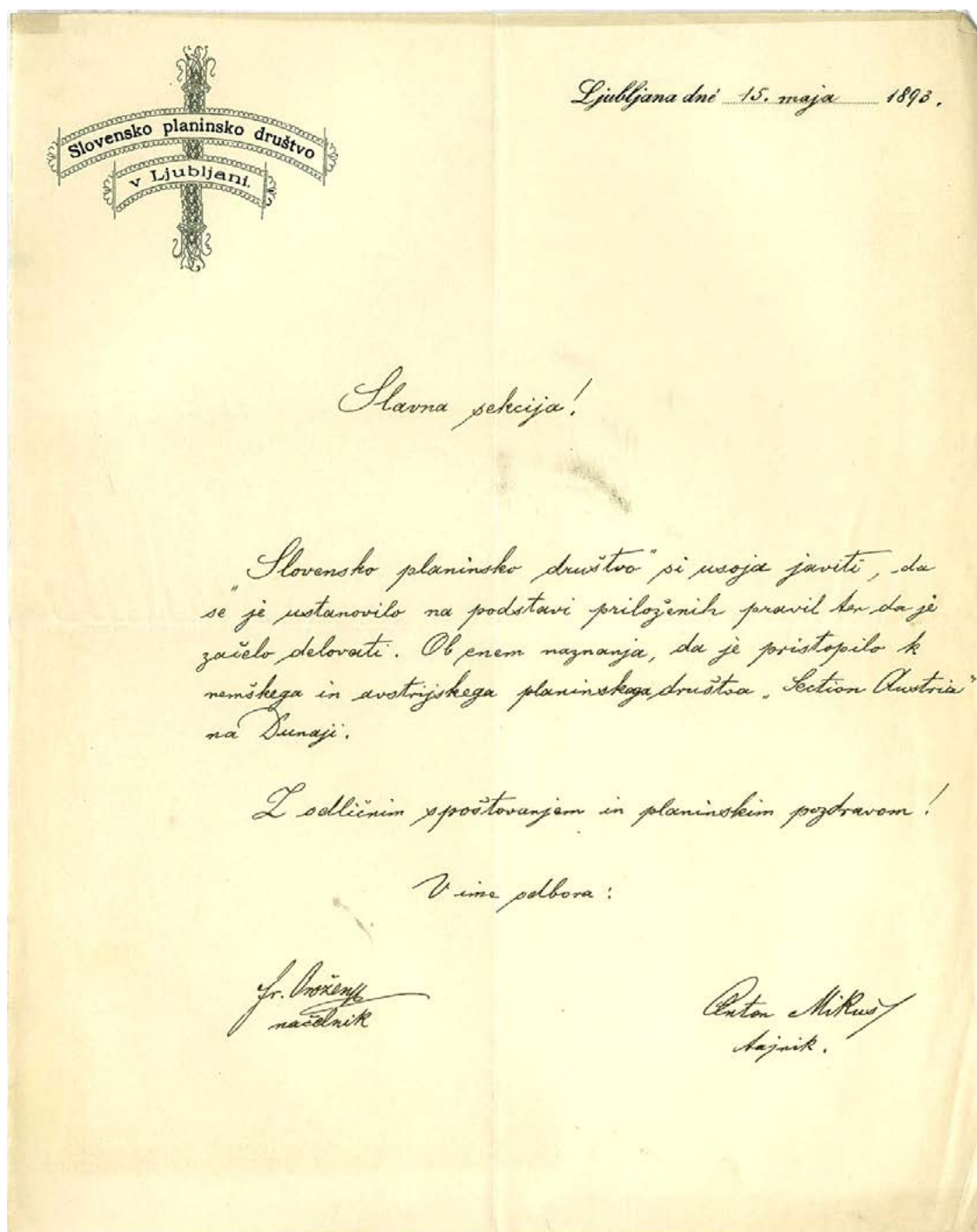

Uzpon in propad Kranjske sekcije DÖAV

**Presenetljivo odkritje. Slovensko planinsko društvo
je bilo prva tri leta član DÖAV.**

O prosluli Kranjski sekciji vemo večinoma le to, da je konec dvajsetega stoletja z nemškimi nacionalističnimi dejanji naše planince v tolikšni meri spravila ob živce, da so se leta 1893 odločili ustanoviti Slovensko planinsko društvo (SPD). To je bilo politično dejanje, česar SPD niti ni skrival. S tem so Slovenci jasno povedali, da so gore, čeprav del avstro-ogrske monarhije, v prvi vrsti slovenske.

Pismo v slovenskem jeziku, s katerim je SPD obvestil Kranjsko sekcijo o svoji ustanovitvi pod okriljem Sekcije Avstrija v nemško-avstrijskem društvu DÖAV. Podpisana sta prvi načelnik SPD Fran Orožen in tajnik ter kasneje prvi urednik Planinskega vestnika Anton Mikuš.
Vir Historisches Alpenarchiv

Z ustanovitvijo SPD se je končalo dvajset let nemškega monopola v naših gorah in hkrati začelo naslednjih dvajset, v katerih sta si konkurenčni planinski društvi z območjem delovanja v kronski deželi Kranjski (nem. *Krain*) med seboj nagajali in se obtoževali v tedanjih časopisih. Jeza zavednih Slovencev, združenih v SPD, in na drugi strani na Kranjskem živečih Nemcev in pronemško usmerjenih domačinov pod okriljem Kranjske sekcije (*Sektion Krain*), obeh s sedežem v Ljubljani, je bila velika. Skozi današnje oči je morda videti celo nekoliko otročja. Gradnja planinskih koč v bližini konkurenčnih, gradnja novih slovenskih planinskih poti zato, da planince speljejo stran od nemških koč, postavljanje slovenskih označevalnih tabel poleg nemških in občasno tudi njihovo poškodovanje bi zlahka opredelili tudi kot pobalinsko ali vandalsko.

Toda prišla je prva svetovna vojna in po njej ni bilo več ne monarhije ne Kranjske sekcije, SPD pa je v zgodovino prišel v vlogi zmagovalca. Pa vendar, če pred poroto ne moreta stopiti obe strani in povedati svoje zgodbe, ostane slab priokus, pa tudi nepotešena radovednost. Minilo je več kot sto let in nič ne bo narobe, če skušamo z današnjimi očmi in nedavno odkritim arhivskim gradivom oceniti obseg delovanja in pomen Kranjske sekcije za razvoj planinstva na naših tleh.

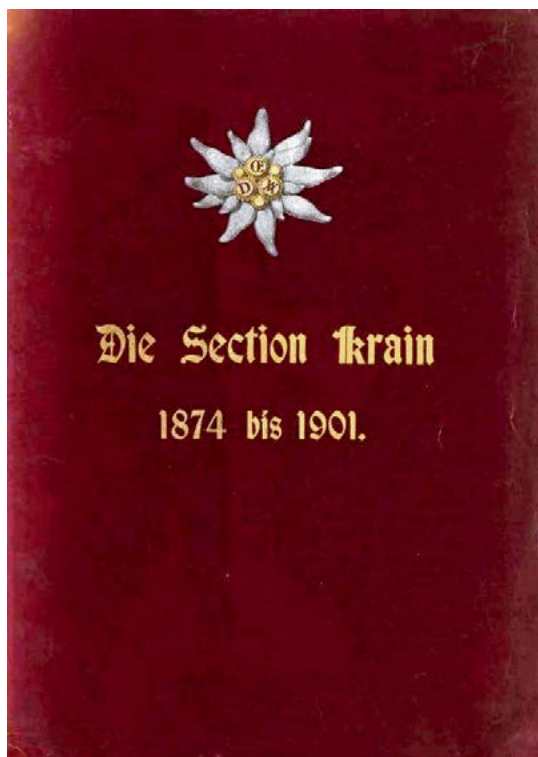
Začetek organiziranega planinstva na Kranjskem

Kranjska sekcija Nemško-avstrijskega planinskega društva DÖAV¹ je bila ustanovljena 30. marca 1874 v Ljubljani. V njej so se zbrali predvsem izobraženi ljubljanski nemški in ponemčeni meščani, pa tudi nekaj Slovencev. Njen prvi predsednik je postal znani knjižni založnik in planinec Ottomar Bamberg. Članstvo je bilo maloštevilno, ob ustanovitvi je, kot so zapisali, štel 50 "udov", tri leta pozneje, ko je sekcija zaradi neaktivnosti prenehala obstajati, pa 72. Takrat so morali prodati tudi svojo malo koč na Prodirh (kjer stoji dom Planika), kupil jo je Avstrijski turistični klub ÖTK.

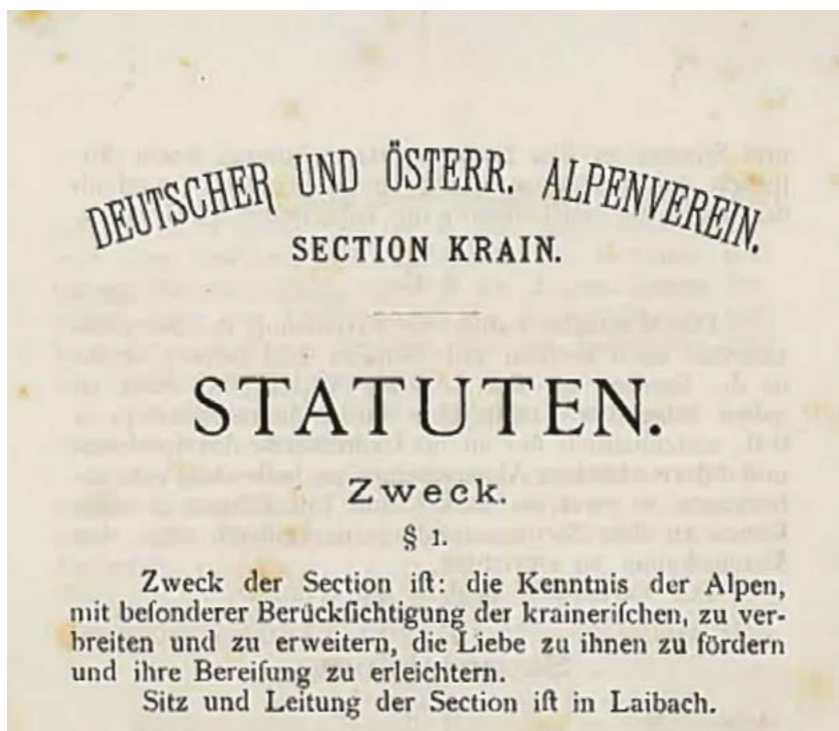
Novembra 1881 je bila Kranjska sekcija ponovno ustanovljena. Za njenega načelnika je bil izvoljen kustos ljubljanskega muzeja, Karl Deschmann, ki je na tem mestu ostal do svoje smrti leta 1889. Rojeni Slovenec Karel Dežman je postal duša in motor Kranjske sekcije, ki je pod njegovim vodstvom postala dejaven in vsestransko aktiven igralec na področju planinstva. Na neki način je Kranjska sekcija in njena dejavnost postala popolni odsev njenega načelnika Dežmana, ki si ga je zgodovina zaradi njegovega nemštva zapomnila zelo negativno, čeprav je kot vsestranski znanstvenik ogromno naredil za Slovence.²

¹ V uradnih zapisih se za nemško-avstrijsko planinsko društvo (*Deutscher und Österreichischer Alpenverein*) pojavljata dve obliki kratic, DuÖAV in DÖAV. Obe sta pravilni. Prav tako se sekcija lahko zapiše v obliki Sektion ali Sektion. Op.a.

² Dr. Nada Praprotnik: *Karel Dežman is not forgotten*, Acta carsologica (2006), str. 169.

Naslovnica obsežnega zbornika, ki ga je Kranjska sekcija izdala leta 1901 pri založbi Kleinmayr & Fed. Bamberg. V njem je opisala svoje delovanje med leti 1874 do 1901. Vir Historisches Alpenarchiv

Uzpon Kranjske sekcije

Pod Dežmanovim vodstvom in sposobnostmi je sekcija zelo napredovala in postala vabljava za nove člane. Leta 1893 je njihovo število zraslo na 217. Razen gojenja družabnosti se je razvila tudi znanstvena dejavnost, kar je razbrati iz seznama sekcijških večerov, objavljenih v dnevem časopisu, na katerih je bilo izvedenih veliko kakovostnih predavanj in znanstvenih razprav v izvedbi domačih in tujih predavateljev. Zelo kmalu je bila ustanovljena tudi bogata planinska knjižnica. Kot je razvidno iz zadnjega knjižničnega popisa, objavljenega leta 1901, je obsegala več kot

Statut Kranjske sekcije, ki je imela prvi posvetovalni sestanek 7. marca 1874 v ljubljanskem gostišču Pri zlati zaponki poleg hotela Slon. Sekcija je bila uradno ustanovljena 30. marca. Vir Historisches Alpenarchiv

Razglednica izdana v spomin trem pokojnim zaslužnim načelnikom Kranjske sekcije: Karlu Dežmanu, Wilhelmu Vossu in Fritzu Suppanu
Vir Section Krain in Laibach, 1874 bis 1901

400 enot kakovostnih alpskih, botaničnih in ostalih znanstvenih del. Sekcija je imela tudi dobro organiziran in pregleden arhiv, ki je vključeval register poti, planinskih koč in njenih gorskih vodnikov.

Oranje ledine na planinskem področju

Hkrati se je sekcija resno in na vseh področjih lotila pravega planinskega dela. Najemali so delavce, ki so jim zgradili in označili planinske poti po vsej Kranjski. Veliko tudi po hribovju v neposredni okolici Ljubljane ter v polhograjskih in škofjeloških hribovih, saj so se zavedali, da je treba ljudi najprej navdušiti za hojo v naravo z domačega praga, da bi jih kasneje pot zanesla v višje gore. Zgraditi so dali tudi planinske koč; leta 1877 so obnovili tedaj že propadlo kočico na Prodirh v Kočo Marije Terezije (danes Planika), 1887 so postavili Dežmanovo koč (danes Staničev dom), leta 1892 spodnjo Kočo na Golici, leta 1897 Zoisovo koč na Kokrskem sedlu in leta 1901 Vossovo koč na Vršiču (danes Erjavčeva koč).

Organizirano je bilo izobraževanje za pridobitev licence gorskega vodnika, najprej v Avstriji, leta 1894 pa tudi že prvi tečaj v Mojstrani.

Obenem je bilo poskrbljeno za ureditev in uskladitev vodniških tarif, kar sploh ni bil mačji kašelj. Zaradi trdoglavosti bohinjskih vodnikov, kot so zapisali, je namreč trajalo več kot pet let usklajevanj in sestankov, da so lahko končno poenotili vodniške tarife v Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alpah. Tako je bilo mogoče vodniške tarife tudi natisniti in distribuirati v obliki knjižic in obvestil še pred začetkom turistične sezone. Na ta način jim je s trdim delom vodniški sistem na Kranjskem uspelo izenačiti s planinsko razvitejšimi sosednjimi državami. Urejen je bil tudi pokojninski načrt za vodnike (na pobudo centralnega odbora v Berlinu) in nadomestila, če bi prišlo do poškodovanja ali kot pomoč družinam vodnikov, če bi prišlo do smrtne nesreče, zaradi česar so se vodniki boljše zavedali svojega odnosa do poklica in pripadnosti svoji planinski organizaciji DÖAV.

Zaradi porasta števila turistov in posledično nesreč v gorah je bila ustanovljena Alpska reševalna postaja (1899), v katero so bili vključeni licencirani vodniki na

vseh alpskih izhodiščih. Kranjska sekcija se je na vse mogoče načine, tudi s pisanjem vodnikov, objavami v časopisih in z izdajanjem razglednic trudila, da bi lepote dežele Kranjske uspešno predstavila doma in v tujini in na ta način k nam privabila turistični tok. Pri tem so računali predvsem na obiskovalce gora, zato so vse za planince pomembne železniške postaje (Lesce, Dovje, Bohinjska Bistrica itd.) opremili z velikimi informativnimi tablami z zemljevidi.

Cesarska in kraljeva direkcija za pošto in telegraf v Trstu je leta 1894 na predlog Kranjske sekcije izdala vozni red vseh poštних povezav na Kranjskem in v primorski regiji, pomemben uspeh je bil tudi, da so uspeli leta 1898 s predlogom uvedbe rednih poštних linij na relaciji Kranj–Kokra. To je spodbudilo planinstvo tudi v tem, tedaj prometno zelo slabo povezanem in planinsko premalo cenjenem delu Kamniških Alp.

Močna finančna podpora Kranjski sekciji

Kljub zelo visokim stroškom, ki so bili povezani z gradbenimi deli in ostalimi vzporednimi aktivnostmi, je bilo finančno stanje maloštevilne sekcije stabilno, predvsem po zaslugi velikodušne podpore Kranjske hranilnice (*Krainische Sparkasse*) in združenega Nemško-avstrijskega planinskega društva DÖAV. Kot so zapisali v obsežnem zborniku:³ "Kranjska krona ima srečo, da ima v Kranjski hranilnici v Ljubljani dobrotnika, ki vsako leto namenja znatne vsote v dobrodelne namene, in že vse od svojega obstoja tudi Kranjski sekciji zagotavlja bogate subvencije." (Kranjska hranilnica je v tistem času delovala v palači na današnji Tomšičevi ulici, ki predstavlja "zadnjo stran zgradbe slovenskega parlamenta", op. a.)

Tako so skoraj dve desetletji nemške sekcije DÖAV v naših gorah delovale nemoteno in praktično brez konkurence, če zanemarimo nekaj poti in koč, ki jih je brez vpletanja v nacionalni spor že prej uredil politično nevtralni avstrijski ÖTK.

Nemške sekcije na Kranjskem so v omenjenem obdobju orale ledino in približevale gore domačim in tujim planincem. Kranjsko sekcijo, ki je bila najpomembnejša, so v obdobju njenega obstoja vodili visoko izobraženi ljudje, nekateri tudi slovenskih korenin, ki jim je nemška kultura v monarhiji predstavljala edino pravo pot napredka in omike.

Po prvem propadlem začetku pod vodstvom Ottonmarja Bamberga (1874–1877) so bili njeni načelniki: dr. Karl Deschmann (1881–1889), prof. Wilhelm Voss (1889), vitez Anton Gariboldi (1890), dr. Emil Bock (1891–1893), dr. Fritz Suppan (1894), dr. Rudolf Roschnik (1895–1909) in Heinrich Ludwig (1910–1919). Sekcija je ves čas gojila dobre odnose tako s centralo DÖAV kot s sestrskimi sekcijami na Kranjskem, zlasti z Obalno sekcijo Kustenland iz Trsta, ter Sektion Cilli iz Celja. Kranjsko sekcijo je na občnih zborih skupnega DÖAV vedno zastopalo po več njenih članov.

³ Deutscher und österreichischer Alpenverein, "Section Krain" in Laibach, 1874 bis 1901, Ljubljana, Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1901.

Planinske poti v visokogorju

Potem ko je sekcija v prvih letih svojega delovanja naredila in označila predvsem lažje pohodniške poti in zanimivejše turistične dostope, na primer do slapov v Martuljku, od spodnjega do zgornjega slapu Peričnika, do slapa Savice, v Blejski vintgar in z Bleda skozi Poključsko luknjo, se je lotila še nadelave ugodnejših dostopov za vzpon na vrh Triglava. Takrat je bil vzpon iz doline na Triglav tehnično še zelo težaven in tudi zelo naporen. Za vzpon iz Bohinja je bilo treba najprej pol dneva hoditi le do Stare Fužine ali Srednje vasi.

Več izboljšav poti na Triglav je že ob prvi in drugi gradnji Koče na Prodih (1871 in 1877) izvedla vodniška družina Šest iz Bohinja. Te izboljšave so bile sicer po današnjih merilih skoraj nepomembne (tedaj še niso uporabljali jeklenic, pač pa odžagane prožne veje rušja, tako da so debelejši konec zagostili v skalno razpoko, s čimer je lesena zagostila postala ročica za oprijem, op. a.), vendar so deloma že olajšale vzpon.

V tistem času je bilo navdušenje nad plezanjem na najvišji vrh Kranjske še zelo skromno, toda Dežman in zlasti dolgoletni blagajnik Kranjske sekcije Ernst Stöckl, ki je zelo dejavno sodeloval pri izvajanju planinskega dela, sta prepoznala, kaj je potrebno, da bi širše kroge opozorili na lepote našega visokogorja. Zato so v letih 1882 in 1883 na novo markirali ali obnovili obstoječe markacije na mnogih poteh v širši okolici Triglava, med drugim iz Bohinja skozi Dolino Triglavskih jezer (mimo avstrijske Koče Franca Ferdinanda), čez steno Komarče, čez Hribarice do Koče Marije Terezije in na Velo polje, iz Trente čez Skok na Dolič in čez Bovško škrbino na Triglav, iz Vrat na Luknjo s povezavo čez planino Zajavor v Zadnjico in do Baumbachove kočice v Trenti (koča je bila v lasti obalne sekcije Kustenland), iz Vrat čez Prag do Dežmanove kočice (mišljena je nadelava v turistične namene, kajti glavne prehode sta že prej zavarovala z lesenimi klini Požganc in Kobar za lovca Galleta, zdaj pa sta jo opremila še z železnimi klini, op. a.).

Na območju Vršiča in Vossove kočice so bile narejene pot iz Kranjske Gore, povezava skozi Malo Pišnico v Planico, v Trento do izvira Soče, na Mojstrovko in na Prisojnik.

Najzahodnejša pot Kranjske sekcije v Julijskih Alpah je bila pot do Belopeških jezer in čez Jezersko planino in Travnisko škrbino (zelo zahtevno) do kočice na Mangartskem sedlu, s katero je upravljala sekcija iz Beljaka. Koča na Golici je postala središče dela Kranjske sekcije v Karavankah. Z novimi potmi je postala povezana tako s Koroško kot Zgornjesavsko dolino in z grebensko potjo s sosednjimi vrhovi in naprej do Koče Bertha na Kepi. Kranjska sekcija se je ob podpori osrednjega društva usmerila tudi v Kamniške Alpe, kjer so zgradili pot iz Kokre na Kokrsko sedlo, skozi Belo na Ojstrico in čez Pode na Grintovec in Skuto.

Poti okoli Triglava in na Triglav

Leta 1887, ko je bila zgrajena Dežmanova koča, je dala sekcija narediti tudi danes najbolj obremenje-

Koča Kranjske sekcije na Golici je bila središče njenega delovanja v Karavankah. Razglednica je nastala med leti 1908 in 1915. Vir Historisches Alpenarchiv

Nemški planinci fotografirani pred Zaishütte na Kokrskem sedlu, 29. avgusta 1897. Vir Historisches Alpenarchiv

no pot, ki vodi mimo Kredarice na Mali Triglav in je bila zaradi sončne lege spomladi prej kopna kot pot od Koče Marije Terezije. Pot sta nadelala Požganc in Kobar. Opremila sta jo s številnimi klini in žicami ter izklesala stopnice. Obenem je sekcija naročila tudi nadelavo krožne poti okrog celotne vršne kupole Triglava. Lovrenc Škantar je z jeklenicami zavaroval Kugyjevo polico in jo ocedil proda. Stezo je nadelal tudi čez Zaplanjo in okrog Rjavca na Prode. Pot čez Kugyjevo polico se ni obnesla, ker jo je zapadno kamenje sproti zasovalo in je bilo vzdrževanje predrago, zato je polica danes spet skoraj taka, kakršna je bila tedaj, ko jo je prvi prehodil dr. Kugy (kot se je sam izrazil, je bil v resnici zgolj prvi, ki jo je prehodil brez ustreljenega gamsa na plečih, op. a.). Nadelana je bila tudi pot s Triglavskih Prodov mimo Triglavskega Vogla in s tem

ustvarjena hitra povezava med Kočo Marije Terezije in Dežmanovo kočjo.

Z vsemi temi deli, ki so Kranjsko sekcijo stala veliko denarja in prizadevanj, je nastopila za zgodovino Triglava nova doba, "doba planinstva" v širšem pomenu

Dramatična upodobitev Dežmanove kočje sredi neprijaznega okolja, kot jo je leta 1908 upodobil umetnik Edward Theodore Compton. Vir Historisches Alpenarchiv

Zahl: 73

Section: Krain

Erbaut: 1837

Erneuert (Erweitert): 1895, 1905

Deschmann-Hütte | 2323 m. |

am Triglav. Sulische Alpen. Krain.

Lage: *Die Hütte liegt 2 Stunden nördlich des Triglav-Gipfels (2864 m) auf dem von dem Gletscher zwischen der Karedersee und dem Dobeseraki-See gebildeten Tal, und genau auf der, die Tradition m'geulfrimljen Baralle Nr. 1834/5. Kantonparade Lengenfeld.*

Bewirtschaftet? *Seit 1. Juli bis zum September.* Vereinsschluss? *Ja.*

Proviant-Depôt.

Bauart und Eintheilung der Hütte:	Kosten:	
<i>Die Hütte besteht in dem mit Stein erbauten mit seit 1895 umlaufenden Zofen in Holzgefäßen einen Gabelraum im Gabel, im Obergeßten Pfeilballen, in drei Neben gläsern Kamin auf Holz brennen mit andern vorfast / so. meist in Holzgefäßen wie im Saftkammer</i>	1. des ursprünglichen Hüttenbaues:	Gulden u. W. Mark
	a) für die Hütte	1768'70
	b) .. .. Einrichtung .	240'88
	Zusammen .	2009'58
	2. der Erweiterungsbaues: 1895	3595'73
		Kammi 2. 20000.-

Matična knjiga Dežmanove kočje – velikega ponosa. Vsaka od planinskih koč je imela v arhivu takšno knjigo, v katero so vpisovali vse podatke v zvezi z njo; od nakupa parcele, stroškov gradnje, obnovitvenih del, opisa lokacije in podobno. Vodili so tudi letno statistiko obiska.

Vir Historisches Alpenarchiv

besede. H Koči Marije Terezije so pred tem hodili v glavnem le posamezniki in družbe planincev so bile vse do leta 1887 redke pojav. Z udobno Dežmanovo kočjo vrh Pekla, s stezo skozi Kot in nadelano potjo od Kredarice na vrh pa je Triglav postal zaželen planinski cilj tudi širšim krogom. Ta način dela v Triglavskem pogorju in tudi drugod je bil v skladu z načelom, ki ga je v tistem času zagovarjala celotna DÖAV, namreč da se gradnje novih poti loteva šele po zagotovitvi potrebnih zmogljivosti. To ni ostalo brez ugodnih posledic, ki so se pokazale v povečanju števila obiskovalcev. Na ta račun je bilo od tedaj Triglavu mogoče pripisati vsaj podvojitve prejšnjega števila obiskovalcev. S tem je Kranjska sekcija prevzela vodstvo planinstva v Triglavskem pogorju in izpodrinila konkurenčni avstrijski ÖTK, katerega cilji so bili zgolj turistični, medtem ko je imela Kranjska sekcija tudi določene "nemškoosvajalne" namene.

Nov igralec stopi na igrišče

Kdaj in na kakšen način je vodstvo Kranjske sekcije izvedelo, da na planinskem področju ni več monopolist, ne vemo. Zagotovo pa so to v tedanji majhni Ljubljani izvedeli, še preden se je novica pojavila v slovenskih časopisih. Posebnega poudarka temu niso dajali. Imeli so dvajset let prednosti, imeli so znanje, izkušnje in sredstva. Na SPD so zelo verjetno gledali zviška, saj se je slovensko društvo pojavilo čez noč in ni imelo ničesar, kar so že imeli in naredili oni: planinske poti, kočje, literaturo, organizirano vodniško in reševalno službo ter močno zaledje združenega Nemško-avstrijskega planinskega društva. Vsega tega se ni dalo enostavno preskočiti. SPD naj bi bila muha enodnevnic, ki ji bodo do večera odpadla krila ...

Naznanilo

Minili so slabi trije meseci. Na naslov Kranjske sekcije je priromalo kratko sporočilno pismo, napisano v slovenščini. Datirano je bilo 15. maja 1893. V zgornjem levem kotu se je nahajal umetelen logotip in ime Slovensko planinsko društvo v Ljubljani. Pisalo je:

Slavna sekcija!

"Slovensko planinsko društvo" si usoja javiti, da se je ustanovilo na podstavi priloženih pravil ter da je začelo delovati. Obenem naznanja, da je pristopilo k nemškega in avstrijskega planinskega društva "Section Austria" na Dunaji.

Z odličnim spoštovanjem in planinskim pozdravom!
V ime odbora

Fran Orožen, načelnik
Anton Mikuš, tajnik

Pismo deluje nekoliko zbadljivo in ni izključeno, da ni. Danes bi za norčevanje verjetno imeli že pretirano uglajeno naslavljanje s "slavno sekcijo", kar je ta v primerjavi s komaj rojenim otrokom slovenskega planinstva pravzaprav tudi bila. A tudi odlično spoštovanje na koncu pisma je bilo dejansko predvsem stvar omike v tedanji korespondenci.

Zbode naznanilo, da se bo SPD sicer vključil v DÖAV kot ena od njenih sekcij, vendar v Slovencem bolj prijateljsko naklonjeno avstrijsko polovico združenega društva. Še bolj pa je seveda presenetljivo dejstvo, da se je SPD vključil in vztrajal kar tri leta v DÖAV, saj doslej o tem nismo ničesar vedeli.

Čemu je SPD izbral raje avstrijsko polovico, nam postane jasno po pregledu poznejših vedno bolj ostrih dopisovanj in obtoževanj med obema deležnikoma. Zelo očitno je, da sta trčili skupaj dve nacionalni in politični prepričanji, predvsem glede svoje umeščenosti v istem prostoru. Na eni strani je stala izobrazena nemška elita, ki je v habsburški monarhiji videla edino možno pot Slovencev v prihodnost. Na drugem bregu pa je bila večina, ki si je po pomladi narodov obetala mnogo več pravic, kot jih je imela v tistem trenutku. Prihodnost brez avstrijskega cesarja je bila tedaj še v oblakih, največ se je med tedanjimi slovenskimi poslanci na Dunaju špekuliralo o panslovanski povezavi Slovencev s Hrvati in Čehi.

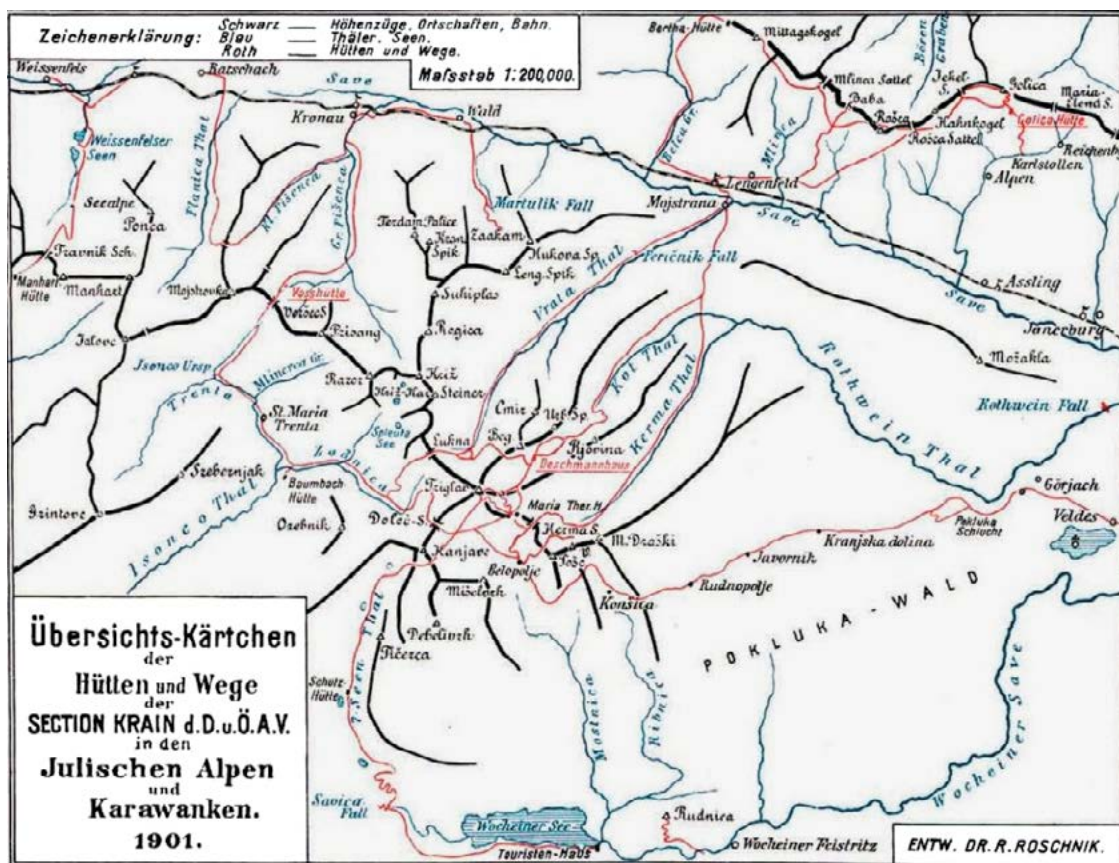
SPD si je na podlagi ohranjenih dokumentov na začetku torej zamislil, da bo deloval kot del združenega Nemško-avstrijskega planinskega društva DÖAV, kot ena od njenih sekcij na Kranjskem. Ta podatek so starejši, danes že pokojni poznavalci planinske zgodovine še poznali iz pripovedovanj, vendar se o tem ni na glas govorilo. O tem molči tudi *Planinski vestnik*, ki je začel izhajati leta 1895, ko je bilo že jasno, da povezave z DÖAV ne more več biti, zato pa *Vestnik* že v svojih prvih številkah omenja napetosti, ki so se dogajale v zvezi s Kranjsko sekcijo in njenim velikonemškim delovanjem.

Podcenjevanje se nikoli ne obnese

SPD je bil v resnici vse kaj drugega kot muha enodnevnica. Imel je večinsko zaledje v prebivalstvu na Kranjskem in tega se je očitno zelo dobro zavedal, zato se je na deloma že preorane planinske njive podal s svojim plugom in povzročil veliko jeze pri "slavni" konkurenci. Le dve leti po ustanovitvi je na vrhu Triglava že stal Aljažev stolp in kmalu za tem tudi Aljaževa koča na Kredarici, ki se je zasedrila med Dežmanovo kočo in Triglav. Vsi planinci so seveda uporabljali poti, ki jih je že prej zgradila Kranjska sekcija. Tudi v Vratih je zrasla prva Aljaževa koča, v kateri so se ustavljali planinci, in ob poti na Velem polju, po kateri se je šlo proti Koči Marije Terezije, je stal slovenski Vodnikov dom.

Pojavile so se nove poti, nekatere tudi provokativno označene z belo-modro-rdečo markacijo v barvi slovenske trobojnice. Slovenska konkurenca iz SPD je najemala za delo ljudi, ki so pred tem gradili le poti po naročilu Kranjske sekcije (omenjeni Požganc je postal Aljažev glavni graditelj poti in koč), najemali so vodnike, ki so jim v sekciji organizirali in plačali tečaje, na katerih so pridobili vodniške licence in jim kupili opremo. Zato je začelo prihajati tudi do sporov med vodniki in delodajalci. Nekateri vodniki so se brez pomisleka pustili najeti od SPD, česar njihovi botri niso odobraval. Zahtevali so pripadnost in popolno zvestobo do DÖAV, ki so jo potrdili s podpisano izjavo in morali so na vidnem mestu nositi znak vodnika DÖAV.

Vsi se tega niso držali. Vodstvo sekcije se je moralo soočiti z dejstvom, da so "nekateri vodniki postali odpadniki", česar niso mogli razumeti, saj se ni ujemalo z resno in odgovorno vodniško službo. Leta 1896 so

Glavne poti in koče Kranjske sekcije, narejene do leta 1901. Grebenski zemljevid je narisal njen načelnik dr. Roschnik za jubilejni zbornik. Vir Section Krain" in Laibach, 1874 bis 1901

Posnetek Vossave koče na Vršiču leta 1901, ki je bila prav tako last Kranjske sekcije. Danes je na njenem mestu Erjavčeva koča. Foto Emil Klauer, vir Historisches Alpenarchiv

vodniku Lorenzu Jelarju iz Bohinja odvzeli vodniško licenco, ker je "po naročilu od drugod" prebarval markacije Kranjske sekcije in ker kljub večkratnim opozorilom v službi ni hotel nositi vodniškega znaka DÖAV. Drugi vodnik Mihael Uršič iz vasi Kregarjevo (Kamnik) je izgubil vodniško licenco, ker je brez dovoljenja prevzel vodniško značko drugega društva (SPD) in z barvami tujega društva označil pot, ki jo je naredila Kranjska sekcija. Na srečo pa, so še omenili, sta bila po drugi strani leta 1898 in 1899 vodnika Lovrenc Potočnik iz Kamnika in Lovrenc Škantar iz Bohinja nagrajena, ker sta prijavila oblastem uničevalce markacij.

Nagajanje in razgrajanje

Treba je bilo ukrepati. Vodstvo Kranjske sekcije je pisalo na Dunaj in seznanilo DÖAV s kritičnim stanjem na Kranjskem in očitki, da SPD zgolj podpihuje politični prepir in nacionalizem, ki nima kaj iskati v gorah, da se dela škoda za planinstvo in da naj centrala to poskuša na nek način preprečiti. Centrala je bila razumevajoča in Slovenci so prej kot v dveh letih spoznali, da morajo na svoje. To so z odstopnim pismom sporočili Avstrijskemu planinskemu društvu, po tem ko jim je to dalo vedeti, da niso zaželen otrok v njihovi planinski družini. Glavni očitki SPD so leteli na nedopustno nacionalistično

delovanje, ki ga DÖAV pod svojim okriljem ne more trpeti.

Povod za hude obtožbe je bil članek, objavljen v *Planinskem vestniku* in poobjavljen v slovenskih časopisih. Naslov je imel *Triglavska koča*. V njem je SPD naznanjal Slovincem veselo novico, da je Triglav ponovno prešel v slovensko last, potem ko so v letu 1895 na vrhu gore postavili že po vsej Evropi znani Aljažev stolp, malce pod njim imenitno Staničevo zavetišče in na Velem polju prijazno kočo. Ta mesec pa so zasnovali še četrto novo stavbo, ki bo njihovo domoljubno delo v triglavski okolici zaokrožilo v celoto. Slovensko planinsko društvo je namreč kupilo parcelo na Kredarici, le tri četrt ure oddaljeno od vrha Triglava, na kateri bo naslednje leto zrasla lepa slovenska koča. Po tem je sledil zaključek, ki je tako razburil vodstvo Kranjske sekcije, da so se nemudoma in z velikim ogorčenjem pritožili centrali DÖAV:

"Ob obletnici otvoritve Vodnikove koče jo bomo slovesno blagoslovili ter na stežaj odprli vsem domačinom, ki delajo bodisi z uma svetlim mečem, ali pa s krepko dlanjo, ter tudi vsem nedomačinom, ki so dobre volje. Nikogar ne bomo gonili od nje ali celo iz nje, vsakdo bo dobrodošel in bo našel v njej mirnega in varnega zavetja.

Hvala Bogu, da bomo zopet pod svojo streho na svojem Triglavu, da nas ne bodo več odurno pehali od sebe naši domači markovci⁴ in naši, svoj slovenski rod brezobrazno sramoteči in slovensko poštenje na prodaj noseči paraziti. Naš je Triglav in ostane naš na veke!"

Iz tega evforičnega zapisa v *Planinskem vestniku* je vsakomur jasno, da očitki letijo predvsem na nemško opredeljene Slovence, ki so svojemu narodu zgolj v sramoto, kar je omenjeno tudi v odstopni izjavi. Napisana je bila v nemščini, pismo pa je tajnik prepisal v umetelno gotico.

Izstopno pismo SPD iz DÖAV

Hvalevredni sekciji "Avstrija" nemškega in avstrijskega planinskega društva!

V odgovor na Vaš cenjeni dopis z dnem 6. novembra 1895, vam hitimo sporočiti naslednje.

Kmalu po ustanovitvi našega društva smo pristopili k hvalevredni sekciji "Avstrija" v upanju, da bomo lahko vzdrževali dobre odnose z vašo cenjeno sekcijo in na splošno s celim planinskim društvom DÖAV. Z nam najbližjo Kranjsko sekcijo se žal nismo mogli povezati, ker se je ta že od ustanovitve našega društva obnašala najmanj nenaklonjeno kljub vsem našim prizadevanjem, na področju pospeševanja planinskega turizma. Da se pri tem nismo motili, dokazujejo različni ukrepi in izjave hvalevredne Kranjske sekcije in njenih odbornikov.

Prizadevanj hvalevrednega Nemškega in avstrijskega planinskega društva nismo nikoli zavirali, še manj

⁴ Mišljeni so tisti, ki povečujejo nemške turiste, ki prinašajo nemške marke (op. a.).

smo se mu postavljali po robu. Kar pa se tiče besed v 9. številki na str. 138 našega društvenega glasila Planinski vestnik, ki ste jih citirali, lahko cenjena sekcija Avstrija sama ugotovi, da se dotični odstavek našega članka ne nanaša na hvalevredno Nemško in avstrijsko planinsko društvo kot celoto, ampak izključno na Kranjsko sekcijo.

Preveč bi bilo naštevati vse odredbe in zapreke, s katerimi hvalevredna Kranjska sekcija skuša ohromiti našo dejavnost. Za te naše domneve imamo trdne dokaze. Kljub temu smo se skušali izogniti konfliktu s Kranjsko sekcijo, čeprav je bilo v zadnjem času precej spletkarjenja proti našemu društvu. Enako velja tudi za hvalevredno sekcijo "Cilli", ki posebno rada postavlja zapreke pred prizadevanja naše mirne podružnice v Savinjski dolini.

Sledi nekaj primerov postopanja hvalevredne Kranjske sekcije do našega društva.

Upravniku Dežmanove kočje hvalevredne Kranjske sekcije, je bilo strogo zabičano, da v omenjeni koči ne sme nuditi zatočišče našim članom. Zaradi tega, da bi tudi članom SPD lahko omogočili vzpon na Triglav, smo na Kredarici zgradili svojo Triglavsko kočjo, ki pa bo seveda odprta za vse turiste. K temu dejanju nas je prisililo ravnanje hvalevredne Kranjske sekcije. Hvala bogu, da bomo pod lastno streho in nas več ne bodo mogli prezirljivo odsloviti, kakor to počnejo naši tako gostoljubni rojaki. Mi omogočamo članom drugih društev vse ugodnosti, ki so običajne za naše člane.

Tako so že večkrat člani hvalevredne Kranjske sekcije uživali ugodnosti v naših planinskih kočah, medtem ko naši člani npr. v koči na Golici, ki prav tako pripada hvalevredni Kranjski sekciji, nimajo nobenih pravic do ugodnosti.

Bili smo na pogajanjih z nekaterimi društvi na Gorenjskem v zvezi z nakupom gradbenih zemljišč, da bi na njih zgradili svoje planinske kočje. Ta pogajanja so nam preprečevali odborniki hvalevredne Kranjske sekcije, s čimer se posebno zavzeto ukvarja eden od odbornikov sekcije, ki prav izpodkopava prizadevanja enega naših najaktivnejših članov.

Te in podobne ljubeznivosti odbornikov hvalevredne Kranjske sekcije so pripravile naše vodstvo do tega, da je v glasilu objavilo omenjeni članek, ki nam ga

sedaj očitajo. Tisti, ki jih besede zadevajo, jih bodo že razumeli, na druge pa niso letele.

Nikoli nismo prizadeli častnih dolžnosti, ki smo jih prevzeli od Vas, saj dobro vemo, kaj je prav in kaj ne. Konec koncev pa po koncu leta 1895 izstopamo iz hvalevredne sekcije "Avstrija".

Z odličnim spoštovanjem

Fran Orožen, načelnik

Josip Hauptman, namestnik tajnika

V Ljubljani dne 13. novembra 1895

Le pet dni po tem, ko je SPD obvestil centralo na Dunaju o izstopu, je od tam prišlo kratko in jedrnato sporočilo.

Nemško in avstrijsko društvo DÖAV

Sekcija Austria, Dunaj

Draga sestrška Kranjska sekcija

V čast nam je sporočiti, da je Slovensko planinsko

društvo izpolnilo naša pričakovanja, saj je napovedalo izstop iz naše sekcije za leto 1896;

dovolili si Vam bomo v nekaj dneh poslati tudi kopijo odstopnega pisma Slovenskega planinskega društva.

"Če bi bili danes tu Nemci, za vas ne bi bilo prostora"

Vsi poznamo ta stavek, ki ga je v Dežmanovi koči na dan, ko so na Triglavu postavljali Aljažev stolp, izrekel oskrbnik kočje Vilman. To je bil povod, da se je v Aljažu prebudila sveta jeza, in se je v svoji glavi hipoma odločil, da bo pod Triglavom postavil slovensko kočjo, in to kar poleg nemške, če ne bo šlo drugače. Koča je sicer nato zrasla na mnogo idealnejšem mestu na Kredarici, precej bližje Triglavu kot Dežmanova kočja.

Kako pa je z očitki, da je imel oskrbnik Dežmanove kočje od svojega delodajalca navodila, naj slovenskih planincev ne jemlje pod streho (če so tam že nemški planinci)? Župniku Aljažu lahko verjamemo, čeprav se je Kranjska sekcija v začetnem obdobju še branila, da tega ni nikoli ukazala svojim oskrbnikom. Šlo je za potezo, ki je (še) ni odobraval DÖAV, saj Kranjska sekcija v korespondenci centrali zanika, da bi ravnala nacionalistično in s tem prilivala olja na ogenj. Vendar je ta prepoved gotovo obstajala, saj jo potrjuje kratko

Beifolgend erhalten Sie unser unpartheiliches Urteil aus der löbl. Section Austria mit Bezug auf das Jahr 1895 für gefälligen Rücktritt unsern.

mit herzlichen Grüßen verbunden

Christoph von S. p. d.

F. Orožen m.p.
Obmann

Jos. Hauptmann p.
Vizepräsident

Zaključek pisma, s katerim je SPD konec leta 1895 izstopil iz Sekcije Avstrija in šel svojo pot, sta 19. novembra 1895 podpisala načelnik SPD Fran Orožen in namestnik tajnika Josip Hauptman. Vir Historisches Alpenarchiv

pismo načelnika sekcije Roschnika, naslovljeno na oskrbnika Vilmana I. 12. 1895. V njem mu je Roschnik dobesedno napisal odgovor, ki ga mora dati, če dobi od koga naslednje vprašanje.

Ali ste od kogarkoli dobili navodilo, da ne smete gostiti članov Slovenskega planinskega društva v Dežmanovi koči?

- Takšnega navodila nisem dobil od nikogar in to sem pripravljen potrditi pred sodiščem.

Unaprej izgubljena nemška prizadevanja

Kranjska sekcija je s tem dobila prvo bitko. Še zdaleč pa se ni zavedala, da vojne ne more dobiti, saj je bila še vsaka vojna na tujem ozemlju prej ali slej izgubljena. Močnejši manjše od sebe vedno radi tlačijo, s tem pa bolj kot nadzor žanjejo odpor. V isti številki *Planinskega vestnika*, kjer je izšel sporni članek, je med društvenimi novicami namreč tudi protestno pismo prej omenjene "mirne podružnice v Savinjski dolini". Človek bi pomislil – če so mirni takšni, kakšni so šele tisti hudi?

"Savinjska podružnica Slovenskega planinskega društva je poslala na občni zbor Nemškega in avstrijskega planinskega društva v Salzburg protest proti sekciji Cilli tega društva. Savinjska podružnica je namreč lani popravila pot skozi Turski žleb in napela

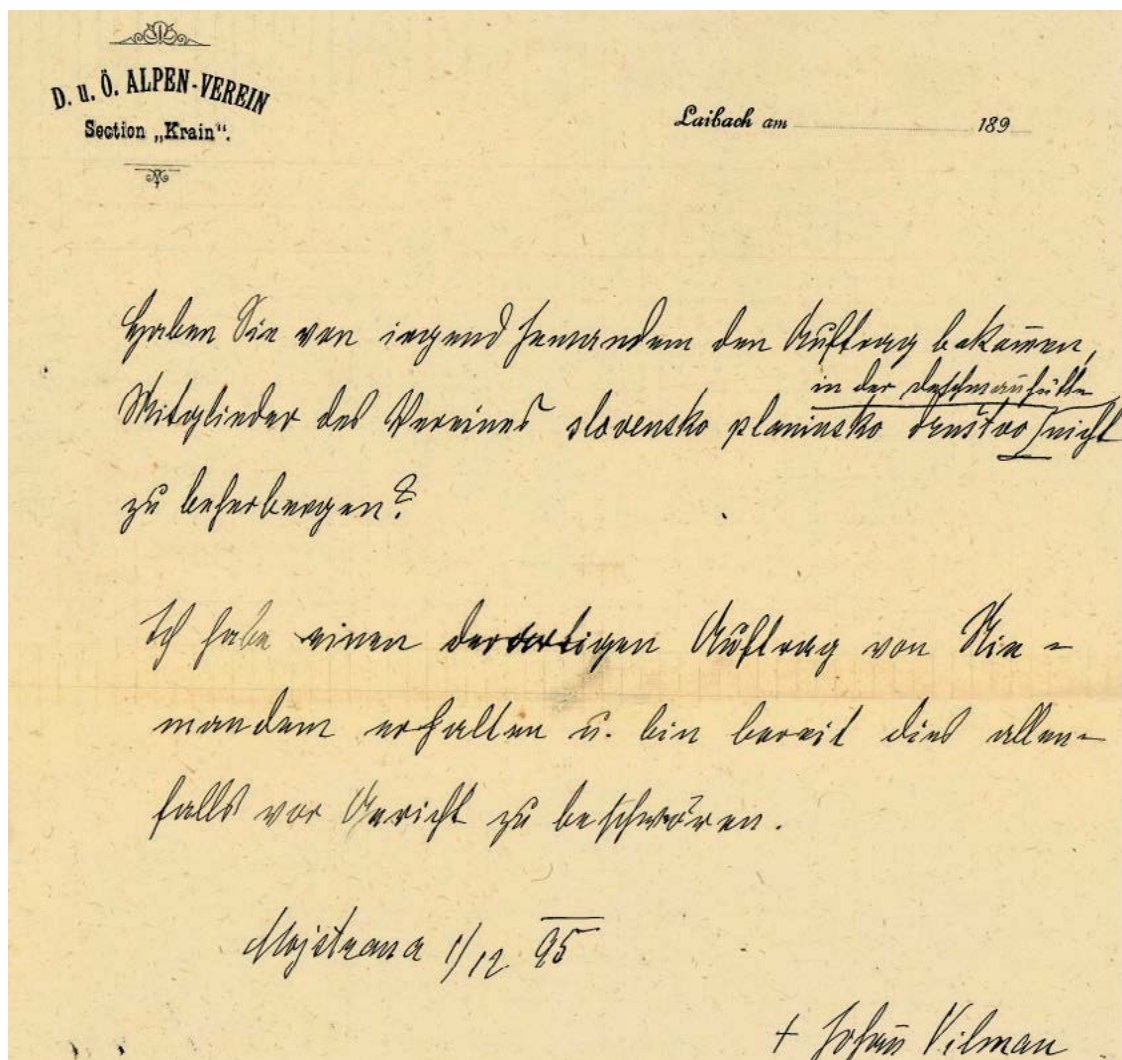
ob njej železne žice. Celjska sekcija pa je hotela letos to pot popravljati z napravo železne žice in zahtevala od občnega zbora kredit v znesku 754 mark. S tem se Celjska sekcija vtika v naš delokrog, katerega bi morala spoštovati, kakor smo mi njenega v Robanovem Kotu. Ako ostane protest brezuspešen, potem bo tudi Savinjska podružnica SPD proti Celjski sekciji postopala brezobzirno, namreč kot planinsko društvo na domačih tleh. Naše planine nikakor niso domena katere koli sekcije DÖAV. Naš je rod, naša gora!"

Penaden konec Kranjske sekcije

Nacionalni boj se je z letom 1895 razplamtel in trajal naslednjih dvajset let. Bilo je veliko hude krvi, nesramnosti in podtikanj. Kranjska sekcija se je skušala na vse načine postaviti po robu SPD, tudi s kasnejšim pisanjem strogo zaupnih obvestil sestrskim sekcijam in centrali, kjer so v najvišjih krogih premlevali odzive in sprejemali protiukrepe, vendar neuspešno.

Takoj po prvi svetovni vojni je Kranjska sekcija prenehala delovati, tako kot vsa nemška društva. Veliko ljubljanskih Nemcev se je preselilo v Avstrijo ali Nemčijo, saj je v novi državi okolica do njih postala sovražna. Prof. Walter Rizzi je na skupščini DÖAV leta 1919 predstavil zadnje letno poročilo Kranjske sekcije:

Pismo načelnika
Kranjske sekcije
Roschnika,
poslano oskrbniku
Dežmanove koč
Vilmanu. V njem mu
naroča, naj izjavi, da
je pripravljen pred
sodiščem potrditi,
da nikoli ni dobil
navodil, naj v koč
ne sprejema slovenskih
planincev.
Vir Historisches
Alpenarchiv

"Preteklo leto nam je ob svojem koncu prineslo nepričakovane in pretresljive dogodke, ki so močno vplivali na življenje celotne družbe, predvsem pa na življenje Kranjske sekcije, zato je vsaka razprava o vzrokih in vsako prerokovanje nesmiselno, tako da skupščini lahko predstavimo le dejansko poročilo o dogodkih, ki so se zgodili.../

.../ Ker je po zmagovitem preboju jeseni 1917 večina gorske fronte prešla v roke zaveznikov, je naša organizacija izvedla pregled poti in koč, ki so ostale v Dolomitih, Karnijskih in Julijskih Alpah, ter začela pogajanja z vojaško upravo za prenos vojaških objektov in poti, ki bi jih lahko uporabili v turistične namene. S tem bi se za DÖAV odprlo veliko novo področje dela, zgodovinsko nepozabno za vse večne čase. A tudi ti načrti so za zdaj propadli.../

.../ Spoštovana generalna skupščina! Naš pogled na prihodnost je mračen in trenutno je popolnoma nejasno, kako se bo izteklo. Vendar ne želimo izgubiti upanja. DÖAV bo kmalu vstopil v petdeseto leto svojega obstoja. Hude preizkušnje, ki so bile naložene nemškemu narodu, bodo močno vplivale nanj, tudi če daljnosežne zahteve naših sovražnikov ne bodo v celoti izpolnjene. Danes ne vemo, kaj se bo zgodilo s Kranjsko sekcijo, ki nam je vsem tako draga, ali bo kot takšna sploh lahko preživela.../

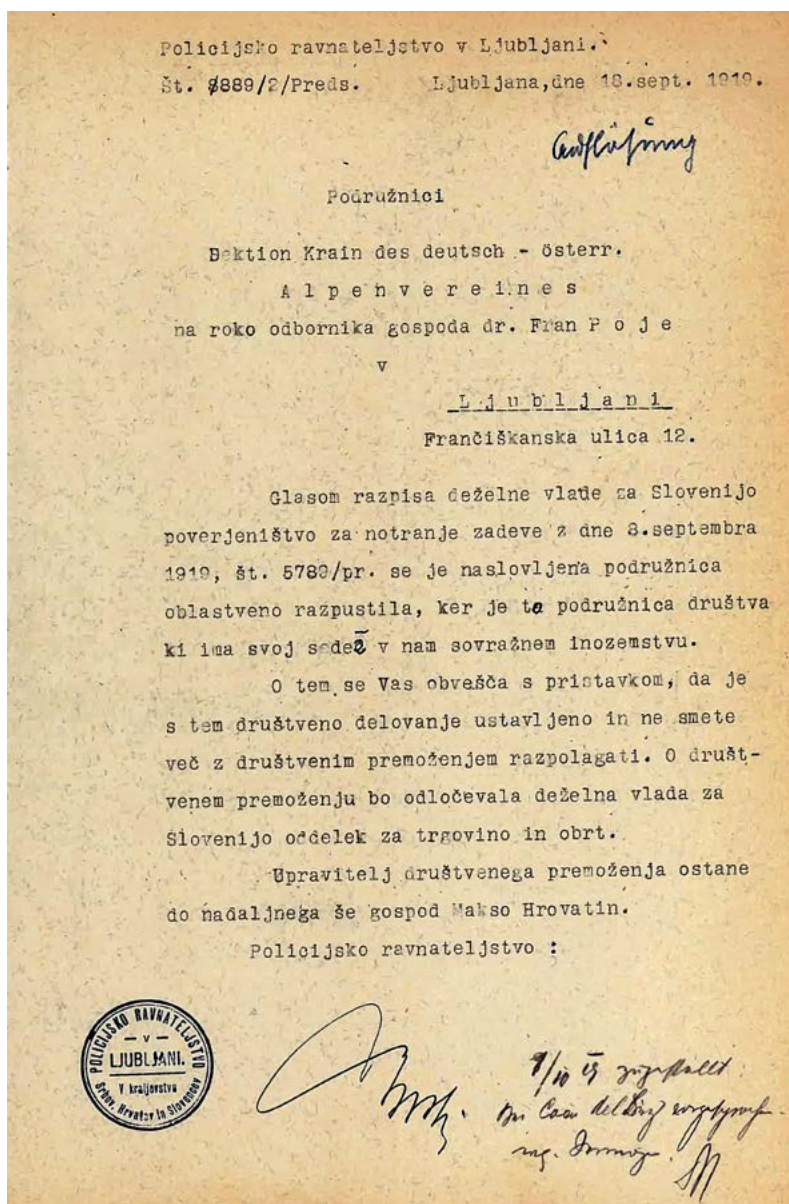
.../ Če bo treba sprejeti žrtve, ki so za posameznika boleče, se morajo te umakniti koristim večine. Vsi lahko s ponosom rečemo, da je Kranjska sekcija pomembno prispevala k razvoju Alp in to veliko bolj, kot bi lahko pričakovali in zahtevali od nje. Venec naših planinskih koč in mreža poti, ki smo jih zgradili, bo ostal trajen mejnik nemškega kulturnega delovanja v gorah Kranjske dežele, ki jih že desetletja obiskujejo nemški planinci. Nasprotniki bodo to dejstvo zagotovo poskušali zamegliti, vendar tudi to bo minilo. Zgodovina naše sekcije bo zabeležena v Julijskih Alpah, Karavankah in Kamniških Alpah. Ne smemo si oddahnuti, saj se časi lahko hitro spremenijo in prinesejo drugačne razmere. Naj zaključimo z željo, da bi Kranjska sekcija kot ena najstarejših sekcij DÖAV ponovno zaživela in praznovala tudi svoj petdeseti jubilej.

Planinski pozdrav!" Walter Rizzi, 23. marca 1919

Ko se dotlej znani svet prekucne

Rizzijevo uradno poročilo ne odraža realnega stanja, ki je leta 1919 vladalo na Kranjskem. Rokopis na štirinajstih straneh, ki ga je namestnik zadnjega predsednika Ludwiga napisal glavnemu odboru DÖAV marca 1920, namreč zelo čustveno opisuje počutje kranjskih Nemcev, ki so po razpadu monarhije postali nezaželeni v novi kraljevini SHS.

Seveda se je treba postaviti v kožo teh ljudi, ki so Kranjsko upravičeno šteli za svojo domovino, se nekateri tu celo rodili ali preživeli večji del svojega življenja in naredili kariero, potem pa čez noč postali državni sovražniki. Ostali so brez služb, lastniških podjetij, morda brez dela premoženja in se morali izseliti v notranjost Avstrije. Dežela je namreč prišla pod oblast Beograda,

proti kateremu so se nekateri od njih še kakšno leto ali dve nazaj bojevali na fronti. Walter Rizzi v rokopisu med drugim takole opisuje situacijo v Ljubljani spomladi 1919:

"Po številnih ognjevitih člankih v Slovenskem narodu sta se 16. aprila na naslovu sekcijske pisarne pojavila dva predstavnika SPD in zahtevala izročitev blagajne in ključa pisarne, saj da je sekcija že pod državnim nadzorom. To ni bilo izvedeno, ker sekcija do tedaj ni prejela uradne odločitve vlade. Še isto popoldne so nekateri člani našega odbora pregledali prostore, zažgali vse odvečno in prenesli v varno hrambo najpomembnejše dokumente (kupoprodajne pogodbe, zemljiškoknjižne listine, zemljiške knjige, poročila o premoženju itd.).

Zakon o državnem nadzoru je vplival na vse nemške zasebnike ali pravne osebe, ki so imele kakršno koli dragoceno ali nepremično premoženje, vključno s Kranjsko sekcijo, katere nadzornik je postal SPD, ki ga je zastopal odvetnik dr. Švigelj. Zadevni odlok nam je bil vročen zjutraj 17. 4. 1919, hkrati se je pri

Pismo policijskega ravnateljstva v Ljubljani, v katerem piše, da je deželna vlada Kranjsko sekcijo razpustila, ker ima društvo DÖAV svoj sedež v sovražnem inozemstvu. Ustavljeno je bilo tudi njeno razpolaganje s premoženjem. Vir Historisches Alpenarchiv

U drugi polovici 19. stol. do konca prve svetovne vojne so na območju zaledja naših gora delovale naslednje sekcije Nemško-avstrijskega planinskega društva DOAV.

Kranjska sekcija – *Sektion Krain* v Ljubljani (1874–1919)

Celjska sekcija – *Sektion Cilli* (1884–1919)

Primorska sekcija – *Sektion Kustenland* v Trstu (1873–1920)

Beljaška sekcija – *Sektion Villach* (1870–)

Bile so tudi druge, a zaradi slabšega delovanja manj opazne sekcije:

Mariborska sekcija – *Sektion Marburg an der Drau* (1876–1919)

Goriška sekcija – *Sektion Görz* (1888–1901)

Kočevska sekcija – *Sektion Gottschee* (1894–1899) in

Slovenjgraška sekcija – *Sektion Windischgraz* (1906–1919).

Obstajalo je še nekaj podružnic, vendar je imela pomembno vlogo le podružnica na Jesenicah (nemško Assling), ki je delovala predvsem na območju južnega dela Karavank. Mnogo pomembnejšo vlogo je dobila v času druge svetovne vojne, ko je nekdanja podružnica postala naslednica Kranjske sekcije. Premik sedeža nemškega planinstva na Gorenjsko je bil politična odločitev in posledica dejstva, da je Ljubljana v tistem času spadala pod italijansko zasedbo.

Tako je nastala Sekcija Gorenjska / mesto Jesenice – *Sektion Oberkrain / Stadl ABling* (1942–1945). Njeni člani so bili v glavnem priseljenci iz nemškega rajha, ki so bili zaposleni v železarni in v oborožitveni industriji.

Ludwigu pojavil Švigelj in mu zaradi "suma poneverbe premoženja" odvzel ključ sekcijske pisarne. Zahteval je izročitev vseh dokumentov in blagajniških knjig, poleg tega si je drznil zahtevati vrnitev arhiva Kranjske sekcije, ki se je že nahajala v Gradcu.

Z odlokom deželne vlade SHS (čl. 3029 z dne 24. 5.) je bila Kranjska sekcija 24. maja 1919 kot podružnica tuje države podržavljena pod bansko upravo, za sekvestra pa je bil imenovan Makso Hrovatin, knjigar in v Ljubljani. S tem je bila sekcija na milost in nemilost prepuščena srbskim zakonom, sprejetim na podlagi gospodarskih preferenc iz leta 1915, in neomejen gospodar pri upravljanju vsega premoženja Kranjske sekcije. Pritožba je bila predložena vladi, a je seveda tudi ta kot vse prejšnje ostala brez odgovora. Nadzornik Hrovatin se je 24. maja pojavil skupaj z vladnim predstavnikom in z uradnim pooblastilom. Pod grožnjo takojšnjih prisilnih ukrepov je zahteval

Arhiv Kranjske sekcije, v katerem so bile kupoprodajne pogodbe zemljišč in planinskih koč, je bil za SPD zelo pomemben, zato si je prizadeval za njegovo vrnitev iz Gradca.

Walter Rizzi v svojem pisnem poročilu omenja, da je 4. junija 1919 predsednik SPD, dr. Fran Tomišek, osebno na odbor SPD naslovil pismo, v katerem sporoča, da je predsednik Kranjske sekcije Ludwig pripravljen na odhod v Gradec, zato mu je bil začasno odvzet potni list, dokler odbor ne bo sporočil, da je v celoti prevzel inventar in dokumente sekcije.

Kot kaže, je odbornikom kmalu postalo jasno, da arhiva, ki je že v Avstriji, ne bo mogoče dobiti, zato je bila prisilna uprava nad Ludwigom v nekaj tednih ukinjena. Po tem, ko mu je bilo od države zaplenjenih 14.000 kron premoženja, je lahko zapustil Ljubljano.

izročitev poslovnih knjig in vrnitev arhiva iz Gradca. Prišlo je do zelo ostrega spora, ki me je, kot sem pozneje izvedel, tudi stal službe.

Nato sta odšla, a že po dveh dneh je prispelo 'zdravilo' za našo trmo. Predsednik sekcije Ludwig – čeprav je v Ljubljani živel že več kot 30 let in jo je lahko imenoval za svoj dom – je bil postavljen pod stražo kot sovražni tujec. Na njegovem domu so opravili hišno preiskavo, odvzeli so mu tudi potni list in dovolilnico za potovanje v Gradec, kamor se je želel preseliti v naslednjih dneh. Detektiv je vzel njegove zasebne zapiske, ki so mu jih po nekaj dneh vrnil kot neškodljive. Bilo je le izsiljevanje, da bi pridobili dokumente, a ko se je izkazalo, da se to ne bo zgodilo, je bila prisilna uprava za Ludwiga ukinjena, vendar je ostalo zaplenjenega za 14.000 kron njegovega premoženja. Ludwig je nato lahko zapustil Ljubljano; Sredi avgusta sem moral tudi sam zapustiti Ljubljano; zaradi spreminjanja kraja bivanja imam zato o nadaljnjih dogodkih le skope podatke. Sredi oktobra sem od gospoda Tschecha prejel dolgo pričakovano novico, da je bila naša sekcija razpuščena in da je bilo njeno celotno premoženje na zahtevo 55. člena likvidirano za porazno poravnavo v višini 52.000 kron.⁵

V dokumentih je večkrat omenjeno prizadevanje SPD, da bi pridobil arhiv sekcije. Kdaj in na kakšen način je bil ta preseljen v Gradec, ni jasno. Domnevno ga je dal pravočasno prepeljati Rizzi, česar pa ne omeni v svojih pismih. Morda tudi zaradi strahu pred posledicami, saj v času nadzora opozarja člane odbora, da oblast vso pošto pregleduje, kar lahko vodi v posledice. Tudi tako ogorčeno med drugim razmišlja v poročilu Rizzi:

"Slika je zelo žalostna: nemško kulturno življenje na Kranjskem je bilo v enem zamahu uničeno; vse nam je bilo odvzeto – stavba Kazine, koncertna dvorana, gledališče, če naštejemo le nekaj primerov. Nemški napisi so bili prvi dan na vsem Kranjskem nasilno odstranjeni. /.../ Slovenci, ki Nemcem dolgujejo vse, kar imajo, in lahko dolgujejo ves svoj ugled, želijo izbrisati tudi najmanjši spomin na nemško preteklost Kranjske. Izbrisati nemško prisotnost piko za piko je njihova nagrada, za dosego tega cilja pa uporabljajo najbolj zlobna in podla sredstva. Cvetoci, samoustrvarjeni šolski in društveni sistem Kranjcev je bil oropan svojih kulturnih institucij. Z naravnost diabolčno zlobnostjo se je ta človek obregnil ob vse nemško, mi Nemci pa se moramo okužiti z vsemi podlostmi te zlobne plesni, ne da bi se mogli braniti. To je najbolj sramotno za nas, nemške ljudi, vendar upam, da bo nekoč prišel dan povračila. Upam, da bom dočakal dan maščevanja, ne le s Slovenci, temveč tudi s tistimi, ki so naš narod spravili ob čast in ga naredili tako nemočnega."

⁵ Po zlomu monarhije in svetovne vojne je vrednost krone zelo padla in je po preračunu na današnji čas znašala manj kot današnji evro. S plačilom poravnave, je SPD pridobil lastništvo vseh nemških in avstrijskih koč: Vossove, Dežmanove, Marije Terezije, pri Triglavskih jezerih, na Golici, na Kokrskem sedlu, na Korošici in na Uršlji gori.

Die verehrtesten Aktiven und der
 Herrschaften Verwaltung, welche besondern Wert
 auf die Befolgung eines derartigen Gebotes
 legen, solenken sich dafür den Lieblichen
 Central Ausschuss zu bitten, so vollaum
 eifertige Anfertigung in der erwähnten Alpen,
 Provinz-Verwaltung einzuweisen und ferner
 in einem vorzunehmenden Rundschreiben der
 Herrschaften der Section Bozen den obigen
 Aktiven zur Befolgung anzuweisen.
 Mit vorzüglicher Gerechtigkeit

Štiri glavne nemške
 sekcije delujoče na
 tedaj večinsko s
 Slovenci poseljenem
 zaledju Julijskih
 Alp, Karavank in
 Kamniško-Savinjskih
 Alp (Section Krain
 iz Ljubljane, Section
 Cilli iz Celja, Section
 Küstenland iz Trsta
 in Section Villach
 iz Beljaka, so leta
 1907 napisale pismo
 centrali društva
 v Munchen, v
 katerem pozivajo
 vse člane DÖAV,
 naj se poslužujejo
 le nemških poti,
 koč in vodnikov. Vir
 Historisches
 Alpenarchiv

J. Roschnik
 Alpinist

Dr. J. Müller
 April 7

J. Riechers
 Alpinist

H. Hermann
 Alpinist

Fr. J. Swida
 Alpinist

Rizzijevo klicanje maščevanja je bilo skorajda preroško. Prva svetovna vojna se je končala brez vidnega zmagovalca in s ponižanimi Nemci, kar je vodilo v novo, maščevalno svetovno vojno.

Kratkotrajna prisotnost nemškega DAV v slovenskih gorah

Zadnji stavek v poročilu za skupščino, želja Walterja Rizzija, da bi se DÖAV na Kranjskem nekoč spet vrnil na pota stare slave, bi se dobrih dvajset let pozneje skoraj uresničil.

Med drugo svetovno vojno je Nemčija okupirala Slovenijo. Na podlagi odlokov načelnika civilne uprave za zasedena ozemlja Koroške in Kranjske dne 24. aprila 1941, torej manj kot tri tedne po napadu na Jugoslavijo, je vknjižila lastninske pravice na vse

nepremičnine v lasti SPD. Julija 1941 se po dolgem času ponovno pojavi Rizzi, ko piše pismo na sekcijo DAV (po letu 1938, ko se je Avstrija pripojila Nemčiji, ni več obstajal skupni DÖAV, op. a.) v Innsbruck, v katerem pravi:

"Dne 26. 6. 1941 sem vam poslal večji paket z najpomembnejšimi dokumenti Kranjske sekcije, sedaj pa v prilogi pošiljam še naknadno odkrite dokumente o razpustitvi Kranjske sekcije s strani Slovenske narodne vlade leta 1919 in poročilo o tem, ki sem ga marca 1920 predložil njenemu glavnemu odboru."

To pojasni, na kakšen način je arhiv Kranjske sekcije, ki ga je pred stoletjem zaman skušala dobiti SPD, iz Gradca zašel v Innsbruck, kjer smo ga pred kratkim našli.

Deutscher Alpenverein

Zweig Klagenfurt

Verwaltungsausschuss:	
Klagenfurt, 28.10.1942	
Ziel: 1 1 1 1	
angeführt von:	abgegeben:
<i>A</i>	<i>A</i>
abgegeben:	

An den
Verwaltungsausschuss des DAV
Innsbruck
=====
Erlersstr.9

*m. Einmachlage & Bauart im alpin
Wohlfühl für eine ohne
Interesse - am 22. November*

betrifft: Komnar-Hotel , Oberkrain.

Im Zusammenhange mit einer Aussprache bei der Gauleitung wegen verschiedentlicher Ergänzungen für die Durchführung der grundbücherlichen Eigentumsübertragung an Oberkrainer-Hütten, wurde mir neuerlich unverbindlich die Frage vorgelegt, ob sich der Alpenverein - obwohl verschiedentlich private Angebote bestehen - nicht etwa doch noch für das Komnar-Hotel interessieren würde. Auf Grund einer früheren derartigen Anfrage war ich bereits mit dem Zweige Düsseldorf in ernster Fühlung gestanden, welcher jedoch sein Interesse in Folge Fliegereinwirkung dormalen aufgeben musste. Bei meiner letzten Aussprache bei der Gauleitung wurde mir unverbindlich ein Preis von RM 70.000,- bis RM 90.000,- genannt, der

Izsek dopisa nemškega Alpenvereina iz Celovca, poslanega oktobra 1942 upravnemu odboru DAV v Innsbruck. Beseda je tekla o odkupu zaseženega Doma na Komni.
Vir Historisches Alpenarchiv

Vknjižba koč leta 1941 je bila narejena na DAV s podružnico v Celovcu, ki ji je predsedoval dr. Max Abuja. Odločba o razlastitvi slovenskih planinskih koč je bila iz sodišča v Asslingu (ponemčeno ime za Jesenice) poslana na DAV v Celovec, na SPD v Ljubljano, na zemljiško knjigo v Radovljico in na davčni urad v Radovljici.

"Na podlagi odloka načelnika civilne uprave za zasedena ozemlja Koroške in Kranjske o upravljanju in ustanovitvi združenj, organizacij in zvez, so od 1. oktobra 1941 Slovensko planinsko društvo Ljubljana in vse njegove podružnice na zasedenih območjih razpuščene. Njihovo premoženje se zaseže, denarna sredstva se uporabijo za obnovo zasedenih objektov, planinske kočje pa s takojšnjim učinkom prenesejo v upravljanje DAV."

Zaplemba

Uradni dopisi so se pošiljali med sodiščem na Jesenicah, predsednikom DAV v Celovcu Maxom Abujo in nemškimi planinskimi društvi Kranjske in Koroške, katerim so zasežene kočje pripadle. Za Abujo kot posrednika to ni bilo lahko delo. Koče so bile namreč v različnem stanju, nekatere (npr. Komna in Kravec) so bile moderne in imele velik turistični potencial, ker je bila nemška vizija povojnega turizma bolj kot na planinstvo orientirana v organizacijo zimovanj, taborov in smučanja. Za najobetavnejšo Komno in

Kravec sta si na primer prizadevali celo oddaljani, a močni društvi iz Düsseldorfa in Innsbrucka. Najdeni dopisi so bili poslani v obdobju od aprila 1941 do novembra 1942, kasnejših pa ni več, morda zaradi vedno bolj očitnega upora proti zasedbenim silam, ki so se morale do konca vojne maja 1945 bolj kot s povojno vizijo nemškega turizma na zasedenem ozemlju ukvarjati z ohranjanjem svoje prisotnosti. Rizzi je kot nekakšen "varuh spomina" v vojnem času verjetno doživel kratko katarzo zadoščenja. Vse nekdanje nemške kočje skupaj s slovenskimi so na kratko postale nemška last, čeprav ne od Kranjske sekcije, ki že dolgo ni obstajala. Zato pa po njegovi zaslugi danes lahko povežemo niti v zgodbo o Kranjski sekciji. Tajna selitev arhiva v Gradec je to zgodbo dejansko ohranila, kajti če bi ostal pri nas, bi skupaj z vsemi dokumenti iz časa SPD zgorel v požaru leta 1958. ○

Viri:
Deutscher und österreichischer Alpenverein, "Section Krain" in Laibach, 1874 bis 1901, Ljubljana, Kleinmayr & Fed. Bamberg, 1901
Mitteilungen des deutschen und österreichischen Alpenverein, 1874-1918
historisches-alpenarchiv.org
dav-bibliothek.de
Arhiv Planinskega vestnika

Prevod vseh arhivskih dokumentov Dušan Škodič.

Na Poljani

Grantarska senožit pod Rodico

*S poti na Poljano,
zadaj Porezen
Foto Ivan Laharnar*

Z Rafaelom Podobnikom iz Cerknega sva se spoznala pred letom 1960 na idrijski gimnaziji. V jamarskem klubu smo bili takrat zelo delovni. Prijatelji smo mu rekli na kratko Jek, mama mu je rekla Jelko, danes mu v Gorici menda rečejo kot meni, Rafko. Prav.

V letu, o katerem bo govora, je v Novi Gorici delal kot zobozdravnik, njegova fotografska kariera se je šele dobro začinjala vzpenjati k svoji odličnosti. Podobno kot jaz je bil obseden s spreminjajočo se kmečko krajino, s propadajočimi domačijami malih hribovskih kmetov in z divjo čistostjo rovtarskega sveta. Leta 1981, na jesen, je nekje slišal za opuščeni zaselek Lisec nad Knežko grapo. Poklical me je in sva se zmenila. 30. novembra je bilo.

Zgodaj je privozil iz Nove Gorice, v Idriji me je pobral pa sva nadaljevala ob Idriji in zavijugala v Baško grapo. Po Kneški grapi se je vila ozka cesta proti Kneškim Ravnam. Srečno sva staknila odcep slabše poti proti Liscu. Tam sva parkirala in se takoj lotila opletavega klanca. Sonce je že sekalo po širokih plečih pod Rodico in Šijo. Ko sva stopila iz gozdne sence na plano, naju je že usekalo po očeh. A sva se privadila. Znašla sva se v Liscu, v raztresenem manjšem zaselku. Zaplevljene njive so bile gladko zarisane, vmesne poti so po zdravi kmečki pameti vodile v to ali ono stran. Nekaj zapuščenih hiš se je belilo iz bujnega zelenila

srobotja, robide in samosevcev. Strehe, kolikor jih je še bilo, so bile bolj primorsko položne. Precej poslopij je bilo že sesutih. Ves zaselek je bil v odhajanju, nikjer ni bilo nikogar, ki bi nama razložil, na kaj sva pravkar naletela. Nekaj domov sva si od bliže pogledala. Na še trdnem skednju sva odkrila kompletno napravo lesenega mlina. Lahko sva le ugibala, kaj je mlin poganjalo, voda že ne.

Ves Lisec je bil močno zaraščen, fotografsko ni bil preveč mamljiv. Bila sva prezgodnja. Na zimo bi se nama hiše brez listja gotovo pokazale v drugačni luči. Nič. Greva naprej v Zalisec, sva si vsa mladeniško porekla. Sonce je vabilo in pot tudi. Dvignila se je nad hiše, nekoliko se je odmaknila od popasenega vrha nad vasjo, Lisca po imenu, 1046 m. Tiščala sva v sončni breg proti Gradniku, 1112 m, goveja pot je slabela bolj in bolj, zahajala sva na stare pašnike, že poraščene z grmovjem, brinjem in šipkom. Še najbolj se spominjam šipka. Vse rdeče ga je bilo. Greben z desne se nama je bližal, s svojo odprtostjo naju je grozno vabil. Torej sva se lotila prečenja. Bilo je kar zamudno.

Grant je pripet
v strmali pod
Rodico.
Foto Ivan
Laharnar

A se je le zgodilo, da sta jo dva Rafaela primahala na rob in hkrati na vsjo zlato Poljano (kot so nama pozneje povedali). Pihala sva in sopla, od naju se je pošteno kadilo. Ostala sva odprtih ust, no, Jek je morda izpustil kakšno *orčinelyo*. Slika pred nama ni zlagoma lezla v najino zavest, ne, usekala je naenkrat, da sva klecnila in utihnila za nekaj trenutkov, oba, tudi Jek.

Pod nama se je zlatil jesenski Grantarski pašnik, s spodnjega roba se je dvigal gozdnati Luken, 1146 m, greben se je z njega lagodno spuščal do Čermaka, 885 m, nad Grantom. Sama vas se je bleščala v naročju svojih stricev in tet v dnu, rekel bi na široki polici nad Žventarsko grapo. Zadaj pa divji, z grapami razsekani grebeni, k svojim vodam padajoči, plavi, tisti onkraj Bače (Kojca) izginjajoči v mrčasto pravljico. Najbolj zadaj se je mogla razločiti dolina najine Idrije. Je že

Sela nad Podmelcem,
Jalovnik in Kobilja
glava s poti na Poljano
Foto Ivan Laharnar

tako, da hribovska vas živi s svojimi bregovi, sočnost njene lepote so vsi hribi, ki jo obkrožajo. Gledati je treba široko. Čez čas, ko se nama je v srce natočila že dobršna mera jesenske lepote, sva se ozrla še v Kneško grapo, mimo Zalisca in Lisca do sončnega dna – pa na vasico Loje onkraj vode, na njeno Tlako, 911 m, in visoki Jalovnik, 1452 m, s Kobiljo glavo, 1475 m. Vsa grapa se nama je zdela huda, zatrpna z gozdnimi sencami in do konca polna pot pijočih klancev.

Navzgor, na sever se je greben vlekel do Plohe, 1270 m, z nje pa proti Špičasti kupi, 1662 m, in Rodici, 1966 m. Od vsega vidnega je bil najbolj sproščujoč pogled na Grant in na njegov obdelan kmečki svet.

Ja, na Poljani, ki je bila pravzaprav Grantarska senožet, seveda že opuščena, sva si pošteno odpočila, tudi malico sva si privoščila.

"Kako nazaj v Kneško grapo?" sva se potem vprašala. Niže pod spodnjim robom Poljane se je videlo nekaj streh Podorehove domačije. Če najdeva stezo do tja, sva rešena! Kar dobro stezo sva staknila, udrla sva jo po njej, prišla do Podoreha, od tam do Podleskovce pa je bila pot še boljša. Tistega dne se je vse zelo lepo rešilo. Dve leti po najini dogodivščini se mi je Jek spet oglasil. Bilo je petega novembra 1983.

"Ti, zdi se mi, da so zdaj macesni zlati. A greva na Poljano?"

"Greva!" sem bil brz pri stvari.

Tokrat sva jo rezala po meglenih dolinah, na sonce sva le upala. Rut in Grant sta še tičala v belem. V Grantu sva parkirala. Na Brdu je nastal sijajni posnetek z daljami v ospredju in *doplerjem* v ozadju. Pozneje ga je Podobnik uporabil za naslovnico svoje imenitne knjige – *Osojna Primorska* (1997). Tudi sam sem slikal, tokrat bolj posrečeno. Vidi se, da sem v tem času nabavil nov fotoaparatus, *dias* so bili mnogo boljši kot oni iz 1981. leta, ki sem jih vse zavrgel.

Od Brda naprej po levem bregu Žventarske grape je sonce začelo prebadati meglo. Iz megle zažigajoči zlati macesni so nama začeli megliti pamet, da sva kar nekako norela. Divje lepo je bilo. "Lepše sploh ne more biti!" sva nekajkrat vzkliknila. Macesni, macesni. Tudi svislji ob vozniku. Videti so bile nekam drugačne od cerkljanskih, najbrž so bile malce tirolske.

Čez Žventarsko grapo naju je v klanec le neslo. Poljana naju je s svojimi redkimi macesni dobrosrčno vsrkala vase. Zdelo se mi je svečano, praznično. Bilo je tudi odtrgano in nadvse sproščujoče. Kar pustil sem ga, naj sam motovili naokrog. Zavlekel sem se pod macesen, se s hrbtom naslonil na deblo in zasajal nad slikami radodarne jeseni. Poljana je s svojim zlatom zavzela pol vidnega sveta, le z robov in bolj od daleč se je zdelo, da se ji dobrikuje z grapami razčesnjeni grebeni pa Kojca tam zadaj, tudi Porezen.

Prelepa podoba slikovite krajine izpod Rodice je potem za dolga, dolga leta zaspala v meni. Saj ni odšla, le potuhnila se je. Tudi *dias*, pritisnjen tistega dne, je ostal pozabljen v eni od škatel.

Vleklo se je vse dotlej, dokler se nista prijatelja Ivan in Irena Laharnarjeva ponudila, da naju z Marto nekam odpeljeta. Izbral sem si Grant in Poljano. Ne vem, zakaj ne kako, a Poljana je naenkrat vzcvetela v mojem spominu. In smo šli. Skozi Brdo, mimo Žventarske grape. Tu me je moj opešani spomin zapustil. Prestopili smo vodo, a smo jo vdrli v trd gozd preveč severno. Bilo je narobe. V strminah debelega gozda smo se klatili kakšni dve uri. Prišli nismo nikamor.

S klicanjem nas je od daleč odrešil Ivan. Posrečilo se mu je priti ven iz gozda, na greben, še bolje – na rahlo odprt rob planote, od koder se je (spet) mimo šipkovih grmov gledalo v osojo Kneške grape. Obrnjeni proti jugu z Rodico za hrptom smo zlagoma doumeli, da se je vsa nekoč odprta in sončna Poljana od leta

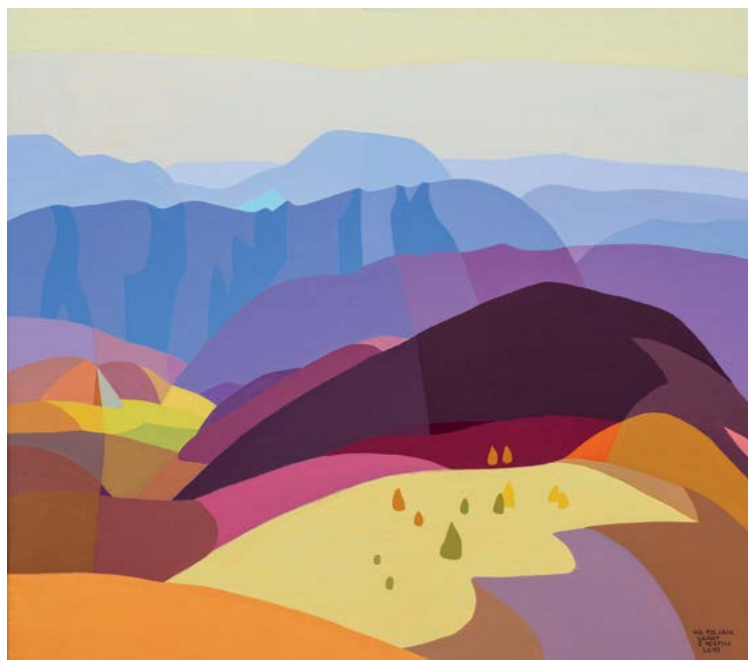
1983 do 2008 zarasla z gozdom in da je nekdanji izjemno bogati pogled na hribovsko vasico izginil. Ni ga več. Tudi njega je posrkal gozd.

Ja, bolj trpek izlet je bil. Ni šlo toliko za užaljenost, ker me je po mnogih letih izdala orientacija, ne, počutil sem se nekako izdan. Več ur smo iskali nekaj, česar se sploh ni dalo več najti. Orlom so te človeške težave prikrajšane. Nekakšen na novo zrasli gozd mu ne pomeni prav dosti. Najbrž zato nosim domov na hribovskih poteh najdena orlova peresa. Iz spoštovanja in rahle nevoščljivosti.

Za konec: Stari Grant, viden 1983. s Poljane, sem leta 2018 spravil na platno (80 × 70 cm). Bogve česa je v sliki več: nekdanje zaresne lepote, ujčkanja starih storij ali plašnosti človeškega spomina? ●

S Pojane proti Žabiškemu kuku in Voglu
Foto Ivan Laharnar

Terpinova slika Poljane je tudi na naslovnici njegove zadnje knjige Griči.
Foto Robert Zabukovec

Mire Steinbuch

Oda Kamniškemu sedlu

Od začetnika do alpinista

Za seboj sem pustil zadnje macesne na Pastircih.¹ Megla se je še nekoliko zgostila, pršenje je prešlo v dež. Takrat se je korajža odločila, da me bo na cedilu pustila in v dolino se vrnila. Korak se je sam od sebe upočasnil, optimizem je padel na minimum. Optimizem da, trma ne. Da bi si dvignil moralo, sem snel *rukzak*, odprl *marelo* in počepnil pod njo. Iz nahrbtnika sem izvlekel vrečko z brašnom. V tej megleni, cedeči se sivini sem moral jasno razmisliti o nastali situaciji. Mokrota zunaj, mokrota znotraj, sem pomislil in srknil malce tekoče korajže. Sem slišal, da noben pravi planinec ne gre brez nje v gore.

Vremenska napoved res ni bila kaj prida, a sem se zanašal, da so se tudi tokrat zmotili. Zadnje čase so se kar pogosto. Morda je šla stara mama kakega vremenoslovca v toplice in zdaj dežurni meteorolog ne ve, v katerem kolenu jo trga. V desnem je mogoče pomenilo dež, v levem izboljšanje – ali obratno, v obeh pa spremenljivo vreme.

Ugriznil sem v sendvič, ki sem ga sam pripravil. Prejšnji večer sem bil prepričan, da je slasten. Zdaj pa

sem mlel in mlel, premetaval grizljaje po ustih z ene strani na drugo, prežvečena masa je postala tekoča, a je stežka zdrknila skozi goltanec. Hm ..., nazaj ne grem. Nisem za hec žrtvoval sobotnega jutra in vstal celo uro prej kot med tednom. Res sem prvič tukaj, ampak pot se vidi, včasih tudi markacija ... ne, ne bom obrnil ...

Morda je čas za priznanje, da sem planinski začetnik, skoraj samouk – tako kot še pri kakšni drugi stvari. Za seboj nimam niti veliko niti omembe vrednih tur (razen prve, na Triglav pred skoraj desetimi leti, potem pa dolg premor). Torej, enkrat je treba resneje

*Brana, Jermanova
vrata in Planjava z*

Godiškega polja

Foto Mire Steinbuch

¹ S tem imenom so mi prvič predstavili to ravnico, katere staro ime je Na stanu; sicer tudi Pri pastirjih.

začeti. Če bom kar takoj odnehal, se ustrašil malo megle in dežja, ne bom nikoli postal *Ivribovc*.

Med čepenjem in žvečenjem se mi je zazdelo, da sem slišal glasove. Napel sem ušesa. Postali so razločnejši. Kmalu sem skozi sivino zagledal obrise dveh dežnikov, čez nekaj trenutkov noge v gojzarjih in že sta jo mimo z dolgimi koraki primahala dva krepka fanta. "Dober tek, prazen žakelj ne stoji pokonci," sta mi razširila obzorje, se spremenila v silhueti in poniknila v megli. Morala se mi je v hipu dvignila. Prenehal sem malicati, hitro stlačil obgrizeni sendvič v škrnicelj in ga z vrečko vred potisnil nazaj v nahrbtnik. Obrisal sem se okoli ust, krepko pljunil (ne v roke) in odločno zakorakal po stezi.

To mi je ostalo v spominu od mojega prvega obiska Kamniškega sedla. Do danes se jih je nabralo veliko, v vseh mogočih razmerah in letnih časih. Število je tromestno, vem, da jih je več kot sto. Zapomnil sem si samo posamezne izlete in še to včasih le drobne pripetljaje oziroma trenutke. Spomnim se stare kočice, predhodnice sedanje; bila je lesena, manjša in bolj domačna. Nekega mračnega, mokrega in mrzlega jesenskega dne sem vstopil v neprijetno hladno jedilnico. Prijazna oskrbnica, ali pa kuharica, me je povabila v toplo kuhinjo. Pri štedilniku na drva je sedel očanec, pred njim na mizi kozarec rdečega, in razlagal, da "kdor pije radensko, zarjavi". Kot da bi že sama omemba mineralne vode z mehurčki povzročala oksidacijo, je naredil dolg požirek. Morda je vino delovalo kot ferosan na rjasto prevleko. Verjetno je v mladih letih popil kar dosti radenske, kajti tiste pol ure, kolikor sem se zadržal v kuhinji, je pridno čistil rjo.

Kamniško sedlo je zame postalo veliko več kot običajen planinski izlet. Tja gor sem se drznil povzpeti tudi pozimi. Pred tem sem za trening šel na Komno, ki sem jo prej obiskal poleti. Ker se je zimska Komna dobro končala, je sledilo Kamniško sedlo oziroma Jermanova vrata. Za staro ime tega sedla sem izvedel v literaturi. Menda je tod čez Jerman ganjal ovce v Logarsko dolino.

Nekoč sem stal na robu Sedla in gledal v Logarsko dolino. Ker je ostalo še veliko dneva na voljo, sem začel sestopati na Okrešelj. Seveda sem moral nato nazaj gor, kajti avto me je čakal v Bistrici. Čez nekaj let sem se v okviru nekega projekta zapeljal čez Črnivec, parkiral v zatrepu Logarske in se mimo Rinke čez Okrešelj povzpел na Kamniško sedlo po poti, ki so jo nadelali v sedemdesetih letih 19. stoletja po zamisli Johanna Frischaufa. Gledano v celoti, je pot s severne strani lepša in zanimivejša kot z juga, le vožnja do izhodišča je daljša.

Uodnik tradicionalnega izleta

Kot član PD Špik, društva že dolgo ni več, sem postal planinski vodnik (današnji uradni naziv je vodnik PZS). V tem društvu sem se zelo dobro počutil zaradi pristnega in prijetnega vzdušja. Žal se je še v moščanskem obdobju zgodila tragedija, ko sta se v razmaku

Razgled na Jermanova vrata pri sestopu z Brane Foto Mire Steinbuch

Jesenska paleta Jermanovih vrat Foto Mire Steinbuch

nekaj dni smrtno ponesrečila dva naša vodnika, oba *fejst* fanta in dobra gornika.

Na nekem vodniškem sestanku smo sklenili, da bo tudi naše društvo imelo svoj tradicionalni izlet. Da ne bi bil preveč vsakdanji, smo se odločili, da bo to izlet na Kamniško sedlo, in sicer 2. januarja,² zanj pa bom zadolžen jaz. Dobro se spominjam prvega v seriji "tradicionalnih".³ Bilo nas je za pol rednega avtobusa, nekaj čez dvajset. Do Pastirjev smo dovolili, da sta šla z nami tudi fant v *skibutskah* in še eden v nekakšnih visokih *supergah* ali nečem podobnem. Potem smo ju poslali nazaj v Kamniško Bistrico, kjer sta nas počakala v domu, saj prej nista imela avtobusa.

² Leto prej sem šel 2. januarja sam na Kamniško sedlo.

Tura se mi je zdela fantastična, malo tudi zaradi datuma.

³ Winston Churchill se je ob tej napovedi začel v grobu premetavati kot v morastih sanjah. Tradicija se po angleških običajih začne po približno dvestopetdesetih letih, ne pa še preden se zgodi prvi dogodek. Zato narekovaji.

Četica koraka na Brano.
Foto Mire Steinbuch

Ko se je svet odprl in smo zagledali sedlo, se je nekaj ljudi odločilo vrniti, ko so videli, koliko hoje navkreber jih še čaka. Z leti se je želja po tradicionalnosti polegla, kolone so se skrajšale, a nekaj nas je vsako leto vztrajalo ne glede na vreme.

Nabavili smo si cepine in stubaijeve dereze z najlonskimi trakovi. Ko sem jih brez rokavic pritrjeval v mrazu, močnem vetru ali celo vejavici, sem moral pri vsaki derezi vsaj enkrat pogreti otrple prste pod pazduhami ali kar v ustih. Pod Mlinarskim sedlom na Češko kočo smo priredili nekajurni tečaj uporabe obeh pripomočkov, med katerim mi je uspelo, da sem se med poskusom prečenja strmine prekucnil čez glavo in se odpeljal po s kamenjem posutem snežišču, dokler me ni ustavil šoder na melišču. Ne mislite, da se nisem prevrnil na trebuh in se skušal ustaviti. Toda cepin sem držal v iztegnjenih rokah, zato okla nisem mogel zapičiti v predelan pomladanski snežni led in je konica le odskakovala. Razen nekaj prask in bolečih odrgnin ni bilo nič posebnega.

Nekega 2. januarja smo se na avtobusni postaji pojavili samo trije. Nič hudega, gremo. V krasnem vremenu smo prišli do koč, sedli na sončno klopco in se razgledovali po okolici. Najstarejši, izkušen planinec, je izustil: "Prejšnji teden je bil moj sodelavec na Brani. Je rekel, da je bilo *fajn*." Nisem si niti predstavljal, kakšna je ta tura na Brano. Nekaj časa smo molčali, nekdo je zini: "Pa *pejmo* še mi ..." Pa smo šli. Sneg je bil trd, a ne leden, dereze so dobro prijemale. Občasno po štirih, večinoma po dveh, smo prilezli na vrh. O občutku in razgledu ne bom vzhičeno razpredal, ker me je malce pestila misel na sestop. Skoraj ves čas smo šli navzdol ritensko, v prečki kot po jajcih, dokler nismo olajšano zakoračili na "varno" pobočje kamniške strani, s katere se ni več videlo na Okrešelj.

Dekleta so bila na naših tradicionalnih izletih bolj redka, zato smo bili vsake toliko bolj veseli. Tisto zimo nismo potrebovali derez, pot je bila zgažena, sneg bolj južen kot ne. Neki mladenki – vadila je balet – je med

sestopom zdrsnilo. Graciously je padla na rit, subtilno sunila noge v zrak in vožnja se je začela. Punca se je smejala, reva ni vedela, kaj jo čaka, jaz pa sem. Ko jo je spodneslo, je bila štiri, mogoče pet metrov nad mano in malo vstran. Dva skoka v desno, znašel sem se pod njo; ratišče cepina sem zapičil, kolikor se je dalo, brcnil s čevlji v sneg in ... smejoče dekle je že prineslo do mene. S prosto roko sem jo zgrabil in ustavil.

Nekaj let pozneje sem pred seboj videl sestopati fanta, ki je zaradi neprimerne obutve na trdem snegu zdrsnil na Gornji griči. Ker se ni mogel takoj ustaviti, je pridobival hitrost, začelo ga je premetavati. Na srečo je zgrešil Kamrico in se ustavil v rušju pod njo. Z nekim sestopajočim sva pohitela navzdol. Fant je bil pretresen, nekoliko obunkan, a nepoškodovan. Vsak z ene strani sva ga podpirala med hojo, dokler ni prišel k sebi. Čez čas je rekel, da zdaj že lahko sam hodi, čeprav je rahlo šepal. Nekaj časa sva ga spremljala, nato sva odšla naprej.

Nanos plazov pod Pri pastirjih, zima 2013/2014
Foto Mire Steinbuch

Prekvalifikacija

V Špiku smo ustanovili alpinistično skupino (AS). Iz dveh drugih društev smo pridobili dva alpinista, eden je bil inštruktor, da smo izpolnili obvezni pogoj za ustanovitev AS. Takoj sem se prijavil. Plezalni pas mi je iz avtomobilskih varnostnih pasov sešil torbar, plezal sem v mehkih *supergah*, idealnih za tek po asfaltu. Sprva mi je slabo kazalo. Po gladkih stenah plezališča v kamnolomu sem bolj lezel navzdol kot plezal navzgor. Inštruktor me je imel kmalu dovolj in me je nadrl, da sem "štorast kot p...a". Boš ti že videl, kdo je "štorast kot p...a", sem si mislil; samo malo počakaj. Žal mu nisem mogel pokazati, koliko sem še štorast v plezalnikih, ker se je revež prej ubil.

Naša AS ni dolgo obstajala, ker so nam v Mostah odpovedali sobo za sestanke. S tem se je začel zaton društva, kajti na Vevčah, kjer smo našli nadomestni prostor, ni bilo enako kot prej. Odločil sem se, da se moram naučiti vsaj osnov plezanja, zato sem se vpisal

v alpinistično šolo AO PD Ljubljana - Matica. Nisem nameraval resno plezati, le nekaj znanja sem hotel pridobiti, ker sem začel laziti po brezpotju in skrotju. Toda še preden sem se zavedel, me je plezanje posrkalo. Medtem sem še zmeraj vodil Špikove izlete, vedno zahtevnejše in lepše, a neprimerne za vse člane. En izlet je odpadel, ker se ni nihče prijavil. Nikogar ni zanimala tura čez Gamsov skret in Velike pode na Skuto. Na 13. zaporedni novoletni tradicionalni⁴ izlet sem šel sam, bil je tudi zadnji. S tem sem zaključil svojo vodniško kariero, ne pa tudi obiskov Kamniškega sedla.

Ko sem nekoč na Sedlo povabil kolega, me je zavrnil, rekoč, da je to dolgočasna pot. Da to drži samo do Pastirjev, sem odvrnil, naprej je pa čisto druga pesem. Poleg tega je dolgočasna pot odlična za utrjevanje psihične vzdržljivosti. A moram priznati, da sem čez čas spremenil začetek pristopa na Sedlo. Spodnji del, ki se odcepi od ceste in poteka mimo postaje tovarne žičnice, mi je postal zaradi kolenom neprijazne steze zoprni. Svoje izhodišče sem prestavil pod Lepi kamen. Jesenski in predvsem zimski vzponi so zame privlačnejši od tistih v ostalih mesecih. Jeseni zaradi razkošja bogate palete žarečih barv, pozimi pa me privlačita čarobnost pokrajine in negotovost, ali bom sploh dosegel Sedlo.

Nekoč je pihal močan spremenljiv veter; iz Planjave se je z oglušujočim pokom odbil od Brane nazaj, to se je ponavljalo skoraj brez prestanka. Višje ko sem bil, močnejši in glasnejši je postajal. Posamezni sunki so bili tako močni, da so me zamajali. Ko sem se zaradi enega opotekel in skoraj izgubil ravnotežje, sem hkrati počepnil in zabil cepin v trd sneg. Držal sem se zanj in čakal, da je sunek popustil. To sem v intervalih ponavljal do koč. V zavetju zimske sobe sem si privoščil vroč čaj iz termovke in nekaj grizljajev.

Ob drugi priložnosti sva s prijateljem v gosti megli zgrešila kočjo za več kot sto metrov. Sledila sva stopinjam; to je bilo vse, kar se je kolikor toliko videlo. Ko sva skoraj trčila v Babe, sva ugotovila, kje sva. Tudi če ne bi, kajti stopinje so ostro zavile levo.

Neka zima je debelo zasnežila deželo. Počakal sem približno teden dni po sneženju, nato sem se odpravil na pot. Do Pastirjev je bilo gaženje še kar prijetno, pod Kamrico se je začelo udirati do kolen, nad njo pa čez. Začela se je učna ura tehnike gaženja, o kateri sem bral, a je še nisem poskusil. Pred menoj deviška belina – vsaj enkrat sem bil prvi –, za menoj globoka razorana sled. Kljub naporu sem začel rahlo uživati, ko sem *pogruntal*, kako se tej zadevi dokaj udobno streže, če je naklonina primerna. Ko seže sneg čez kolena, ga najprej potlačiš s kolenom, nato ga z občutkom steptaš z isto nogo, stopiš in upaš, da bo zdržal. Zamenjaš nogo in tako dalje. Naenkrat zaslišim za seboj: "Spusti me mimo, bom še jaz malo gazil naprej." Presenetil me je, ko se je neslišno približal po

sledi. Zdaj je šlo enkrat hitreje, ker sva se menjavala v vodstvu. Ko sva se skupaj vračala, sva prišla do velike plazovine, ki je zasula najino gaz. Neka gospa naju je čakala na oni strani in povedala, da se je plaz vsul okoli tri minute za nama. Včasih je sreča nujna za obstanek ...

Chris Bonington⁵ mi je v intervjuju rekel, da moraš "za preživetje imeti stoođtoto srečo".

Ščasoma je Kamniško sedlo postalo moj priljubljeni poligon za nabiranje oziroma preverjanje kondicije. Vedno sem meril čas in ga primerjal s prejšnjim. Časi niso bili nič posebnega, hitro sem jih pozabil, razen enega, ker sem ga zapisal.

Tek

Ko se je Slovenija odcepila od Jugoslavije, sta vojska in policija, mislim, da že naslednje leto po osamosvojitvi, skupaj organizirali tek na Kamniško sedlo. Če se prav spomnim, je bil start v Kamniški Bistrici, na jasi pred Plečnikovo vilo. S sosedom, maratoncem, sva se prijavila. Strmina nad Klinom me je prisilila v hitro hojo, ki je trajala vse do koč, razen na kratki ravnici nad Pastirji sem tekel do rušja, nato pa spet s čim hitrejšim korakom. S časom 1,24 ure sem bil zadovoljen, uvrstil sem se nekam v sredino udeležencev. Predvsem sem bil vesel, da sem zdržal tempo. Naslednje leto sem bil spet na startu. Tokrat sem bil celo štiri minute hitrejši, ker sem za to priložnost nekoliko treniral po Golovcu, Šmarni gori in Slavniku. Mimogrede, na primorski Triglav sem najraje tekel. Po položni gor, po strmi dol. Enkrat sem poskusil obratno, a se ni obneslo. Strmina je bila prehuda, jaz pa preslab.

Tretje leto se teka na Kamniško sedlo nisem mogel udeležiti, ker sem dva tedna pred tem prebolel gnojno angino. Nato so se nekateri vrli politiki spričkali med sabo. Posledično vojska in policija nista smeli prijateljevati in nikoli več nista organizirali gorskega teka na

*Brana, posnetek iz 80. let, ČB-film ilford, 400 ASA, rdeč filter
Foto Mire Steinbuch*

⁴ Sir Winston je za pomiritev takoj naročil veliko cigaro in dvojno merico viskija ...

⁵ *Planinski vestnik* 5/2012.

Sončni vzhod s poti
čez Jermanco
Foto Mire Steinbuch

Kamniško sedlo. Škoda. Bila je prijetna prireditve in dobra tekma. Tudi golaž na cilju je bil okusen, pa še spominsko majico smo dobili.

Nazaj k hoji

Po tretji, zadnji operaciji poškodovane hrbtenice in po nekaj krajših izletih je napočil čas za turo na Jermanova vrata – da staro ime ne bo zatonilo v pozabo. Vem, objektivno gledano čas ni bil omembe vreden, zlasti v primerjavi z gorskimi tekači in drugimi hitronožci, ampak v mojem mikrokozmosu je bil ogromen dosežek in mi še danes veliko pomeni. Dobrega pol leta po tistem, ko so mi iz hrbtenice odstranili vijake in ploščice, sem stal na vrhu Brane.

Po cesti na Jermanco sem začel hoditi počasi. Vse, kar sem želel, je bilo, da bi prišel do koč. Nisem nameraval hiteti, to je bila testna tura. Po par ovinkih sem se zavedel, da hodim hitreje, kot sem začel. Prevzela me je radovednost, kako dolgo bom zdržal, nato pa sem se enostavno prepustil toku. Tempo se je stopnjeval, pred koč sem se zasopel sesedel v travo. Ugriznil sem v energijsko ploščico, sapa je iz ust odnesla polovico grizljajev. Med globokim dihanjem sem komajda zлил vase nekaj požirkov iz čutare. Ko sem vstal, se mi je rahlo zvrtilo, tla so vzvalovila. Bil sem kot v transu. Ne vem, kdaj in zakaj sem se odločil, da nadaljujem na Brano. Kjer se je dalo, sem šibal, ko je bila steza izpostavljena, sem upočasnil in si pljuča hvaležno polnil s svežim zrakom.

Čudna žival je človek. Najprej sem bil ganjen, ko sem po prvi operaciji izvedel, da bom lahko normalno hodil. Naslednji dan sem ob podpori dveh fizioterapevtk boječe naredil pet korakov od vzglavja do vznožja postelje in nazaj; kmalu s steznikom, ki je fiksiral trup, in z berglami dvajset po hodniku. Ko sem pridrsal do kavomata in si sam postregel, sem bil v devetih nebesih.

Nepričakovan podaljšek izleta na Brano je prišel kot strela z jasnega, a hkrati vendarle kot nekaj samo po sebi umevnega. Je bil posledica *tunelskega vida*, da sem bil slep za vse ostalo? Ne vem. Ko sem moral v ostenju uporabiti roke, sem izkoristil priložnosti za minimalne postanke. Hitel sem, kot so mi moči dopuščale. Na vrhu sem bil evforičen; 2,47 ure. Objektivno nepomembno, a dosegel sem svoj osebni "sve-tovni rekord", ki ga ne bom nikoli več ponovil. Še danes ne vem, zakaj sem podaljšal turo, niti zakaj sem tako hitel. Ravnal sem po trenutnem vzgibu, ostalo me ni zanimalo. V resnici me tudi danes ne.

Nekega poletnega dne sem na Kamniško sedlo zvalil svojo družino. Posedli smo v travo pred koč. Hči je hotela splezati na Babe. Nisem je želel prikrajšati, postavil sem se za njo, nato pod njo in ji zabičal: "Pa glej, da ne padeš." Preplezala je podstavek, ko so se stolpiči postavili pokonci, je obstala, nato pa ritensko zlezla nazaj. Bila je zadovoljna, jaz pa tudi, ker se je končalo brez nezgode in joka. Sin ni nikoli pokazal pretiranega zanimanja za preprijemanje po skali, čeprav občasno rad zaide v hribe, še raje pa pod njih. Ko smo se najedli, napili in odpočili, smo sestopili. Spotoma sta mladiča zlezla še na Kamrico, kjer sem ju fotografiral. Uganete, kdo je bil zvečer najbolj utrujen? Ne povem.

Gore kot navdih

Med nekim sestopom s Kamniškega sedla sem sestavil svoj prvi haiku, čeprav iz vsebine kraj nastanka ni razviden. Začel sem tik pod Pastirji in ga končal Pri studencu, ki obratuje samo, dokler se topi sneg. Na tem mestu sva s prijateljem, ko sva se v temi dehidrirana vračala s celodnevne plezarije v Planjavi, slišala žuboreti vodo. Na vrhu gore sva ujela čudovit sončni zahod, nato pa presušena začela sestopati. Napeto sva prisluhnila, nejeverna, saj jeseni tam še nikoli ni tekla

voda. Takrat pa je. Blizje ko sva bila, razločneje sva jo slišala. Šele korak pred suho strugo sva ugotovila, da imava prisluhe, bil je le veter, ki je majal veje. Tako sva želela piti, da sva šelestenje listja zamenjala za žuborenje studenčnice.

Travnato pobočje pod Sedlom pa me je nekega sončnega jesenskega dne navdahnilo za moj drugi haiku po vrsti, posvečen širokemu prevalu med Brano in Planjavo.

Suhe trave so
pojoče strune vetra –
Kamniško sedlo.

Krči

Lepega zimskega dne je sin rekel, da bi šel z menoj na Kamniško sedlo. Z veseljem sem privolil, da ga vzamem s sabo. Če bi vedel, kako se bo končalo, bi raje ostal doma. Začela sva z normalnim tempom. Nad Pastirci sem začutil, da se v meni nekaj dogaja. Vedno težje sem dihal, se naslanjal na palici in duškal. Nad Kamrico se je v nogi pojavil prvi krč. Postal sem, dvignil nogo, jo otesel in nadaljeval. Krči so postajali vedno pogostejši, ustavljal sem se in masiral zakrčene boleče mišice. Potem se je zgodilo podobno, kot se je pred leti med izletom na Triglav.

Tudi takrat se je začelo prav dobro. Ko je planinsko društvo tovarne, kjer sem bil takrat zaposlen, razpisalo izlet na Triglav, sem se takoj prijavil, čeprav sem že bil gor. Zanimanje je bilo tolikšno, da smo najeli svoj avtobus. Iz Vrat smo krenili čez Prag. Kar dolgo sem lovil korak z vodilnimi, med katerimi so bili predvsem vodniki in nekaj trpežnih hribolazcev. Prav imenitno sem se počutil, ker sem bil tako dober, čeprav mi ni bilo jasno, kako to. Po debeli uri sem začel zaostajati. Sprva samo malo, a sem stisnil zobe in dodal plin. Kmalu stisnjeni zobje niso več pomagali, plina je začelo zmanjkovati, rezervoar se je izpraznil, le da tega še nisem dojel. Vedno več ljudi je šlo mimo mene. Pri Begunjskem studencu je bila razdalja do najbližjega pred mano že občutna. Bolj sem se opotekal, kot hodil, nato so se začeli boleči krči v nogah. Najprej v eni, nato v drugi. Postajal sem, izmenično masiral in tolkel mišice zdaj v eni, zdaj v drugi nogi. Desna je postala trda kot deska. Z obema rokama (palice takrat še niso bile popularne) sem jo prijel pod kolenom, dvignil, da se je upognila, in jo postavil na skalo oz. polico pred menoj. Nikjer žive duše, razen moje napol žive.

Iz Ljubljane smo se odpeljali po službi, oblačen dan je počasi prehajal v mrak. Kje hudiča je kakšen vodnik? A so že vsi v bajti, s *pivom* za mizo? Briga jih za nekega bedaka, ki se je zaletel kot bik in bo *crknil* kot bik.

(Nekaj let pozneje, ko me je PD Špik poslal na vodniški tečaj, sem se spraševal, ali so bili to šolani vodniki ali vodniki kar tako, samoiniciativni.)

Korak za korakom sem se počasi pomikal naprej. Rad bi sedel, še raje legel, a sem bil še toliko pri sebi, da

tega nisem naredil. Nato sem zaslišal za seboj oddaljene glasove. Kmalu sem spoznal, da sta le dva. Bila sta Lojze, sodelavec iz sosednjega oddelka, ki je spremljal opešano sodelavko in jo bodril, da ni več daleč. Ko sta prišla do mene, je takoj vedel, koliko je ura. Zdaj je moral spodbujati kar dva. Samo njemu se imam zahvaliti, da sem tisti večer dosegel Kredarico in spal pod streho. Naslednje jutro je zaradi dežja vzpon na Triglav odpadel. Vodne pošiljke sem bil vesel, nekateri verjetno ne.

No, nazaj v Kamniške h krču, ki me je zgrabil nad Kamrico. Vedel sem, da tisti dan ne bom videl koč. Pa še nečesa sem se zavedel – zakaj sem tako zanič. Čisto sem pozabil, da sem prebolel gnojno angino, ki sem jo odpravil z antibiotično kuro. Bil sem še rekonvalescent, primernejši za Golovec kot za Sedlo. Snel sem nahrbtnik, sedel nanj in masiral noge, dokler krči niso popustili. Malo mi je bilo nerodno, ko sem Dejanu rekel, da sva za danes končala s turo. Iz čiste trme, *iz inata*, sem jo čez en teden brez težav opravil – sam.

Na mesto epiloga

Včasih sem na Kamniško sedlo prišel skozi Repov kot čez Srebrno sedlo, včasih iz Repovega kota čez Macesnovec na Pastirce, nato pa, odvisno od razpoloženja, v dolino ali na Sedlo. Kadar sem se pripravljaval za izlet na kak štiritisočak, sem naredil turo od Žagane peči na Kokrsko sedlo, čez Velike in Male pode po vrhovih ali grebenih do Kamniškega in čez Jermanco do avta; včasih tudi v obratni smeri.

Za konec le še to, da je Sedlo ostalo moje zavetišče tudi med pandemijo. Gori sem našel mir in ugodje. Ne bom pozabil občutkov, ko sem visoko nad meglenim pokrovom užival na soncu, daleč naokoli pa nisem ne videl ne slišal nikogar. ●

*Cik-cak na
Kamniško sedlo
Foto Mire Steinbuch*

Vid Legradič

Gora Ausangate je
pokrita z ledenikom.
Foto Vid Legradič

Mavrična gora

Peru

Nekje globoko v perujskih Andih, stran od mest in civilizacije, je mavrica na nebu nenadoma okamenela in padla na Zemljo. Tam je še danes. Kamnita mavrica. Izgubljeno mistično gorovje, tako nerealno, tako obskurno, da se je s svojim zapisom uvrstilo na Wikipedijo šele konec leta 2015. To nezemeljsko gorsko mistiko, ki je v celoti pet tisoč metrov nad morjem, sva si z Lenko preprosto morala ogledati.

Najin pohod se je začel v Cuscu, nekdanji prestolnici inkovskega imperija, ki leži na 3400 metrov nadmorske višine. Od tam sva se morala v razdrapani terenski toyoti pripeljati še kakšnih dvesto kilometrov globlje v osrčje Andov, do startne lokacije, ki je vodila proti mavričnemu gorovju. Makadamska gorska cesta, ki se kar ni in ni hotela končati, je bila vsake toliko časa surovo vsekana v klif. Naša ekipa je štela devet ljudi. Štirje smo bili gosti: Lenka in jaz ter dve Francozinji; Alexis, stara 63 let, neverjetna gospa, ki se je poklicno ukvarjala z razvijanjem umetne inteligence in je zdaj v penzionu potovala po Južni Ameriki cele štiri mesece, ter mlajše dekle z imenom Zoe, ki je pred potovanjem zavrglo svojo pravno diplomu in se odločilo odpreti pekarno. To je bilo to. Štirje hribovci iz Slovenije in Francije ter dva gorska vodnika Noah in Jose, dva kuharja in konjar/logistik. Zakaj tako številno spremstvo? S seboj smo tovorili hrano, vodo, kisikove jeklenke in še marsikaj drugega.

Nekje v eni izmed pozabljenih dolin na višini štiri tisoč metrov smo se ustavili v vasici, narejeni iz blata.

Tam so nam v barve oblečeni domačini, Indijanci, ki so vsi govorili jezik kečua (v tistih dolinah španščine ni) pripravili zajtrk, umešana jajca, kavo in kokin čaj. Ta naj bi pomagal pri lažšanju višinske bolezni. Jajca so bila tako dobra, da smo vsi želeli repete. "Somaq mihuna", kompliment kuharju v jeziku kečuanskih Indijancev je bil na mestu in pripravljeni smo bili za prvi vzpon. Gospod, odgovoren za konje, je prevzel dva, ki ju je agencija najela od domačinov. Nenavaden podatek, ki sem ga izvedel med božanjem naših konjičkov, je, da se morajo konji aklimatizirati. Ko se kupijo v dolini, traja njihova aklimatizacija eno leto, preden se lahko jezdi ali uporabljajo za tovorjenje. Kuharja sta optala konja s hrano, spalnimi vrečami, našimi velikimi nahrbtniki in z medicinsko opremo. Kuharji in konjar so odšli naravnost čez gorski hrbet do našega tabora, pohodniki pa smo ubrali drugo pot -- po dolini navzgor čez gorski prelaz, visok skoraj pet tisoč metrov, do razgledne točke na goro Ausangate in nato po drugi dolini navzdol do našega tabora. Pred nami je bilo petnajst kilometrov hoda in tisoč dvesto višinskih metrov.

"Vamos, por favor,"¹ je oznanil Noah in naši čevlji so se ob prvih korakih ugreznili v mehko travo, ki je bila videti kot mah. Na 4200 metrih je v perujskih Andih namreč še vse zeleno. Nekakšno travnato kraljestvo, ki si ga lastijo majhne skupnosti staroselcev, ki se preživljajo izključno z rejo alpaka in lam. Simpatični živalci sta si dokaj podobni, a z nekaj znanja ju je mogoče ločiti. Lama je večja in ima daljša ušesa, daljši vrat ter drugačen smrček kot alpaka, ki je manjša in rejena za volno in meso. Lama je bolj delovna žival – kot jak v Himalaji. Potem sta tu še vikunja in gvanako, ki sta divji živali, podobni alpaki. Vsa ta andska živalska družčina spada v družino kamel. Najbližji sorodnik lame in alpake je namreč dvogrba kamela iz Azije.

Ko smo hodili po tem neverjetnem travnatem svetu, smo lahko opazovali na desetine teh simpatičnih živali, ki so nas radovedno gledale. Višina jih ni prav nič motila, mi pa smo sopli in se trudili vdihniti čim več kisika v zmeraj bolj redkem zraku. Z Lenko sva že prejšnje dni veliko pila, kar je v kombinaciji z aspirinom in tabletami proti višinski bolezni precej pomagalo. Za povrh pa sta nam dala vodnika žvečiti kokine liste, ki naj bi pomagali pri vezavi kisika v kri.

Napredovali smo počasi. Ustavljali smo se vsakih deset minut, da smo s tem umirili srčni utrip. Ko smo to delali, smo lahko občudovali čudovito zeleno pokrajino, nad katero so se začeli vzpenjati andski šesttisočaki. Razgledi so bili zares lepi in divje prostrani.

¹ "Gremo, prosim."

*Nenavadno gorsko cvetje Andov
Foto Vid Legradič*

Širina te pokrajine je preprosto neverjetna. V redkem zraku se je videlo na stotine kilometrov naokrog. Vrhovi in zelene krnice – vse je bilo neposeljeno.

Po kakšnih dveh urah vzpona je na nadmorski višini 4600 metrov končno začela izginjati tudi trava. Pokrajina je postala nekoliko bolj kamnito neprijazna in ob hoji navzgor je pred našimi očmi začel rasti masivni šesttisočak Ausangate, gora, ki je popolnoma pokrita z ledenikom. Strma in hladna se nam je v vsej svoji veličini ponosno pokazala, ko smo dosegli najvišjo točko poti tistega dne, prelaz Puccacacocha na višini 4990 metrov. Razgled na maso skale in ledu je bil kljub bridkemu vetru naravnost kraljevski. Večni led

*Staroselci na višinah živijo skromno življenje.
Foto Vid Legradič*

Lami in ledeniška jezera
Foto Vid Legradič

je napajal tri manjša jezera pod goro in vsa so bila porbarvana v turkizno modro barvo. Gora Ausangate, ki je stala pred našimi očmi, 6384 m, je bila po veliko neuspešnih poskusih osvojena leta 1953. Z dvema kolegom jo je prvi preplezal legendarni avstrijski alpinist Heinrich Harrer. Gigant je pustil tako močan vtis, da je Harrer po sestopu nanj napisal legendarni roman *Sedem let v Tibetu*, ki je mnogo let pozneje postal še filmska uspešnica. Že stati na tistem prelazu in gledati ta mogočni očak je bilo doživetje. Kako se je na njegovem vrhu počutil sam Harrer, si je težko predstavljati. Sledil je spust s sedla v sosednjo dolino. Trava se je vrnila in z njo na tisoče gorskih cvetic belih in oranžnih barv, ki so bile popolnoma drugačne od naših v Alpah. Ob teh, že skoraj kičastih pogledih z mnogotermimi koničastimi vrhovi v ozadju smo se po nekaj urah hoda vnovič malenkost povzpeli in pozno popoldne končno dosegli tabor pod stenami enega od številnih pettisočakov. Štirje šotori in ena večja zgradba, ob kateri sta bila privezana konja, so nas že čakali, pripravljeni, da odpočijemo utrujene noge. Kuharja sta nam servirala juho iz kvinoje. Za glavno jed smo se najedli kuhane koruze in piščanca. Nobeden izmed nas ni imel resnejših posledic višinske bolezni, zato sta nam vodnika odredila prost preostanek popoldneva. V šotorih smo razpeli svoje spalne vreče in z globokim dihanjem poskušali umiriti srce.

Med počitkom se je kar naenkrat stemnilo in zapihalo. Tabor je v nekaj minutah prekril grozeče črn oblak in nad nas se je usul led. Padalo je babje pšeno, ki je v naslednjih nekaj urah prekrilo pokrajino in vse odelo v belo plast ledu. Neprijeten mraz se je začel zažirati v kosti. Še dobro, da so v glavnem šotoru zakurili taborni ogenj. Ta je dobival svoje gorivo iz alpakinih iztrebkov. Partija kart in skromna večerja sta nam narisali nasmeh na obraz, ki je žarel ob plamenih ognja, edinega vira svetlobe. Tam gori nekje na štiri tisoč metrih smo se trije narodi – Francozi, Perujci in Slovenci povezali v eno zgodbo ljubezni do gora in do življenja. Ob dvajsetih smo naposled le odšli spat vsak v svoj šotor. Temperatura je bila -3 stopinje Celzija, toča pa se še kar ni dala. Tolkla je po strehi šotora še pozno v noč. Z Lenko sva se stisnila v objem in se pokrila čez glavo. Ob strašljivem zavijanju vetra sva se nekako ogrela in v plitkih sanjah odplavala daleč stran od gorskih hrbtov mogočnih Andov. Nekje daleč zgoraj nad oblaki je natanko tiste noči svetica super luna, največja tistega leta, ki je ponoči prešla v delni mrk.

Zbudila naju je svetloba svetilke enega od naših kuharjev, ki je posvetil čez opno šotora. "Buenos dias," je začel! "El te esta cocido. Mate de coca,"² in nama za v roke potisnil skodelico vročega čaja, iz katerega se je kar parilo. Ura je kazala 2.30, zunaj pa je bilo še bolj mrzlo kot prejšnji večer. A kokin čaj naju je poživil. Morala sva vstati, čez 45 minut, ob 3.15 je bil že odhod. Še zmeraj je narahlo padala toča. Bomo sploh lahko šli na Mavrično goro? Vsi zaspani smo se zbrali pri zajtrku. Kuharji so nam spekli dišeče palačinke. Vodnik Noah je odločil, da bomo vseeno hodili po načrtu, saj so se v daljavi oblaki trgali. Zapadlo je dvajset centimetrov babjega pšena. V ekvatorialnih Andih kljub višini sneži šele nad 5500 metrov nad morjem. Niže lahko pade le kakšnih deset centimetrov ledu.

"Sonce je tukaj tako močno, da bo posušilo oblake, boste videli," je rekel naš vodnik. Hitro (a spet ne tako hitro zaradi redkega zraka) smo se pripravili, se zahvalili kuharjem ter s čelnimi svetilkami krenili v noč. Čevlji so hrustali po zmrznjeni podlagi iz ledu. Okrog nas je bila trda tema. Daniti se je začelo, ko smo po dveh urah hoda dosegli naslednji prelaz z imenom Abra Warmisaya, ki je visok 4985 metrov. Tam smo pojedli vsak svojo energijsko ploščico in sadje. Na takih višinah človeško telo porabi dvakrat več energije kot v dolini. Sledil je spust po melišču do manjšega jezera v pokrajini, ki je bila videti kot arktična tundra. Med kamenjem so okrog nas skakale činčile, ki so cvilile in se lovile v jutranjem svitu. Z bližnjega pettisočaka nas je pozdravilo milo hlipanje gvanaka, divje alpake, katere volna je najvrednejša med vsemi vrstami volne. Pozabite na kašmir, kilogram volne gvanaka stane osemsto dolarjev. Gvanaku, ki nas je gledal od zgoraj in nas pozdravljaj, se je pridružila še

² "Dobro jutro. Čaj je že kuhan."

ena žival in skupaj sta nas opazovala, kako hodimo čez njihovo kraljestvo. Bili smo edini ljudje daleč naokrog. To čarobno divje jutro med temi odmaknjenimi gorami mi bo za zmeraj ostalo v spominu. Tako lepo je bilo, da ni besed, s katerimi bi ga opisal. Takrat sem živel ...

Med spustom smo spet dosegli višino, kjer so se pasle domače alpake. Še zadnjič smo jih pozdravili in se začeli ponovno vzpenjati. Po devetih urah hoje je bil to zadnji vzpon. Rdeč pesek okrog nas je pričal, da smo vstopili v pokrajino, ki je nekaj posebnega. A nič ni kazalo na to, da smo že hodili po hrbtu mavrične gore. Zasopli smo se začeli približevati magični višini pet tisoč metrov. Malenkost pod vrhom, našim ciljem, pa se je od nekod prikradla gosta megla in vse skupaj zavila v vlažno belino. Razgled je izginil in mi z njim. Bomo sploh kaj videli?

"Držite se skupaj," sta nekoliko bolj resno ukazala vodnika. Minute so tekle, počasi in složno se je teren naposled le uravnal. Dosegli smo vrh, svoj cilj, 5020 metrov visoko Mavrično goro, Rainbow mountain, ki je bila popolnoma prekrita z meglo. Sledili so vriski in čestitke. Uspelo nam je! A beli vrh sam po sebi ni prinesel zadoščenja, ki smo ga pričakovali. Kje je kamnita mavrica? Kje je nezemeljski svet? Je vse skupaj le mit? Posedli smo po vrhu in v tišini čakali na čudež. Skorajda meditirali. Bilo je zelo hladno. Obda-

jala sta nas megla in zvok globokih vdihov hlastanja za zrakom, ki ga ni bilo.

"Prosim, naj se megla razkadi," sem molil k vsem bogovom ter Gaji oziroma južnoameriški Pachamami v upanju, da se nas usmili.

Nenadoma je zapihal veter. Temna črta megle je priptovala mimo nas, za njo nekoliko svetlejša tančica. Nekaj se je začelo dogajati. Bilo je, kot da letimo. Nekje nad nami se je na belem nebu pokazala medla žareča kroglja. Sonce! Njegovi žarki so v tišini začeli trgati meglice in pred našimi očmi odgrnili pokrajino, ki je presegala vse meje domišljije. Rumena, zelena, rdeča, rjava, siva in črna so gradile prvi hrbet nasproti nas – 5200 metrov visok simbol mavričnega gorovja, ponekod imenovan tudi Rainbow Back. Naprej v daljavi so se vrhovi, kaj vrhovi, cele stene barvale v krvavo rdečo barvo, ki se je prelivala v rumeno in zeleno. Vse skupaj je bilo videti, kot da je narejeno iz plastelina. Ali oblikovano na računalniku. Mi pa smo vriskali, kričali in se čudili. Megla, ki je božala slemena, se je zlagoma popolnoma razkadila in barve so zažarele v soncu, kot da bi jih priklopil na električno. Hiteli smo se fotografirati. Hiteli smo srkati vsak trenutek, ki nam je bil dan za nagrado dvodnevne hoje. Privilegij videti, privilegij doživeti, privilegij dihati zrak. Življenje!

"Če je vse skupaj sploh bilo resnično ..." sva se spraševala med sestopom. ●

*Mavrični razmislek
Foto Vid Legradič*

Turnosmučarsko prečenje Julijskih Alp

Juliana SkiTour

Planinstvo in turizem? Za marsikoga še vedno pregrešna kombinacija. Ne, mi pa že nismo turisti, mi smo vsaj malce pomembnejši od tistih, ki nimajo pojma. Tudi javnih izjav v tej smeri ne manjka. Malce me spominjajo na moja daljna najstniška leta, ko sem se začel ukvarjati z alpinizmom in nikakor nisem želel, da me uvrščajo med planince. Danes še vedno splezam kakšno smer v gorah, a s planinci nimam več težav. Z veseljem si privoščim spanje v koči in kakšno dobroto iz planinske kuhinje. In si mislim, da morda nisem bil tako zelo pameten, ko sem bil mlad ...

Globoko spoštujem Stražarje, Marčiče in podobne mojstre, ki plezajo izjemno zahtevne, elegantno in brezkompromisno speljane linije v najvišjih gorah, a tudi druge, ki gore doživljajo na drugačen način. Skupino prijateljev, ki si polni baterije na planinskih poteh, mlado družino, ki si vzame čas, da se lahko s svojo nedoraslo mularijo podi po planinskih pašnikih ali pa kakšen starejši par, ki gore opazuje samo še iz doline, pa se še vedno čudi neponovljivim barvam in svetlobi višav. Vsakdo z vrhov prinese svoje doživetje in vsako je dragoceno. Navsezadnje so vsej tej vseobsežni hribovski dejavnosti skupaj pred stoletjem rekli turistika.

Zakaj tak uvod? Zato ker je ta prispevek v precejšnji meri namenjen oblikovanju novega turističnega produkta skupnosti Julijskih Alp. Ta skupnost obsega Dolino Soče od Vršiča do Brd in celotno zgornjo Gorenjsko. Skupna vrednota območja je Triglavski narodni park, vse občine v tem prostoru, razen Kanala in Brd, pa so sestavni del Unescovega programa MAB. Govorimo o najmočnejšem delu slovenskega turizma, saj skupaj prispeva več kot četrtno celoletne nacionalne strukture turističnega obiska.

*Veličasten
ambient spusta z
Velike Mojstrovke
Foto Janko Humar*

Razvoj ideje

Ideja skupnosti Julijskih Alp se je rodila v letu 1990, v času osamosvajanja Slovenije in vojne v nekdanji Jugoslaviji, ki nam je za dolga leta odnesla velik del tujih obiskovalcev. Z alpsko znamko smo želeli povedati, da smo geografsko in kulturno sestavni del evropskega alpskega prostora in ne del območja konfliktov. Več kot dve desetletji sta bila umestitev na mednarodnih trgih in pridobivanje novih obiskovalcev glavni motiv. V zadnjih letih je povečana rast obiska v nekaterih krajih in terminih preseгла meje sprejemljivosti in spremeniti je bilo treba prioritete. V ospredje smo zato postavili trajnostni razvoj in odgovorno upravljanje turističnih tokov, kot so na primer oblikovanje ponudbe, ki bo odgovorna do prebivalcev in izjemnega naravnega okolja, ki nam je bilo podarjeno, individualno zastavljene zgodbe za posameznike in manjše skupine, skratka za obiskovalce, ki bodo naš prostor znali razumeti in spoštovati, za ljudi, ki bi jih bili pripravljeni povabiti domov.

Prva zgodba, ki smo jo v našem alpskem območju v tem duhu razvili, je bila pohodniška pot Juliana Trail. Hoja je okolju najprijaznejši način potovanja in najintenzivnejše doživetje, ki nam omogoča refleksijo, pristen stik z naravo in z ljudmi, ki jih na poti srečujemo. Šestnajstdnevne krožne poti okrog Julijskih Alp nismo speljali po vrhovih, ampak po starih in manj starih poteh po dolinah. Uradno smo jo odprli oktobra 2019, pa je kljub epidemiji naletela na izjemen odziv. V dveh letih je število pohodnikov, ki si na Facebooku izmenjujejo izkušnje in informacije, naraslo na 11.000. Druga zgodba in tudi odličan primer sodelovanja s Planinsko zvezo Slovenije je gorskokolesarska pot Juliana Bike. Navezali smo se na Slovensko turno-kolesarsko pot, saj smo hitro ugotovili, da se severna in južna linija te poti okrog Slovenije na območju Porezna skorajda dotakneta. Skupaj s PZS in planinškim društvom Podbrdo smo to povezavo uredili in

povezali linijo okrog Julijskih Alp. Dogovorili smo se tudi za partnersko opremljanje in vzdrževanje tega kroga. Pot smo uradno odprli z dogodkom pred Planinskim muzejem v Mojstrani v začetku julija 2021, bolj zares pa se bodo pedali zavrteli v sezoni, ki prihaja. Juliana SkiTour je naša tretja alpska ideja. Z njo se vračamo h koreninam naše turistične ponudbe – k turistiki, ki se je v času Kugyja pri nas rojevala na enak način kot v ostalih alpskih deželah. Juliana SkiTour je partnerski projekt s sodelovanjem Združenja gorskih vodnikov Slovenije. Je zahtevna butična zgodba, ki je brez zanesljivega in usposobljenega vodenja ne moremo ponuditi na organiziran trg. Osnovna ideja ture je turnosmučarsko prečenje naših Julijcev od Kranjske Gore na severu do Tolmina na jugu. V nasprotju z znano Triglavsko magistralo se na Juliani SkiTour vsakodnevno vračamo v dolino, kjer si lahko privoščimo tuš in normalno večerjo, naslednji dan pa nadaljujemo naslednjo etapo. Štiri turne smuke povežemo v zaokroženo štiridnevno avanturo. Ker je turno smučanje odvisno od vremenskih in snežnih razmer, smo za vsako etapo predvideli dve različni možnosti, da lahko sestavimo najvarnejše ture.

Konceptualizacija resnega produkta ni tako enostavna, kot je morda videti na prvi pogled. Izoblikovali smo idejo, preverili vsebino in pripravili operativni koncept. Preverili smo ture, posneli sledi GPX in fotografije, pripravili smo zemljevide, 3-D vizualizacije, napisali besedilo in prevode. Sodelovali smo z oblikovalci, pripravili smo zloženko in vodnik ter zgradili spletno stran, vzpostavili Facebook profil, vnesli vsebine v spletno stran Outdooractive.

Poiskali smo ponudnike namestitvev in prevoznike, se dogovorili za način sodelovanja z gorskimi vodniki in sestavili pakete. Vzpostavili smo informacijski sistem, organizirali rezervacijsko službo, preverili prodajne kanale ... Veliko aktivnosti smo izvedli, še preden se je projekt začel. Naloga preveriti in opisati ter posneti

*Planina v Klinu
je izhodišče
turnega smuka
skozi dramatično
dolino Krnice.
Foto Janko Humar*

stanje in potek poti je bila moja. Obdelal sem jo po delih, kot sem pač utegnil, na nekatera mesta sem se vračal tudi večkrat.

Opisi tur v nadaljevanju ne sledijo dnevniškim zapisom, ampak postavljeni zasnovi celotne poti od Kranjske Gore do Tolmina.

Prva etapa: Pod Kriško steno ali na Kotovo sedlo

Kje začeti? Seveda bi lahko krenili tudi z nasprotni strani, a ker sestavljamo zimski smučarski produkt, se spodobi, da je naše izhodišče Kranjska Gora, naše najpomembnejše in najbolj znano smučarsko središče. Pa tudi gorskih vodnikov je na tej strani več. Pri zasnovi smo upoštevali tudi usmeritve, da ostanemo v že uveljavljenih smereh, da se izogibamo mirnih con in čim manj motimo prezimovanje živali. Celotno traso smo uskladili s strokovnjaki TNP in s spoštovanjem teh pravil nam začetek Juliane SkiTour v Kranjski Gori ponudi dve klasični poti – Pod Kriško steno ali na Kotovo sedlo.

Turni smuk izpod Kriške stene je lepa tura v divjem ambientu pod mogočnimi stenami Prisojnika in Razorja na eni ter škrlatiške družbe na drugi strani. Skupaj s hčerko Petro in njenim ameriškim soprogom Treverjem smo se je lotili sredi aprila, dan ali dva po novem sneženju, in naleteli na čudovit pršič. Start je pod tretjim ovinkom vršiške ceste, spust na planino V Klinu in nato sledi prijazen vzpon po dolini vse do vznožja Kriške stene kilometer višje. Strmina ni dovolj velika, da bi pomenila občutnejše težave pri vzponu, pa ravno prava za užitka polni spust, še posebej v razmerah, ki so nam bile podarjene. To je tudi zelo primerna tura za začetek in uvajanje v turnosmučarski svet Julijskih Alp.

Kotovo sedlo je že večji zalogaj. Iz Planice se skupaj nabere več kot šestnajst kilometrov, višinske razlike je za štiristo metrov več kot pod Kriško steno, razmere so lahko bolj raznolike in manj predvidljive. S Treverjem, Petro in majhno ter dobrovoljno skupino njenih

prijateljic smo se na Kotovo sedlo odpravili 8. maja. Polovica ceste proti Tamarju je bila kljub datumu še vedno pod snegom, naprej pa se je nadaljevala prava, veličastna zima. Kanal pod Šitami je bil poledenel, brez derez in velike mere previdnosti ne bi šlo naprej. Pod Jalovcem nas je ulovilo sonce in nas prijetno božalo čez odprte planjave navzgor do rame nad sedlom, kjer se vzpon zaključi. Sonce je pobožalo tudi sneg in spust nazaj je bil en sam užitek. Zjutraj ledena površina se je v najstrmejšem delu kanala dovolj zmeččala za dober oprijem smučí, nadaljevanje spusta pa nas je nagradilo s čudovitim *maslecom*, za katerega bi si človek želel, da se nikoli ne konča.

Ne glede na to, kateri začetek smučarske Juliane si izberemo – Pod Kriško steno ali Kotovo sedlo, se prvi dan vrnemo na izhodišče in prespimo v Kranjski Gori.

Druga etapa: Nad Šitom glava ali Velika Mojstrovka

Naravna pot iz Kranjske Gore proti jugu vodi čez prelaz Vršič, ki je eno izmed naših najbolj priljubljenih turnosmučarskih izhodišč. Ker si največji del obiskovalcev za cilj izbere Malo Mojstrovko, smo v Juliani SkiTrail ponudili izbiro med Nad Šitom glavo in Veliko Mojstrovko.

Nad Šitom glava je bila edina tura, ki sem si jo naredil, izmeril in posnel na zalogo. Naročilo za pripravo projekta sem namreč dobil šele konec marca, vrh pa sem obiskal mesec dni prej. Zaradi velikih količin snega je bil prehod čez Vršič zaprt, cestarji so se s svojo mehanizacijo prebili komaj nekam nad polovico poti med Šupco in prelazom in kratka tura na Nad Šitom glavo se je podaljšala za kilometer in pol. Ta tura je precej zapostavljena v primerjavi z mnogo bolj obiskano sosednjo Malo Mojstrovko. Je kratka in sladka. Vzpon lahko začnemo kar naravnost navzgor, v območju neizrazitega rebra, posejanega z redkimi macesni. Vrh Nad Šitom glave je, čeprav je s prelaza neopazen, izjemen razglednik, pa še več miru ponuja kot soseda. Naklonina za spust je konstantna in smučarska, v

*Jutro pod Jalovčevim ozebnikom
Foto Janko Humar*

Turni smučarji smo samo veseli, če je snega preveč, da bi bila cesta čez Vršič očiščena.

Foto Janko Humar

dobrih razmerah nam dopušča, da se v daljših linijah spustimo z vajeti ali pa da zbiramo kratke in hitre zavoje, če so nam bolj pri srcu.

Velika Mojstrovka mi je najljubša tura nad Vršičem. Ravno toliko je umaknjena, da na njej nikoli ni gneče kot na sosednji "ta mali", in ravno toliko višja, da se pogled razpre na vse strani. S Petro, Treverjem in Andrejem smo jo "odkljukali" sredi aprila. Jutro je bilo bleščeče umito, potem so se na nebu začeli nabirati gromozanski oblaki, ki so prav počasi kot ogromne vesoljske ladje pluli proti obzorju. Vzpon je bil tekoč, le trda prečnica z Grebenca v dolinico, ki razmejuje Veliko in Malo Mojstrovko, je zahtevala previdnost. Spust navzdol, vseskozi do Drevesnice, pa en sam juhuhu.

Z Vršiča se v obeh primerih odpeljemo v Trento. V Trentu je pozimi veliko manj odprtih nastanitvenih kapacitet kot v Kranjski Gori, zato si moramo namestitev pravočasno rezervirati. Če se odločimo za vodnika, kar je za manj izkušene edina varna izbira, bo za vse rezervacije in prevoze poskrbel "booking center" (glej info).

Tretja etapa: Čez Kanjavec ali čez Lanževico

Trenta nas postavi pred najzahtevnejši, a tudi največkratnejši del naše poti. Nobene bližnjice ni. Če želimo smučati v Bohinj, se nam ponujata dva najbolj očitna prehoda – čez prijazno Lanževico ali mogočni Kanjavec. Turnosmučarski dan bo v obeh primerih dolg in naporen. V Kanjavčevem primeru še malce bolj.

Lanževico smo se lotili 24. aprila. Standardna družinska zasedba s Petro in Treverjem. V Lepeni je že zmagovala pomlad, sneg, uležan in ravno prav trd za hojo, pa smo našli na mulatjeri, kmalu nad Kočo Klementa Juga. Pri zgornji postaji tovarne žičnice smo presedlali na smuči in si privoščili še ovinek do Krnskega jezera. Zaledenelo in zakopano pod gmotami snega je počivalo v bleščeči tišini. Potem smo nadaljevali okrog Monture, mimo podrtih italijanskih kasarn in na vrh Lanževice.

Komna je poseben svet. Za zelo zagnane smučarje najverjetneje malce prenežna in preokrogla za potovanje

kot za dinamično risanje smučarskih podpisov. Ampak potovanje skozi svet, poln svetlobe, svojevrstnih oblik in oblin, ki se ga, čeprav je treba v kakšen kucelj tudi navzgor, ne naveličaš. Z vrha smo se skozi to čudno, v lanskoletni obilici snega še toliko bolj čudovito deželo, odpeljali do Doma na Komni. Uradno je bil zaradi epidemije zaprt, so pa stregli na zunanji terasi in pivo je padlo na več kot plodna tla. Več kot dve tretjini spusta proti Savici smo lahko presmučali, le zadnjih tristo metrov višinske razlike smo opravili peš. Najvišjo turo – Kanjavec – sem pustil za konec. Najprej sem poskušal 21. maja. Do konca ceste v Zadnjico sem se pripeljal, par minut naprej je bil že sneg. Večkrat sem bil že pozimi na Kanjavcu, ampak takih količin snega in plazov, kot smo jim bili priča v minulem letu, že zelo dolgo ni bilo v naših gorah. Čez strmo stopnjo nad sedlom Čez Dol – prestrmo, da bi jo opravil s smučmi na nogah – se je prav grdo prediralo, naprej čez Zelene grive pa se je nadaljevala neprijetna skorja. Ko sem se na Prehodavcih prekobilil čez rob, je že pihalo kot sto hudičev, dvatisočaki pa so tonili v oblake. Pod Vršaki, ki so izginjali v mračni sivini, je bilo dovolj. Večji in ključni del vzpona sem posnel, do vrha Kanjavca v normalnih razmerah ni več orientacijskih težav, v danih pogojih, ko se je vidljivost bližala ničli, pa nadaljevanje ni imelo smisla. Nikoli ne bi uspel najti prehodov na bohinjsko stran, kot je bil moj prvotni načrt, zato sem se odpeljal nazaj. Teden dni kasneje sem ponovno poskusil iz Bohinja. Pridno sem plačal cestnino in se odpeljal do planine Blato. Kljub poznemu datumu je bila snežna meja takoj nad planino. Jutro je bilo spet čisto in umito, pogledi pa božajoči. Dan prej so bile padavine, pod 2000 metrov je deževalo, zato je bila stara podlaga do Srenjskega prevala trda in poledenela. Višje sem našel nov sneg, še vedno prijeten za hojo, a tudi na zanesljivi poti, da se v drugi polovici dneva spremeni v beraški "gnilec". Okrog Debelega vrha je sneg že postajal suh in drsenje smuči skozi nedotaknjeno belino čez planjave pod dvoglavim Kanjavcem je bilo en sam užitek. Povzpel sem se na vzhodni vrh in na zahodnem opazoval podobno osamljenega "kozla", ki je gor priplezal s primorske strani in v isto smer odsmučal nazaj. Kanjavec je veličastna tura in 28. maj, ko sem stal na vrhu, je bil fantastičen zaključek mojega projekta. Doline spodaj zelene, na hribu pa še vedno pet metrov snega. Čudovit dan mi je bil podarjen, svetel in zvoneč, bi dejal Kosmač, z odprtimi brezkončnimi pogledi v daljave. Bele ladje oblakov nad vrhovi, dolga veriga mojega Tolminsko-Bohinjskega grebena, Dolomiti, Karnijci, Visoke Ture, vsenaokrog vrhovi vse do obzorja. Tik pred nosom pa vzvišena troglava figura našega najvišjega. Prav težko se je na tak dan odločiti za povratek v dolino. Pa sem se seveda moral. Spust z vrha je še dišal po pršiču in bil čudovit, čez hribariške planjave je sneg postajal počasen, pri vzponu iz doline Za Debelim vrhom pa sem ga že na veliko gazil. A ne za dolgo. Navzdol proti Srenjskemu prevalu in Planini v Lazu je prevladala lepo odpuščena stara podlaga.

V Lazu, tem čudovitem koščku raja, posajenem med temne smrekove gozdove, sem se malce odpočil in potem nadaljeval do Blata. Ta prehod skozi starodavni gozd, malo gor malo dol, malo okrog vogalov, je za nepoznavalca še najbolj tvegan, če ni vidnih sledi. Hitro lahko zavijemo v napačno smer. Vsem, ki tega ne poznajo, priporočam, da si pospravijo posnetek sledi na telefon. Tisti nepozabni dan sem turo zaključil na planini Blato in se od tam odpeljal domov.

Če imamo idealne razmere, se z vrha Kanjavca pripeljemo naravnost v Staro Fužino. Če snega v dolini ni dovolj, se moramo dogovoriti, da nas nekdo pride iskat. Če gremo čez Lanževico do Savice, če smučamo s Kanjavca pa na planino Blato, oz. po cesti proti planini do snega.

Četrta etapa: Vogel ali Rušnati vrh

Zadnja etapa Juliane SkiTour je sproščena. Turni smuk s popustom, zasluženim z naporu predhodnega

dne. Cel kilometer vzpona si prigoljufamo z nihalko do Rjave skale, od koder se udobno odpeljemo na planino Zadnji Vogel, kjer se naša tura zares začne.

Vogel in Rušnati vrh sta moj domači teren, pa sem imel z njima največ težav. Večji del aprila je bilo vreme muhasto, zanesljivejše dni smo izkoristili za bolj oddaljene ture, za variante na domačem dvorišču pa sem poskušal loviti luknje, ki so se prikazovale vmes. Žal ne preveč uspešno. Ideja je bila preprosta – ker sta oba vrhova blizu mojega Tolmina, bi obe predvideni turi lahko združil v krog in v enem dnevu preveril najprimernejši potek ture, posnel sledi in fotografije in sestavil vse potrebne podatke.

Najprej smo se začetek aprila s Petro in Treverjem odpravili proti Voglu. Jutro je bilo še obetajoče, ampak kmalu je greben zagrnil oblak in na vrh Vogla smo se bolj ali manj pretipali. Seveda ni imelo smisla nadaljevati, še s povratkom skozi nepredirno in vseobsegajočo belino smo imeli težave.

*Bleščeč dan na Komni – pogled proti Tolminskemu Kuku in Zelenemu vrhu
Foto Janko Humar*

*“Gladka” pobočja Rušnjatega vrha na tolminsko stran, na obzorju Krn
Foto Janko Humar*

Pomladanski
pogled z vrha Vogla
proti Krnu
Foto Janko Humar

Konec aprila sem se odpravil sam. Tokrat na Rušnati vrh. Ko sem ga dosegel, je bila primorska stran še vsa lepa in odprta, na bohinjski pa je vse do linije grebena ležal gost in težak oblačni pokrov. Hitro me je minilo veselje do nadaljevanja. V kratkem času, ki sem ga potreboval, da sem odsmučal nazaj na planino Razor, je tudi naša stran utonila v meglah.

V tretje gre rado, pravijo. Šele 11. maja nam je uspelo uloviti zadnji vlak. S Petro in Treverjem smo se ponovno povzpeli na Vogel, odsmučali navzdol do planine Zadnji Vogel, ki je dejansko izhodišče za naši dve turi z bohinjske strani, in se čez opuščeno planino Kal povzpeli nazaj na greben in na Rušnati vrh. Bilo je pozno, bilo je toplo, sneg je izgubil bleščavo beline in postal rjav, utrujen in star, ampak smuka je bila še za čuda dobra. Po najstrmejši varianti smo odsmuča-

li nazaj na planino Razor in v polno zelenem maju še uspeli najti neprekinjen trak snega, ki nas je popeljal vse do kočice.

Če je snega dovolj, se lahko s planine Razor po mulatjeri odpeljemo vse do Tolminskih Raven. Žal je v zadnjih letih ta možnost bolj izjema kot pravilo in bomo najverjetneje morali sestopiti peš.

Prihodnost

Če smo začeli s turističnim produktom, še končajmo z njim. Če bodo razmere dopuščale, ga bomo uradno odprli marca 2022, torej nekje v času objave tega prispevka. Juliana SkiTour nikoli ne bo množična zgodba, za kaj takega je vendarle prezahtevna. Verjamem pa, da bo marsikomu izmed izkušenih domačih turnih smučarjev dobrodošel namig in izziv. *Per partes* ali cel paket v enem kosu. Mogoče bomo tudi mi ugotovili, da večdnevne ture s prijetnim polpenzionom niso izvedljive samo v visokih Alpah, ampak tudi pri nas, pa čeprav si je vmes treba organizirati kakšen prevoz. Mogoče se bo še kakšno planinsko društvo razen Ljubljana - Matica opogumilo in odprlo kočico pozimi? Saj vem, da ni enostavno, ampak dobro bi bilo, če bi to zgodbo o kuri in jajcu preseglji prej, kot nam globalno segrevanje dokončno izpari tovrstne ideje. Predvsem pa upam, da bo zapakirani del naše Juliane SkiToura prinesel kakšno nočitev ponudnikom ne samo v Kranjski Gori in Bohinju, ampak tudi v Trenti in Tolminu, ki pozimi bolj ali manj samevata. In vsaj kakšno marmeladico na košček vsakdanjega kruha naših vodnikov. Moja naslednja naloga pa je, da Juliano SkiTour odsmučam še enkrat, povezano, v štirih dneh, tako kot je zastavljena. Tokrat ne službeno, ampak za svojo dušo. ○

Informacije

Rezervacija celotnega paketa, delno dvodnevno ali štiridnevno, pod vodstvom izkušenega gorskega vodnika z licenco IFGMA ali rezervacija namestitve, organizacijo prevozov ... lahko opravite na Booking Center Julijske Alpe, Turizem Dolina Soče, Rupa 17, Bovec, telefon +386 (0)5 30 29 643, e-pošta booking@juliana-trail.si.

Vodnik: Janko Humar: *Juliana SkiTour, turnosmučarsko potovanje čez Julijske Alpe*. Turizem Bohinj za skupnost Julijske Alpe, 2022.

Spletna stran: <https://julian-alps.com/sl/p/juliana-skito-ur/62466923/> (z GPX-sledmi)

Zemljevidi: Triglav, PZS, 1: 25.000.

Bohinj, PZS, 1: 25.000.

Bovec - Trenta, Sidarta, 1: 25.000.

Bohinj, Sidarta, 1: 25.000.

Julijske Alpe, PZS, 1: 50.000.

Pod Kriško steno, 1950 m

Julijske Alpe

Odlična smučarska tura, skrita med dramatične stene na severni strani, nas pogosto razveseli z navdušujočim pršičem, ki v naših gorah ni preveč pogosto darilo. Primerna je tudi za tiste brez velike kilometrine.

Zahtevnost: Zahteven turni smuk
Oprema: Običajna turnosmučarska oprema, dereze, cepin, čelada, plazovni trojček (žolna, sonda, lopata)
Višinska razlika: 940 m
Izhodišče: Tretji ovinek na vršiški cesti,

1018 m. Sem se pripeljemo iz Kranjske Gore.

WGS84: N 46.44479°, E 13.77473°

Čas vzpona: 4–5 h

Sezona: December–maj

Vodnik: Janko Humar: *Juliana SkiTour*.

Pod Kriško steno nas pogosto razveseli pršič. Foto Janko Humar

Velika Mojstrovka, 2366 m

Julijske Alpe

Velika Mojstrovka je žlahtna turnosmučarska klasika, ki bi morala biti na seznamu vsakega obiskovalca zimskih gora. Njena odlika: strm, zmerno zahteven vzpon, razkošni pogledi in sproščen smučarski spust v dolino.

Zahtevnost: Zahteven turni smuk
Oprema: Običajna turnosmučarska oprema, dereze, cepin, čelada, plazovni trojček (žolna, sonda, lopata)
Višinska razlika: 880 m
Izhodišče: Prelaz Vršič, 1611 m.

WGS84: N 46.43308°, E 13.74331°

Čas vzpona: 3–4 h

Sezona: Februar–maj

Vodnik: Janko Humar: *Juliana SkiTour*.

Turizem Bohinj, 2022.

Zemljevida: Bovec - Trenta,

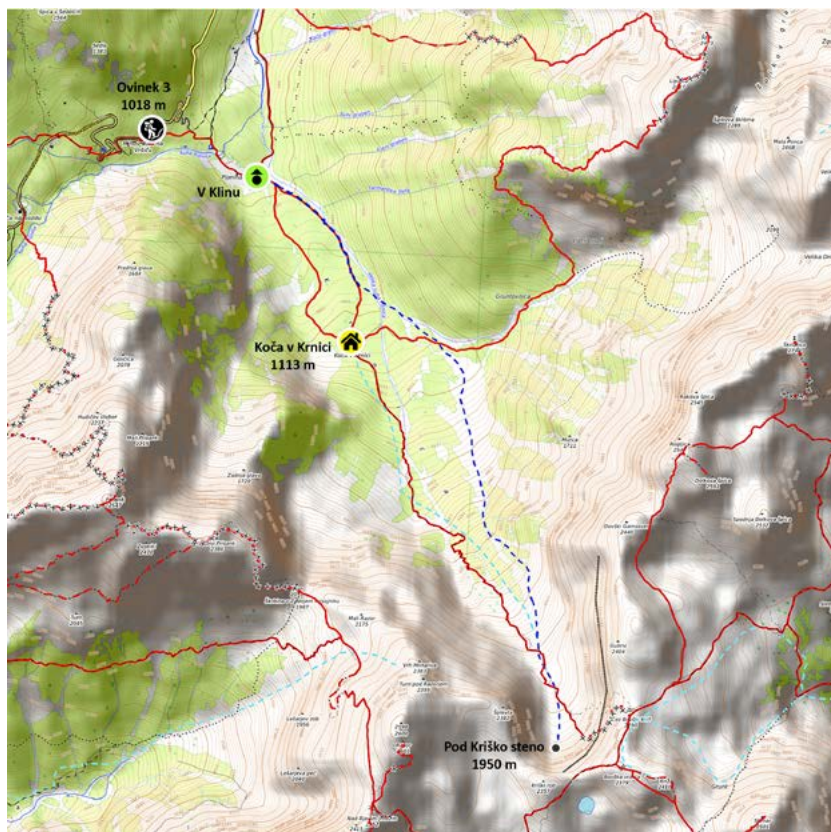

Velika Mojstrovka je vedno prava izbira. Foto Janko Humar

Pod Kriško steno, 1950 m

Julijske Alpe

Turizem Bohinj, 2022.

Zemljevidi: Triglav, PZS, 1: 25.000; Bovec - Trenta, Sidarta, 1: 25.000; Julijske Alpe, PZS, 1: 50.000.

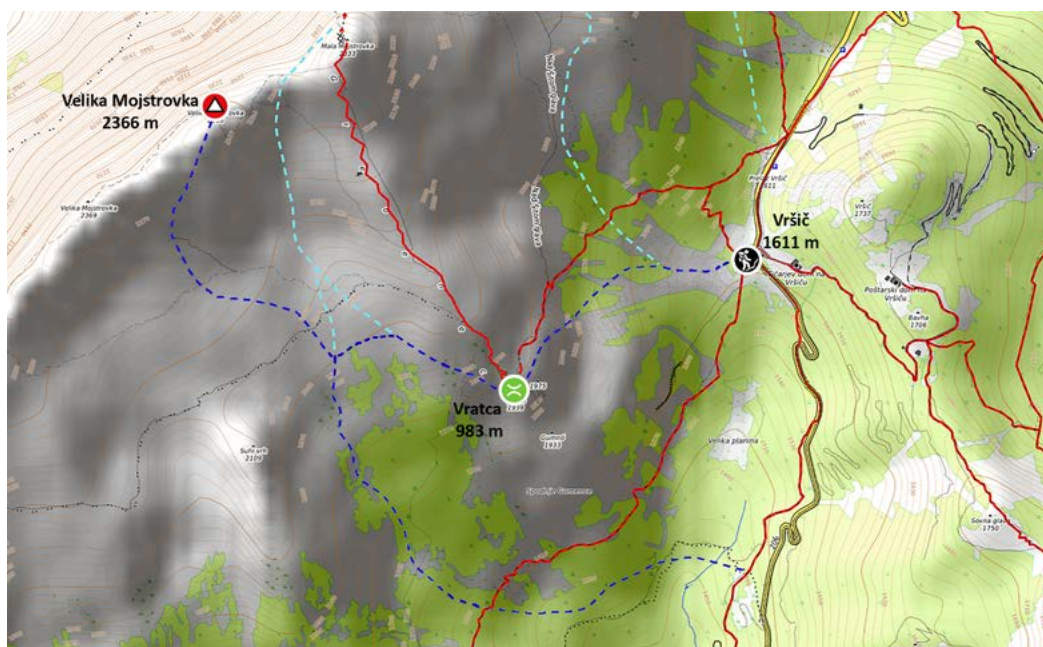
Vzpon: Z vršiške ceste se spustimo na bližnjo planino V Klinu. Sledimo poteku letne poti mimo Koče v Krnici, 1113 m, ter naprej skozi bukove in vedno redkejša macesne na odprta pobočja. Nadaljujemo do zadnje krnice tik pod Kriško steno, 1950 m.

Spust: Spust nazaj je poljuben, večina smučarjev se drži bolj odprtega vzhodnega roba doline.

Janko Humar

Velika Mojstrovka, 2366 m

Julijske Alpe

Sidarta, 1: 25.000; *Julijske Alpe*, PZS, 1: 50.000.

Vzpon: Z Vrščiča se dvignemo do nezgrešljivih Vratc, 983 m, izrazite škrbine v Grebencu. Od tam nadaljujemo še

kakšnih sto višinskih metrov v območju Grebena, nato krenemo levo, čez plitvo dolino na drugo stran na vršna pobočja Velike Mojstrovke. Mimo izrazite previsne skale nadaljujemo na vrh.

Spust: Zgornji del smučamo v smeri vzpona, potem pa namesto proti Vratcem zavijemo na desni rob široke doline in smučamo navzdol v Drevesnico.

Janko Humar

Kanjavec, 2568 m

Julijske Alpe

Kanjavec je najvišja in najlepša slovenska turnosmučarska gora. Vzponi nanj z vseh strani so dolgi in zahtevni, odlični smučarski spusti pa velika nagrada za trud. Kanjavec je vedno velikopotezna tura.

Zahtevnost: Zelo zahteven turni smuk

Oprema: Običajna turnosmučarska oprema, dereze, cepin, čelada, plazovni trojček (žolna, sonda, lopata)

Višinska razlika: Pribl. 2000 m

Izhodišče: Zadnjica, 950 m
WGS84: N 46.3756°, E 13.79969°

Čas vzpona: 10–11 h

Sezona: Marec–maj

Vodnik: Janko Humar: *Juliana SkiTour*. Turizem Bohinj, 2022.

Zemljevidi: Triglav, PZS, 1: 25.000; Bohinj, Sidarta, 1: 25.000; Julijske Alpe, PZS, 1: 25.000.

Vzpon: Skozi Zadnjiški dol in čez Zelene

Proti Kanjavcu, visoko nad Dolino Triglavskih jezer Foto Janko Humar

Rušnati vrh, 1915 m

Julijske Alpe

Rušnati vrh je najbolj priljubljena smučarska gora nad planino Razor. V lepih dnevih lahko pogled seže na gladino Jadranskega morja, ki se blešči v daljavi. Že ta razgled je zadosten razlog za obisk.

Zahtevnost: Zahteven turni smuk

Oprema: Običajna turnosmučarska oprema, dereze, cepin, čelada,

plazovni trojček (žolna, sonda, lopata)

Višinska razlika: Pribl. 1000 m

Izhodišče: Spodnja postaja gondolske žičnice Vogel, 569 m. Sem se pripeljemo iz Ribčevega Laza mimo Bohinjskega jezera. S kabinsko žičnico se prepeljemo na zgornje izhodišče.

WGS84: N 46.26347°, E 13.84001°

Čas vzpona: 4–5 h

Sezona: Februar–april

Vodnik: Janko Humar: *Juliana SkiTour*. Turizem Bohinj, 2022.

Zemljevidi: Bohinj, PZS, 1: 25.000; Bohinj, Sidarta, 1: 25.000; Julijske Alpe, PZS, 1: 50.000.

Vzpon: Od Ski hotela smučamo na planino Zadnji Vogel, 1424 m. Naprej sledimo oznakam Triglavske magistrale

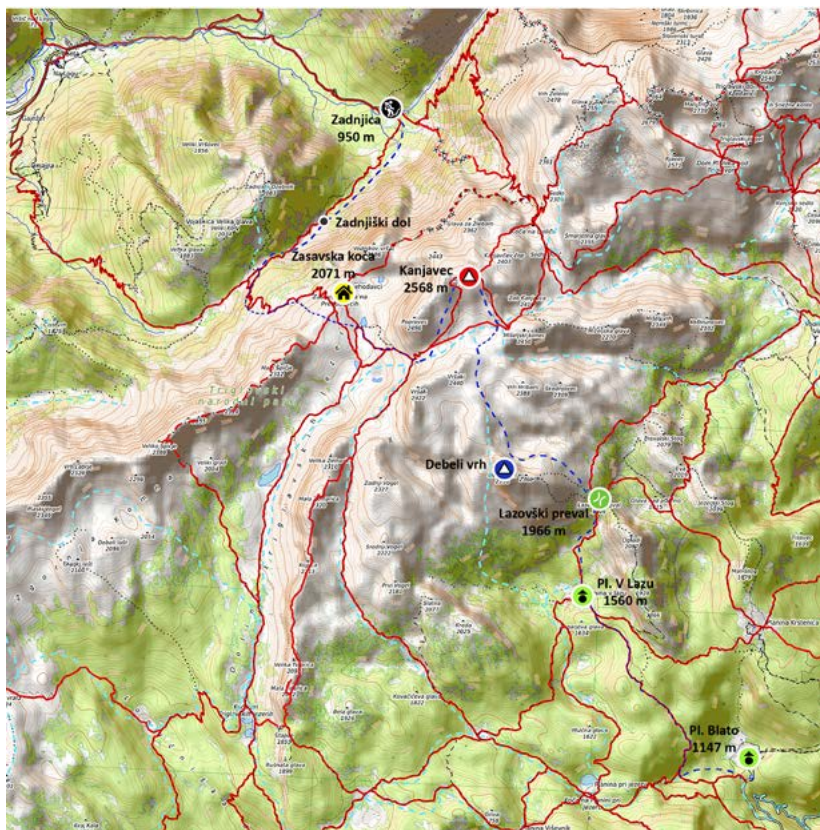

Zložen začetek spusta z Rušnjatega vrha, zadaj Vogel Foto Janko Humar

Kanjavec, 2568 m

Julijske Alpe

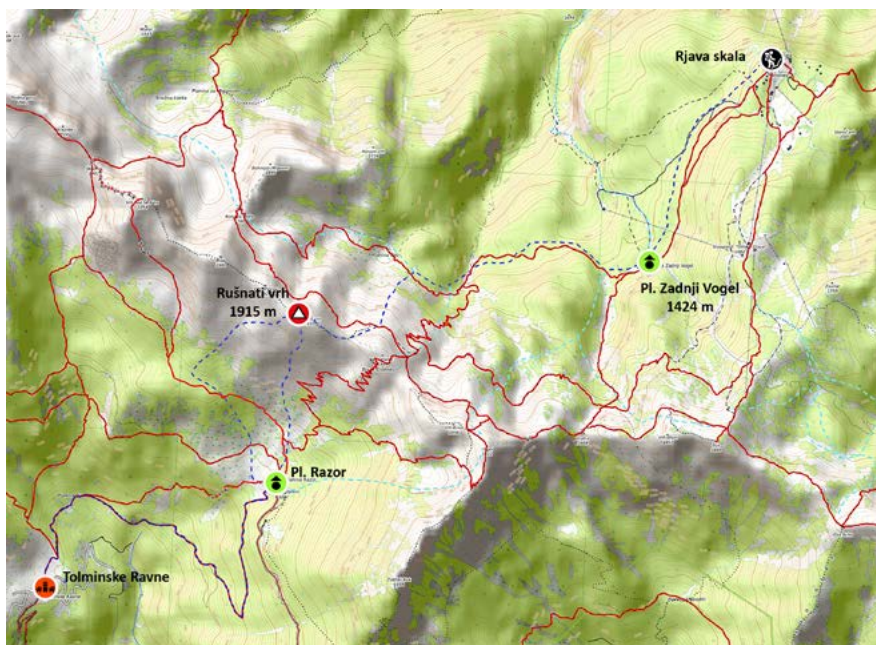
grive se vzhajemo na Prehodavce (bivak), 2071 m. Nadaljujemo na drugo stran Doline Triglavskih jezer in se pod Vršaki povzpemo na Hribarice in naprej na vzhodni vrh Kanjavca.

Spust: Smučamo na bohinjsko stran proti Debelemu vrhu. Na koncu doline pod Debelim vrhom se dvignemo na njegova vzhodna pobočja. Spust nadaljujemo na Lazovski preval, 1966 m, in naprej navzdol do Planine v Lazu, 1560 m. Skozi smrekov gozd poiščemo prehode do planine Blato, 1147 m. Če so snežne razmere dobre, lahko smučamo vse do Stare Fužine.

Janko Humar

Rušnati vrh, 1915 m

Julijske Alpe

zahodno. Na sedlu pod Rušnatim vrhom krenemo levo, čez strmo stopnjo naprej na rebro, ki nas povede pod greben. Nadaljujemo desno na sedlo in naprej po grebenu na vrh Rušnjatega vrha, 1915 m.

Spust: Za spust na planino Razor si lahko izberemo klasično linijo po jugozahodnih pobočjih (proti Tolminskemu Migovcu) ali pa strmejši spust, ki že diši po alpinističnem smučanju – nazaj

na sedlo in naravnost dol proti planini. Iztek najstrmejšega zgornjega dela je lep, zato tveganje v dobrih smučarskih razmerah ni veliko. S planine smučamo v Tolminske Ravne.

Janko Humar

Odmaknjen in sam

Šober/Monte Sciober Grande

*Z rušjem poraščen
Šober s sedla Uršič
Foto Olga Kolenc*

Napočil je čas poletja, ko nas vse po malem odnese. Če nismo na morju, smo pa kje v gorah. Planinske kočice so nabite do zadnjega kota, Triglav, naš ponos, se tresse. S prijatelji se že leta izogibamo takšnim in podobnim gnečam in raje ubiramo manj obljudene stranske poti. Redki odtisi človeških stopinj mi dajejo moč še posebno takrat, ko ostanem brez družbe.

Tistega mladega jutra so vsi hiteli na Mangart, jaz pa sem jo ubrala na Šober. Le kje pa je, so me spraševali tako pred odhodom kot po vrnitvi domov. Je najvišji vrh v ozkem, z rušjem poraslem grebenu, ki se dviga nad Rabeljsko ali Jezersko dolino/Val Rio del Lago in Remšendolom/Valromana. Varno je umeščen pod okrilje najvišjih gora v Zahodnih Julijskih Alpah. Kako neopazen je, se zavemo šele takrat, ko se ozremo na vzhod, na v nebo segajoči Mangart. Greben Predelskih Vršičev, ki od Mangartskega sedla poteka do mejnega prehoda Predel, se nam z jugozahodne strani končno razkrije v svoji divji lepoti. Razgledi so presunljivi, grebenski del poti na 1845 metrov visok Šober pa me spominja na prizore iz pravljic.

Samotni vzpon

Moja pot se je začela na Mangartski planini. Odločila sem se za markirano pot preval Čez Stože/Sella Ursic, ki se začne tik za pastirskimi objekti. Poteka nad istoimenskim plazom Stože, ki je leta 2000 pustošil v Logu pod Mangartom. Njegove rušilne moči se zavemo šele takrat, ko smo v njegovi neposredni bližini. Nad

nami se dviga greben, v katerem se nizajo od zahoda Predelske glave, Laštanovec, Mali in Veliki Hlebec, Visoka špica, Skutnik, Mali in Veliki Grintavec, Vršič, Ruša, Skala, Visoka špica in Male špice. Levo od nas kot dva samotarja kipita v nebo Jerebica in Rombon. Nekoč mulatjera, ki se kmalu začne dvigati strmo navzgor, je danes v poraznem stanju. Spodnjemu delu poti lahko rečemo kar drsalnica, zgornjemu pa izsušena potočna struga.

V poseben užitek mi je, ko prvič stopam v neznano. Ko ne vem, kaj me čaka na prvem prevalu ali razpotju, na drugi strani hriba. Na gosto prepredene drevesne korenine, prekrute z listjem, na vzponu še dopuščajo varen korak, težava nastane pri spustu. Ko sem presegla gozdno mejo in zoprni del poti, me je pričakalo rušje. Čeprav imamo občutek, da smo tik pod sedlom, nas čaka še nekaj okljuk. Pot se tu "omehča", strah, da bi se kje izgubili, je tokrat odveč. Levo in desno od nas se širi obsežen, z gostim rušjem porasel teren, ki ne omogoča prehoda. Še medved ni nor, da bi lomastil po takšnem goščavju, lepih gozdov ima malce nižje več kot dovolj.

*Jerebica in levo
Rombon
Foto Olga Kolenc*

Na prevalu Čez Stože, ki leži na nadmorski višini 1735 metrov, pridemo do državne meje med Italijo in Slovenijo. Razgledi pred nami se odprejo, prav tako tudi vrh Šobra, ki komaj opazno izstopa na koncu grebena. Lepo je vidna tudi pot, ki v zmernem vzponu preči strma pobočja pod navpičnimi stenami Vršiča in pod stranskim vrhom Velikega Grintavca in nas pripelje do Vraške škrbine/Portelle, 1798 m. Greben Predelskih Vršičev levo nad nami postaja oster in divji, čeprav vrhovi ne presežejo dveh tisočakov nadmorske višine. Pobočje je izjemno krušljivo, saj dolgi beli jeziki, napolnjeni z gruščem, segajo vse do nižje ležeče konte. Hoja je zdaj pravi užitek, na videz dolga razdalja do Vraške škrbine pa razmeroma kratka.

Na Vraški škrbini se naše obzorje dodatno odpre na celotno verigo kaninskih gora, s povsem novega zornega kota tudi na Viš in Montaž. Iz smeri prihoda sem ujela nekaj človeških glasov, ki so, tako kot so se pojavili, tudi potihnil. Verjetno so bili pastirji, ki na nižje ležečih pobočjih pasejo svojo drobnico. Srečanje v takšni samoti bi mi bilo balzam za dušo, a ostala sem sama. S škrbine pa do vrha nas loči le še pot po grebenu. Ko na hitro izračunamo, kako malo višinske razlike bomo morali premagati, nam srce zaigra.

Pred nami je najlepši del poti. Ozek, z rušjem porasel greben pred nami rahlo vzvalovi in se poda v več bulastih izrastkov, ki zakrivajo glavni vrh. Pot nanj išče najlepše prehode. Res pravljичen svet, v katerem manjkajo le še vile in palčki. Sicer pa ni povsem nedolžen, zato naj nam, glede na udoben korak, pozornost ne popusti. Gosto vejevje rušja skriva navpične prepade, ki ponekod segajo do dolin. Greben naredi

še nekaj poskokov, sledi predvrh in za njim se prikaže Šober. Njegov skalni izrastek se drzno požene v nebo le toliko, da preseže ostale.

Ker iz moje smeri brez plezanja ni dostopa do vrha, nas pot popelje levo pod njim. Z druge strani nas čaka le še zračen raztežaj in že smo na cilju. Srce blagodejno utripa, saj smo v trenutku v središču veselja. Vsaj jaz sem se počutila tako. Vedela sem, da ta dan nikogar ne bo v ta konec, saj je, glede na redke človeške sledi, odmaknjen in sam. Razgledi so veličastni; za zgornjim delom Predelskih Vršičev se je v megli skrival Mangart. Čez ozek prehod sem stopila do glavnega vrha, kjer me je pozdravil postaven skalni možic. Vpisne knjige, ki bi kazala tudi dejanski obisk, žal ni.

Skriti zaklad

Obzorje, ki se razteza pred nami, zdaj lahko povežemo v eno samo celoto. Bele megle so vse močnejše objemale skalne čeri, zato so postajale še skrivnostnejše in bolj divje. Razgibani nazobčani vrhovi Rabeljskih špic/Cinque Punte nam sporočajo, da so težko dosegljivi. Kraljeva špica/Monte Re, ki se dviga nad Rabljem na drugi strani doline, kaže svoje nezaceljene rane. Rudnik v Rablju, v katerem naj bi cinkovo in svinčeno rudo izkoriščali že Rimljani, je kraju za vedno pustil pečat. Pozneje je stoletja dajal kruh tudi rudarjem iz Soške, Jezerske, Reklanske in Ziljske doline, ki so tukaj vihteli rudarska orodja. Nekaj trpkega je čutiti v zraku, morda je to vibracija, ki jo oddaja ranjena zemlja, morda v spominu zemlje ujeto trpljenje mož, ki jim je rudnik počasi, a vztrajno srkal moči.

Ko sem odmaknila pogled, je občutek tesnobe izginil. Sledil je razgled na pravkar prehojeno pot. Drzni vršaci nad njo so izstopili, prav tako del grebena proti Predelu. Za dokaz o doseženem cilju sem svojim prijateljem hitro poslala nekaj fotografij, na katerih je bil v ospredju lepi možic. Rekla sem si, če danes ni na spregled nobenega živega deda, bom pa tudi s kamnitim zadovoljna. Prav *gvišna* sem, da me bo drugič čakal prav tu, razen če se bo nanj spravila strela. Pravzaprav – ali se vam zdi pošteno, da imamo samo kamnite možice, ne pa tudi kamnitih ženic?

Poslovala sem se od vrha in kamnitega družabnika ter se vrnila po poti pristopa. Znova sem si priznala, kako zelo je poseben ta zapostavljeni *kucelj*, ta skriti zaklad. Ni vse samo v visoki nadmorski višini in v dolgih urah potenja, čeprav bi vsi radi segli v nebo. Vselej, ko zapuščam duhovno in energijsko tako močno točko, kot jih ima opisani greben, sem sama sebi hvaležna za izbrano turo. Sestop Čez Stože je bil precej naporejši od vzpona, čeprav gre za običajen gozdni teren. Po gruščnatem jarku je ob uporabi palic še šlo, v spodnjem, razmočenem delu pa me je odneslo, in to z nogama naprej. Očitno sem stopila na drevesno korenino, prekrito z listjem. Pristanek v blatu pod stezo je bil sicer mehak in brez večjih posledic. Tu na srečo ni bilo ne prepadov in ne drugih nevarnih čeri, kjer bi se zgodba lahko končala tudi drugače.

Zavedela sem se, kako je tudi za izkušene pohodnike dovolj en sam napačen korak, in že je nesreča tu. Da ne govorimo o neodgovornih podvigih naključnih obiskovalcev gora, ki jih je iz leta v leto več, reševalci pa zanje pogosto tvegajo svoja življenja. Pomislila sem, da bi bila neoznačena pot čez Dren glede na videne

posnetke mehka in udobna, a kaj, ko se po informacijah s spleta ponekod izgubi. Res si nisem želela, da bi v tej zarasli divjini helikopter iskal še mene.

Vrnila sem se v civilizirani svet, ki se začne na Mangartski planini. Rada bi kje prenočila, saj se je obetal še en lep dan, a od Mangartskega sedla do Bovca že nekaj dni prej ni bilo mogoče najti enega samega prostega ležišča. Komaj sem se prebila do viadukta Mlinč, saj je pri odcepu za sedlo nastal pravi prometni zamašek. Pomislila sem, kako preprosto je, če na vrhuncu planinske sezone poiščemo manj obiskane poti in se tako izognemo gneči. 📍

"Ranjena" Kraljevska špica nad Rabljem, zadaj se v meglicah skriva Viš.

Foto Olga Kolenc

Možic na vrhu in greben Predelskih vršičev v okolici prevala Čez Stože

Foto Olga Kolenc

Markacija na grebenu
Paškega Kozjaka
Foto Franci Horvat

Stoletnica Knafelčeve markacije

Po sledih iz naše preteklosti

V letošnjem letu je Knafelčeva markacija, najbolj prepoznaven in "samoumeven" simbol, na katerega naletimo na po zadnjih podatkih 10.540 kilometrih planinskih poti, praznuje stoletnico obstoja. Za vzdrževanje vseh nikoli prešteti belih pik, obkroženih z rdečim kolobarjem, skrbi skoraj devetsto registriranih markacistov Planinske zveze Slovenije.

Ljudje so zaradi raznih dejavnosti (paša, rudarjenje, lov, zeliščarstvo), po odkritih arheoloških sledih, zahajali v gore že od neolitika (mlajše kamene dobe). Gore so zaradi hitrih vremenskih sprememb nevarno delovišče, zato si je človek poti v gorski svet skušal označiti tako, da bi lažje prepoznal ključne prehode, ki bi mu omogočili vrnitev domov. To je storil na enak način, kot to počne še danes, s tistim, kar je v naravnem gorskem okolju na voljo. Kamniti možici, ki predstavljajo pravilno in v naravnem okolju zlahka prepoznavno motnjo, so bili prva znamenja, ki jih je postavil človek v gorah. Imajo le to pomanjkljivost, da se jih narava v vremenskih pojavi ves čas trudi vrniti v prvotno stanje, zato jih je večino treba vsako pomlad obnoviti.

Organizirano planinstvo prinese prve označene poti

V drugi polovici 19. stoletja je začelo naraščati število tistih, ki so se podajali v gore zaradi naravnih lepote in dobrega počutja, večinoma v spremstvu domačinov kot priložnostnih gorskih vodnikov. Naraščanje zani-

manja je imelo za posledico pojav organiziranega planinstva, ki je bilo cenovno ugodnejše, saj ni bilo veliko ljudi, ki so si poleg potnih stroškov lahko privoščili še najem vodnika.

Zgodovina markiranja planinskih poti je le malce mlajša od organiziranega planinstva. Planinstvo brez poti, po katerih bi ljudje varno hodili, ni moglo obstajati. Nastala so društva, ki so planincem omogočila obisk gora z označevanjem, nadelavo poti in zavarovanjem nevarnih odsekov, za počitek v prijetnem zavetju pa so zgradili planinske kočice. Pomemben dejavnik je bil obet rastočega turizma.

Na območju nekdanje Kranjske se je organizirano planinstvo pojavilo že eno leto po tem, ko so v monarhiji ustanovili združeno Nemško-avstrijsko planinsko društvo DÖAV (1873). Tako je bila leta 1874 v Ljubljani ustanovljena Kranjska sekcija, ki je na naših tleh resno zaorala v gorsko ledino.

Prve za turiste označene poti v naših gorah je sicer označil Avstrijski turistični klub (ÖTK) na pobudo Johannesa Frischaufa. V Kamniško-Savinjskih Alpah je bila prva, leta 1876 označena pot od Okrešlja na

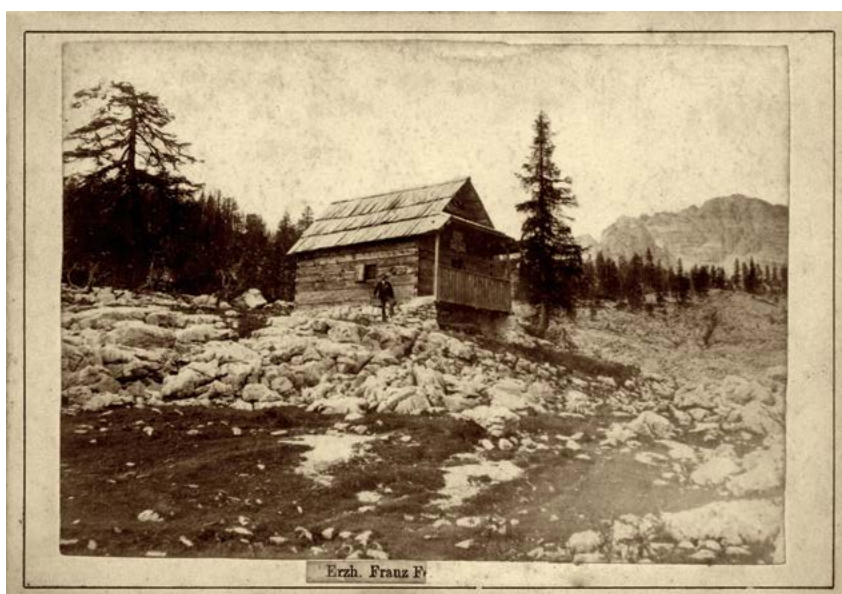
Kamniško sedlo, v Julijskih Alpah pa leta 1879 iz Bohinja čez Komarčo. Ta pot se je nadaljevala mimo male avstrijske kočice Franca Ferdinanda ob Dvojnem jezeru na Triglav in imela povezavo do kočice Marije Terezije pod Triglavom, ki jo je ÖTK odkupil od Kranjske sekcije v letih njenega mirovanja.

Prve poti v našem visokogorju markirajo Avstrijci in Nemci

Po ponovnem začetku leta 1881 in pod aktivnejšim vodstvom je Kranjska sekcija v naših gorah postavila več planinskih koč, označili in nadelali so na desetine planinskih poti od gričevja nad Ljubljanskim barjem do vrha Triglava.

DÖAV in ÖTK sta si bila konkurenca, ki se je trudila pridobiti domače obiskovalce gora in tuje turiste. Razlikovala sta se predvsem v osnovni miselnosti, ki je bila pri avstrijskem ÖTK nepolitična, DÖAV pa je deloval odkrito pronemško in je konkurenčni ÖTK z odkupom koč in prevzemom poti do preloma stoteletja počasi izrinil iz Julijskih Alp.

Slovenske konkurence ni bilo na vidiku skoraj dvajset let, do leta 1893, ko je bilo ustanovljeno Slovensko planinsko društvo (SPD), ki si je zadalo nalogo označiti poti s svojimi oznakami in tablami. DÖAV in ÖTK sta do tedaj v gorah delovala v nekakšnem dogovoru (ki še zdaleč ni bil idealen, saj lahko v njihovih poročilih beremo o številnih nesoglasjih) in si med seboj razdelila območja delovanja. Prav tako so si območja po dogovoru med seboj delile sekcije DÖAV. V SPD se na to niso dosti ozirali in poleg

nemških in avstrijskih markacij ter smernih tabel so se pojavile še slovenske, ki so med kranjskimi Nemci povzročile veliko jeze.

Z leti je bilo nesoglasij vedno več. Nemške sekcije so si zaradi zasluga za pionirske začetke planinskega delovanja nekoliko po svoje razlagale pravila o dvojezičnem zapisovanju krajevnih imen in toponimov v deželah, kjer Nemci niso predstavljali absolutne večine. Slovenci, ki so morali v svojih vaseh in mestih trpeti tudi nemška imena ulic, so zaradi samo nemško zapisanih imen na planinskih tablah postali jezni in znak planike z inicialkami DÖAV, simbol nemško-avstrijskih sekcij, je postal v naših gorah osvojen gotopip.

Kočica nadvojvode Franca Ferdinanda ob Dvojnem jezeru je bila prvotno last avstrijskega ÖTK. Mimo nje proti Triglavu je vodila prva markirana pot v Julijskih Alpah (1879), a to je bilo še desetletja pred Knafelčevimi markacijami. Arhiv Slovenskega planinskega muzeja

Prva s Knafelčevimi markacijami označena pot, ni bila pot na Triglav!

Žal je neznani avtor na slovenski Wikipediji objavil članek z naslovom *Markacija*, v katerem je zapisal: "Prva s Knafelčevimi markacijami označena pot je bila pot na Triglav, in sicer že leta 1871."

S tem je našo markacijo postaral za celih petdeset let. Gre za banalno površnost, kajti tistega leta je bila za silo nadelana in s kamnitimi možički označena pot od današnje kočice Planike na Triglav (Jože Škantar – Šest in njegov sin). Markacij takrat v naših gorah še ni bilo. Knafelc, ki je bil leta 1871 dvanajstletni fantič, se je markiranju posvetil šele po upokojitvi.

Žal je napačna navedba (na Wikipediji že odpravljena) botrovala raznosu po vsem spletu. Danes jo lahko najdemo celo na spletnih straneh nekaterih planinskih društev, markacističnih odsekov, prodajalcev planinske opreme in v dokumentarnih oddajah nacionalne TV.

Naj bo stoletnica Knafelčevih markacij prijazen opomin vsem omenjenim, da napako na svoji spletni strani odpravijo. Kopiranje napačnih informacij ne koristi nikomur, zgodovini pa še najmanj.

Planinca na Savinjskem sedlu med obema vojnama. Poleg Knafelčevih markacij so na skali vidne oznake avstrijskega ÖTK, zgoraj levo pa je lesena usmerjevalna tabla koroške sekcije ÖTK iz Celovca. Spora med SPD in ÖTK ni bilo, ker ta v naših gorah ni deloval pronemško.

Arhiv Petra Mucka

Alojz Knafelc
Vir dLib

Alojz Knafelc se je rodil 23. junija 1859 pri Novem mestu. Leta 1884 je dobil službo pri državni železnici, kjer je opravljal delo inšpektorja, zato se je večkrat selil. Bil je zunanji član družbe piparjev in že od začetka tudi član Slovenskega planinskega društva. Ukvarjal se je s fotografijo, narisal je več planinskih kart Julijskih Alp, Karavank, Kamniško-Savinjskih Alp, Zasavja, Trsta in Gorice z okolico ter drugih. Po upokojitvi se je posvetil markiranju poti in postavljanju smernih tabel. Bil je tudi dolgoletni oskrbnik njemu najljubše Koče pri Triglavskih jezerih. Znano je njegovo barvanje Aljaževega stolpa, ki je bil v času med obema vojnama prepoln grafitov in različnih barv zaradi nacionalističnih pleskarskih akcij. Leta 1921 je pri SPD organiziral in vodil prvi tečaj za markaciste in leta 1922 postal načelnik markacijskega odseka pri SPD. Objavil je več člankov in istega leta v *Planinskem vestniku* v julijski številki *Navodila za markiranje potov*. Knafelčeva markacija predstavlja rdeč kolobar okoli belega polja. Ta prepoznavni znak se je uveljavil v vsej nekdanji Jugoslaviji in je praktično nespremenjen ostal eden od simbolov slovenskega planinskega prostora. Umril je 26. aprila 1937 v Ljubljani. Državni zbor Republike Slovenije je leta 2007 sprejel Zakon o planinskih poteh, tako sta oblika in uporaba markacije kot način označevanja tudi zakonsko urejeni.

Neurejenost na področju označevanja poti

V letnem poročilu Kranjske sekcije za leto 1894 (*Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins*) so se pojavile pritožbe čez SPD, ki da v gorah na Kranjskem igra čudne nacionalne igrice, ki jih do tedaj nihče ni poznal. Šlo je za pritožbe zaradi namer-

nega poškodovanja smernih tabel in markiranja z barvami, ki jih delavci, ki so markirali za DÖAV, niso uporabljali.

Po znanih podatkih so tedaj pri markiranju v glavnem uporabljali rdeče-oranžni minij,¹ nekoč najbolj uporabljano temeljno barvo za zaščito železa pred rjavjenjem. Ker vsebuje svinčev oksid, danes uporabo minija odsvetujejo, vsekakor pa so bile markacije na skalah dokaj obstojne, saj jih ponekod, sicer obledele, še vedno opazimo, čeprav so stare že krepko več kot sto let. Rdeče črte najdemo na poteh, ki so bile opuščene in se pozneje niso več markirale, na primer t. i. Stara Kugyjeva pot (markirana leta 1905) iz Zadnjice na rob Sfinge, kjer se sreča s potjo čez Plemenice², ali opuščena pot z Mojstrovke do Travnika in proti Jalovcu (markirana 1903/4).

Občasno so uporabljali tudi druge barve (zeleno, rumeno, modro in celo črno),³ prevladovala pa je kot rečeno rdeča. Prav rdečo naj bi po pritožbah Kranjske in Celjske sekcije, ki sta na strani DÖAV predstavljali glavna nasprotnika SPD, izkoriščali nepridipravi. Ti naj bi poleg njihove rdeče črte potegnili še modro in belo, ter s tem njihovo markacijo spremenili v slovensko zastavico, kar je konkurenco silno spravljal ob živce.

"Slovenci so nesramni nacionalisti in to je njihov edini namen!"

SPD je v četrti številki *Planinskega vestnika* 1895 objavil *Določila za označevanje planinskih potov SPD*. Označevanje je bilo regulirano na uporabo štirih različnih barv (rdeča, zelena, rumena in modra), oblika pa je bila ravna črta na skali ali drevesu. Določena je bila oblika smernih tabel, ki so jih za svoje podružnice izdelali v Osrednjem društvu SPD. Določila seveda niso bila izum SPD. Večinoma so se naši prvi markacisti zgledovali po avstrijskih in nemških, ki so že dvajset let markirali poti na širšem Kranjskem. Predvsem Kranjska sekcija se je v korespondenci rada pritoževala, da SPD kopira njihovo planinsko delo pri označevanju poti in gradnji planinskih koč. Očitki niso bili upravičeni, ker je bilo označevanje v tistem času po evropskih gorah že razširjeno, zato je jasno, da SPD ni mogel izumljati "tople vode".

Spor je bil v letu 1895 že hudo zaostren. Iz Kranjske sekcije so pisali na centralo združenja DÖAV v avstrijski Gradec ter zahtevali odločno ukrepanje. Nič manj kot to, da združenje prepove SPD markirati poti in postavljati smerne table, kar je bilo že narejenega, pa nemudoma odstraniti. Ne pozabimo, da je v prvih treh letih svojega obstoja SPD deloval kot član nemško-avstrijskega združenja DÖAV – Sekcije Avstrija. Toda odgovor, ki je prispel na Kranjsko sekcijo, ni bil takšen, kot so si ga tam želeli.

¹ Minij sčasoma posvetli in s tem izgubi vidnost, zato je Knafelc za markiranje predpisal menjava z bolj obstojno temno rdečo barvo.

² Markirala jo je tržaška sekcija DÖAV, *Sektion Kustenland*

³ Tone Tomše. *80 let Knafelčeve markacije*. Planinski vestnik, 2002, št. 10

Stare markacije iz začetka stoletja, narejene s strupenim minijem, so ponekod še danes vidne. Utrinek s Stare Kugyjeve poti na Triglav. Foto Dušan Škodič

Ker dejavnosti Slovenskega planinskega društva ogrožajo varnost turistov, si Kranjska sekcija pridržuje pravico, da pri pristojnih organih sprejme vse potrebne ukrepe po pravni poti in deloma uporabi tudi najostrejšje povračilne ukrepe. Hkrati upamo, da cenjeno Slovensko planinsko društvo ne bo odgovorno za škodo v turizmu na Kranjskem, ki bi jo lahko povzročili takšni povračilni ukrepi.

Ker se v podani izjavi ni treba izogibati dejanski presoji v javnih krogih, bo ta objavljena v društvenem glasilu in sporočena sekciji Avstrija, katere član je Slovensko planinsko društvo, s sklicevanjem na 4. in 11. člen statuta.

Dr. Rudolf Roschnik, načelnik

SPD zaradi pritožb izstopi iz DÖAV

Da bodo v SPD zaradi groženj odnehali, ni bilo pričakovati. Tudi možem v njihovem vodstvu je bilo popolnoma jasno, da si Kranjska sekcija uradno ne more lastiti delovnega območja. Vseeno pa je Roschniku uspelo zabiti žebljico na glavico z grožnjo, da se bodo sklicevali na omenjena člena statuta, ki odboru združenja omogočajo pri arbitražnem sodišču zahte-

Knafelčeva markacija je estetsko oblikovana in dobro prepoznavna, zato je še po stoletju praktično nespremenjena.
Foto Dušan Škodič

Knafelčeva markacija, bela pika z rdečim kolobarjem, je preprosta in dobro prepoznavna oznaka na naših planinskih poteh že okroglih sto let. Enotno označevanje, ki do tedaj ni bilo pravilo, je v veljavi od leta 1922 po zaslugi Alojza Knafelca (1859–1937), po katerem je markacija dobila svoje ime. Kot svojo so jo vzeli planinci iz celotnega območja nekdanje Jugoslavije in v državah naslednicah je v veljavi še danes.

Leta 1933 je bila markacija zaščitena z uredbo Kraljeve banske uprave Dravske banovine, od leta 2007, ko je bil sprejet Zakon o planinskih poteh, pa ima prostovoljna markacistična dejavnost v okvirih Planinske zveze Slovenije tudi zakonsko podlago. Po besedah velikega poznavalca markacistične dejavnosti Toneta Tomšeta (1951–2012), je Knafelčeva markacija likovno izčiščen znak, ki je obenem izviren, funkcionalen, enostaven, opazen in prepoznaven ter je postal nekakšen simbol slovenskega alpskega prostora.

Iz navodil o označevanju planinskih poti: Planinske poti se označujejo s Knafelčevimi markacijami in usmerjevalnimi tablami. Knafelčeva markacija je bela pika, obdana z rdečim kolobarjem, katere premer je med osem in deset centimetrov, razmerje med širino rdečega kolobarja in belo piko pa je v prečnem prerezu 1 : 2.

Usmerjevalna tabla je tabla v obliki kašipota rdeče barve z napisom v beli barvi, postavljena na ustrezen kovinski ali lesen stebriček, višine 2,0 m, lahko pa tudi na stavbo, zid ali kakšno drugo konstrukcijo.

vati izključitev društva, ki do drugih ravna nepošteno ali skuša onemogočiti osnovni namen združenja. Predvsem očitki, da SPD deluje odkrito nacionalistično (tega SPD nikoli ni skrival), so s koncem leta 1895 botrovali prostovoljnemu izstopu SPD iz avstrijskega dela DÖAV. Toda to je bila pirova zmaga, saj se SPD pozneje ni več treba ukvarjati s pritiski združenja in je Kranjski sekciji še bolj nemoteno grenil življenje.

V Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alpah sta imela DÖAV in SPD ponekod več, drugje manj uspeha z markiranjem poti, odvisno predvsem od naklonjenosti lastnikov zemljišč, župnikov, županov in lokalnih oblasti. Znano je, da so bile DÖAV zelo naklonjene oblasti v okrožjih Radovljica in Jesenice, drugje pa je bil v prednosti SPD.

Knafelc in navodila za poenotenje markiranja poti

Po prvi svetovni vojni in ukinitvi nemških sekcij je SPD prevzel vse planinske poti in kočje v gorah, ki so ostale na vzhodni strani rapalske meje. Prišlo je do ideje o poenotenem označevanju in leta 1921 je bil organiziran prvi tečaj za markaciste pod vodstvom Alojza Knafelca. Skupaj s člani TK Skala je bilo dogovorjeno, da bo nova enotna oznaka na planinskih poteh rdeč kolobar z belo piko v sredini.

Knafelčev predlog je bil tudi poenotenje smernih tabel v rdeči barvi z belim napisom. Njegova *Navodila za markiranje potov* so izšla v *Planinskem vestniku* julija 1922, čez dve leti pa še kot samostojna publikacija z nekoliko "pojugošlovanjenim" naslovom *Navodila za jednotno markiranje potov*. Spomladi leta 1922 je začela potekati akcija za enotno označitev planinskih poti, v kateri so sodelovali v glavnem skalasi in tudi nekateri prostovoljni člani SPD. V dobrih dveh mesecih je bila večina planinskih poti poenotena z belo-rdečimi markacijami in rdečimi smernimi tablami. ○

Viri:
Alpenverein-Museum Innsbruck und Alpenverein-Archiv des ÖAV
Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins, 1894
Tone Tomše. *Planinske poti so urejene z zakonom*.
Planinski vestnik št. 7, 2007
Spletni arhiv Planinskega vestnika

SE VIDIMO NA PROSTEM

Na poti v naravi s podjetjem Fjällräven že od 1960

Ta fotografija je bila posneta v dolini Stuur Råitavagge ob vznožju gore Nallo na severu Švedske. Začetek avgusta je, temperatura je okoli 15 stopinj in to je začetek petdnevnega pohoda. Za nas je to ena najbolj nagrajajočih izkušenj v naravi in k njej spodbujamo vse.

Podjetje Fjällräven je leta 1960 ustanovil navdušenec nad naravo Åke Nordin. Njegova ideja je bila

omogočiti več ljudem, da se na prostem počutijo kot doma. To je naredil z razvojem trpežnih, funkcionalnih in zanesljivih oblačil ter opreme. Da danes ta ideja za nas še vedno velja, dokazujejo naši izdelki - kako se prilegajo, kako delujejo in kako dobro prenašajo vse vaše aktivnosti na prostem.

Pojdite na fjallraven.com in se prepričajte sami.

www.fjallraven.com

Grovesova fotografija posneta z dronom. Mingma G je viden na desni strani.

Vir <https://www.journeyera.com/manaslu-mountain-climb-nepal/>

Manaslu – ko je slika vredna tisoč besed

Kako moderna tehnologija lahko spreminja zgodovino

Jackson Groves je ime, ki je spremenilo pravila igre pri vzponih na Manaslu. In to povsem nezavedno in nehoteno. V sklopu komercialne odprave se je namreč vzpenjal na 8163 metrov visoki nepalski vrh, obenem pa za svoj blog z dronom snemal fotografije. Vse lepo in prav, a kaj ko ravno te fotografije kažejo očitno razliko med Manaslujevimi predvrhovi in dejanskim vrhom ter dokazujejo, da se mnogi plezalci sploh niso povzpeli na najvišji vrh.

Instagram alpinizem

Manaslu je osma najvišja gora na svetu in je v zadnjih letih znatno pridobila na priljubljenosti. V sedmih letih, med 2013 in 2020, se je nanj povzpelo več ljudi kot med letoma 1956, ko je bil osvojen, in 2013 skupaj. Za svoj cilj si ga je izbral tudi tridesetletni Avstralec Jackson Groves, ki se je po novinarski diplomii pred osmimi leti odpravil v svet, z namenom preizkusiti se v raznih adrenalinskih dejavnostih. O njih redno poroča na svojem blogu Journey Era in na svojih dveh profilih, Instagram in Facebook. Scenske fotografije, čudoviti opisi in nenavadne dogodivščine so pritegnili številne sledilce. Groves je sicer uspešen pohodnik

in trekingaš, z velikimi višinami pa je imel le malo izkušenj. Avgusta 2021 se je odločil, da se želi preizkusiti tudi na tem področju, zato se je kot član komercialne odprave povzpел na sedemtisočak Spantik. Izkušnja vzpona na visoko goro ga je navdušila. In kateri je naslednji logični cilj po prvem preplezanem sedemtisočaku? Osemtisočak, seveda! Logično, vsaj za tako imenovane "instagram alpiniste". Gre za neizkušene gornike, ki se za vzpon na osemtisočake odločajo le na podlagi želje po nečem novem, so sicer v (bolj ali manj) dobri fizični kondiciji, vendar običajno povsem brez tehničnega predznanja. Uporabe derez in prižem se naučijo šele v baznem taboru pod na-

črtovanim vrhom. Komercialne odprave *per se*, kjer je praktično vsak korak dokumentiran, fotografije in posnetki pa objavljeni na socialnih omrežjih, pritegujejo različne sponzorje.

Kdo je Mingma G?

Groves se je odločil za svoj vzpon izbrati agencijo Elite Exped v lasti nepalskih alpinistov Mingme G, Nirmala Purje in Mingme Tenzija. Znana imena komercialnega gorniškega sveta. Mingma G in Mingma Tenzi sta sodelovala pri projektu Nirmala Purje Project Possible 14/7, ki je zaslovel z Netflixovim dokumentarcem *14 Peaks: Nothing Is Impossible*. Nepalski alpinisti so v letu 2019 osvojili vseh štirinajst osemtisočakov v šestih mesecih in šestih dneh in s tem dosegli številne rekorde. Mingma G je pri tridesetih letih postal najmlajša oseba, ki se je povzpela na vseh štirinajst osemtisočakov. Poletu 2021 je oznanil, da bo izpeljal komercialni vzpon na dejanski vrh Manasluja.

Polemike o resničnem vrhu Manasluja

Polemike o pravi topografiji Manasluja se vlečejo že leta, še posebej aktualne so v zadnjem desetletju, ko je raziskovalcem omogočen vpogled v veliko število fotografij z vrha zaradi mnogih klientov, ki svoj uspeh ovekovečijo z objavo slik na socialnih omrežjih. Na ta način lažje primerjajo trditve o osvojenem vrhu, kar je bilo v preteklosti težje. Tudi kronistka Eliza-

beth Hawley je morala trditvam o doseženem vrhu pogosto zaupati na besedo. Zanašala se je na redke fotografije in poročila predhodnih alpinistov. Nedavno je bilo ugotovljeno, da so se plezalci v nekaterih primerih zmotili.

Na Manasluju je problem, da plezalec, ki se približuje vršnemu grebenu, ne vidi vrha, vidi pa izstopajočo točko (na fotografiji označena kot C2) in nekaj manjših vrhov pred njo. Vršni greben se nadaljuje čez C2, čez drugi vmesni vrh C3, preden se dvigne na najvišjo točko, ki je na fotografijah označena s številko 4 in predstavlja 8163-metrski vrh Manasluja. Razdalja med C2 in C4 je približno 20 metrov, gledano vodoravno oziroma od tri do šest metrov višinske razlike, ki pa je odvisna od snežnih razmer.

Zgodovinske fotografije

Sedemindvajsetega septembra 2021 se je Jackson Groves iz tretjega višinskega tabora vzpenjal na Manaslu. Ob tem je na poti na vrh in na vrhu – zdaj uradno predvrhu – posnel fotografije z dronom. Tudi to je dosežek posebne vrste, saj vzlet in letenje drona na takšni višini ni preprosto zaradi redkega zraka in mraza, ki slabi delovanje baterij. Številne fotografije, ki jih je posnel, zelo nazorno kažejo dejanski vrh Manasluja in predvrh, kjer se alpinisti po navadi ustavijo, saj so le do njega pritrjene fiksne vrvi (C2). Na fotografijah lahko identificiramo posamezne alpiniste, ki so se pred vršnim grebenom spustili nekoliko nižje in prečili mimo tega ter se nato povzpeli na pravi glavni vrh. Prvi med njimi, lepo viden tudi na fotografijah, je Mingma G, za katerega je bil to že peti vzpon na Manaslu. Tokrat se je prvič povzpел na najvišji vrh, nanj vodil svoje stranke in to brez dodatnega kisika.

Pravo razodetje!

Mingma G je 27. septembra sporočil, da so se na pravi Manaslujev vrh povzpeli nekateri vodniki in stranke iz njegove skupine. Objavil je tudi posnetek z najvišje točke gore, na katerem se na jugu jasno vidi pogorje Himal Chuli, ki ga ni mogoče opaziti z nobenega od predvrhov. Tridesetega septembra 2021 je Groves z dronom posnete fotografije objavil na svojih profilih Instagram in Facebook. Na njih je viden stranski rob Manaslujevega grebena. Pod Grovesovimi fotografijami so se hitro začeli vrstiti po eni strani navdušeni in po drugi strani ogorčeni komentarji v slogu "končno", "pravo razodetje", "spremenil si zgodovino alpinizma", "debata o pravem vrhu je zdaj končana" itd. Plezalci, ki so v preteklosti osvojili vrh Manasluja, so se na socialnih omrežjih soočili z vprašanji, ali je bil to dejanski vrh, na spletnih forumih in socialnih omrežjih pa se je začela žolčna debata, kaj to pomeni za preteklost in kaj za prihodnost.

Nepoštenost ali le nevednost?

Eberhard Jurgalski, eden glavnih kronistov himalajske in karakorumske gorske statistike (Himalayan and Karakoram Mountaineering Statistics) ter spletne

Člani odprave
ustavljeni na
predvrhu, na levi
viden dejanski vrh
Manasluja.
Vir <https://www.journeyera.com/manaslu-mountain-climb-nepal/>

strani 8000ers.com, se s svojo raziskovalno skupino tej tematiki poglobljeno posveča že od leta 2012. Sam je probleme opazil leta 2007, ko je proučeval fotografije plezalcev, ki so trdili, da so priplezali na vrh, a so se v resnici ustavili že prej. Naredil je poglobljeno študijo o tipografiji Manasluja, primerjal različne fotografije z vrha in zračne posnetke ter skušal dokazati, kateri vrh je glavni. Ob tem so se odprla nova vprašanja.

Poudariti je treba, da raziskovalna skupina meni, da gre, vsaj v večini primerov, za poštene napake in opravičljivo nevednost in ne za namerno nepoštenost. V coni smrti so plezalci psihično in fizično izmučeni in nikakor sposobni delati natančne topografske raziskave in zgodovinske primerjave.

Poleg tega je težava tudi v nevednosti plezalcev, ki se popolnoma zanašajo na gorske vodnike in dejstev ne preverjajo sami, kar izkoriščajo nepalski gorski vodniki. Dejstvo je namreč, da nepalski gorski vodniki prejmejo bonus, če stranka doseže vrh. To pomeni, da se lahko pod pritiskom, v skrbi za svojo in za varnost izmučenega klienta, zadovoljijo z nižjim vrhom od glavnega, še posebej, če so se tam že ustavile druge skupine. Neizkušene stranke verjetno ne bodo opazile razlike in bodo zaupale v poštenost vodnika; morda je nekaterim celo vseeno. Grovesu je bilo, kot je zapisal v svojem blogu, vseeno, ali je priplezal na pravi ali "napačni" vrh, v vsakem primeru se mu je zdelo "preketo visoko". Sam debate o dejanskem vrhu sploh ni poznal in je bil presenečen, ko je izvedel, da se pred tem ni pojavila nobena fotografija ali video, ki bi prikazovala stranski profil gore.

Jon Gupta, britanski gorski vodnik, ki je bil na gori istočasno kot Groves, je priznal, da so šli do konca fiksnih vrvi in da ni prepričan, ali je to pravi vrh; sam

ga je občutil kot takega. Strankam je verjetno res vseeno, ali so osvojili pravi vrh Manasluja, toda situacija je popolnoma drugačna, ko govorimo o rekordih, na primer tistih, ki še poskušajo ali že trdijo, da so preplezali vseh štirinajst osemtisočakov.

Po drugi strani so znani tudi primeri namernega potvarjanja informacij. Polemika je znana že leta (desetletja), vendar so jo nekateri še vedno odločni ignorirati. Dva domnevno dobro obveščena in izkušena blogerja sta pred nekaj leti objavila napačne in zavajajoče informacije glede vprašanja o dejanskem vrhu Manasluja in s tem skušala zagovarjati lastna vzpona na vrh, s čimer sta situacijo le še poslabšala.

Spreminjanje zgodovine

Poraja se več vprašanj: kdo je stal na dejanskem vrhu Manasluja? Kaj zdaj narediti s statistikami in zgodovinskimi poročili – jih spreminjati in dodajati opombe o dejanskem vrhu? Kako to sploh storiti za večdesetletno zgodovino vzponov? Kakšna naj bo prihodnost?

Himalayan Data Base je potrdila, da je bil to prvi vzpon na dejanski vrh v jesenski sezoni po letu 1976, ko so se nanj povzpeli člani iransko-japonske odprave. Strinjajo se, da bo treba glede situacije nekaj ukreniti, če ne za pretekle vzpone, pa zagotovo za prihodnje.

Ekipa Jurgalskega je predlagala t. i. "območja tolerance" (tolerance zones). To bi bila majhna območja okoli vrha, običajno vzdolž grebena z nekoliko nižjimi vrhovi, ki bi jih bilo sprejemljivo šteti kot uspešen vzpon na vrh in bi bili tako tudi zapisani. Morda je to rešitev za prihodnost, čeprav se poraja vprašanje, kje potegniti črto – pet metrov od vrha, morda deset ali dvajset in zakaj potemtakem ne trideset? Govorimo

o višinski ali dolžinski razliki? Če bi to vrednotenje za prihodnost obveljalo, se zdi praktično nemogoča naloga ovrednotenje preteklih vzponov. Raziskovalna skupina je predlagala, da so vrh osvojili vsi, ki so prišli na območje med C2 in C4.

To bi pomenilo morebitno spreminjanje oziroma razvrednotenje nekaterih rekordov. Med drugim postanejo vprašljivi rekordi Edurne Pasaban, prve ženske, ki je preplezala vseh štirinajst osemtisočakov (Manaslu jeseni 2008), Adriana Ballingerja, ki je opravil prvi popolni smučarski spust jeseni 2011, Andrzeja Bargiela, ki je postavil hitrostni rekord leta 2014 in nato Françoisa Cazzanellija, ki ga je postavil leta 2019. Če bi te vzpone razvrednotili, bi se začela nova tekma, spremenili bi se tudi prvi nacionalni vzponi. Jurgalski poziva alpinistične odseke, naj pomagajo s podatki iz svojih držav "zavoljo točnosti podatkov in resnice".

Kakšna je prihodnost komercialnih vzponov na Manaslu?

Manaslu mnogi imenujejo tudi "uvodni" vrh, saj je zaradi lahkega dostopa in brez večjih tehnično zahtevnih odsekov najlažji za osvojitve izmed vseh osemtisočakov. To se bo, glede na to, da do dejanskega vrha vodi izpostavljen nevaren greben, v prihodnje verjetno spremenilo, saj je tak vzpon težji in manj primeren za komercialne odprave. Poraja se vprašanje, ali ni Mingma G z vzponom na nek način škodoval tudi svoji agenciji v prihodnosti? Sam je namreč tudi lastnik gorske agencije na visokokonkurenčnem nepalskem trgu. Ali ne bi bilo lažje svoje stranke pripeljati na nižjo točko gore? Sam pravi, da je želel končati razpravo o Manaslujevem vrhu in dokazati, da niso

nepalski vodniki krivci, da ljudje ne dosežajo najvišje točke. Zanj od zdaj naprej ni več izgovorov; vrh je le eden in nanj bo vodil svoje kliente.

Za izkušenega alpinista je prečenje vršnega grebena seveda izvedljivo, za neizkušene stranke, sploh ko jih je veliko (v zadnji letih se skuša na Manaslu povzpeti od 250 do 300 ljudi letno) in v ozkem časovnem oknu, bi to hitro postalo prenevarno. Gneča bi postala podobna kot pod vrhom preobleganega Everesta. Poleg tega bi bil vzpon na dejanski vrh praktično nemogoč ob takem številu plezalcev, saj je na ozki konici prostora le za dve osebi. A glede na to, da je Manaslu "vadbeni vzpon", kot trening pred načrtovanim vzponom na Everest, večini komercialnih strank zadošča tudi vzpon do C2 ali le nad 8000 metrov in seveda obvezni *selfi* na vrhu s tibetanskimi molilnimi zastavicami v ozadju, katerem koli že. 📍

Manaslujev vršni greben, na katerem je viden predvrh, kjer se plezalci ponavadi ustavijo (C2), drugi vmesni vrh (C3) in dejanski vrh (4). Višinska razlika med C2 in 4 je približno 3 do 6 metrov. Vir <https://www.journeyera.com/manaslu-mountain-climb-nepal/>

Viri:

<https://www.journeyera.com/manaslu-mountain-climb-nepal/>
<https://www.instagram.com/p/CUscHSDpQwi/>
<https://www.facebook.com/watch/?v=550729732660271>
<http://www.8000ers.com/cms/index.php>
<https://www.8000ers.com/cms/en/download.html?func=startdown&cid=242>
<http://publications.americanalpineclub.org/articles/13201215692>
<https://thehimalayantimes.com/nepal/climbers-dont-have-to-stand-atop-it-summit-mt-manaslu-nepal>
<https://explorersweb.com/manaslu-can-of-worms-did-anyone-at-all-reach-the-true-summit/>
<https://explorersweb.com/manaslu-its-harder-than-ever-now/>
<https://explorersweb.com/summits-and-lies-interview-with-billi-bierling-liz-hawleys-successor/>
<https://explorersweb.com/manaslu-a-true-summit-day-or-another-whitewash/>
<https://explorersweb.com/mingma-g-makes-it-manaslu-true-summit-video/>
<https://explorersweb.com/manaslu-three-questions-and-one-summit/>
<https://explorersweb.com/interview-with-mingma-g-about-manaslu-no-excuses-in-future/>

Damjan Slabe

Nikoli ne obupam

Pogovor z Uido Zupan Teuš

Že nekaj časa sem imel v mislih, da bi intervjuval Vido Zupan Teuš, 75 let "mlado" turnosmučarsko navdušenko. Dodatna spodbuda je bila simpatična objava z lepimi fotografijami Mateja Kolakovića na Facebooku. Objavo je naslovil *Turno smučanje z babicami*.

Vida Zupan Teuš
Foto Damjan Slabe

Kako ste se našle z Bredo (Pirc) in Jano (Vogelnik), s katerima skupaj smučate 15 let?

Čisto po naključju. V bistvu sem pozno začela hoditi v hribe. In ravno zato, da sem začela hoditi v hribe, vedno višje, se lotevati vedno bolj drznih, nevarnih tur, sem se odločila, da se grem v kakšno društvo malce izobrazit. (*Smeh.*) Pritegnila me je predvsem skala in to je postalo nevarno. Postajala sem vedno predrznejša, vedno bolj divja.

In si se včlanila v PD Iskra Kranj?

Ja, v PD Iskra. In tam smo se našle z Bredo in Jano. To je bilo na prehodu iz poletja v zimo, zato smo začele tudi skupaj smučati. Sprva sploh nisem bila turna smučarka. Pred tem sem namreč 15 let *bordala*. Sem individualistka, ker takrat dosegam stvari za svojo dušo. Ker najbolj zaupam sama sebi. Moje vodilo je: Ne spravljam ljudi v zagato, v nevarnost. Zaupaj sebi in počni tisto, kar rada počneš.

Na smuči si stopila precej zgodaj, na Koroškem, in kmalu začela tudi tekmovati. Kako se spominjaš teh začetkov?

Lepo. Mogoče sem imela tudi srečo. Bila sem zelo bolehná. Od otroštva do šole sem bila napol slepa.

Imela sem bolezen, za katero niso vedeli, kaj je. Oče me je začel jemati s seboj na pohode, malo je tudi smučal. In tako sem začela smučati tudi jaz. Velika sreča je bila, da sem se lahko pridružila družini Fanel, ki je bila na Koroškem prava smučarska družina.

Kakšni so bili treningi in tekmovanja v tistih časih?

Smuči sem dobila na izposojajo od kluba. Na Koroškem ni bilo dosti izbire. Klubi so bili različno močni. Potem so ustanovili Koroško športno zvezo in bilo je več tekem, bile so po gmajnah, kolovozih. Pavlov smuk v Prevaljah je imel na koncu tako skakalnico, kot je zdaj v Planici za pionirje. Ampak *to* je bil smuk! (*Smeh.*) Pa oprema! Bil je kar čudež, da ni bilo več poškodb. Vezi so bile fiksne. Če si prišel skozi, je bilo v redu, če nisi, si pa obležal.

Poleti ste trenirali na Kredarici?

To je bilo pozneje, ko sem napredovala v reprezentanco. S Koroške ni bilo tako enostavno priti tja gor. Bi rekla, da smo bili Korošci kot regija bolj samorastniki. Ja, takrat smo imeli v reprezentanci letne treninge na Kredarici. Smučarska zveza je organizirala prvo letno republiško prvenstvo v slalomu in veleslalomu.

V spominu imam zgodbo o šestnajstletnici, ki sama leze proti Kredarici.

Ob štirih zjutraj sem šla na avtobus iz Raven na Koroškem, z dvema paroma smuči in z vso opremo za en teden, s težkimi čevlji in težkimi smučmi do Ljubljane. Tam sem morala počakati avtobus za Radovljico. Od tam me je takratni predsednik radovljiškega kluba Čebulj zapeljal v Krmo. Naprej sem šla prvič sama na Kredarico. Čebulj, bil je res dober človek, je *zrihtal*, da so nam s konji, ki so gor nosili hrano, nesli smuči. Nahrbtnikov pa ne.

Na zimske olimpijske igre v Grenoblu se žal nisi uvrstila. Si pa v Franciji na tistih presneto divjih progah tekmovala.

V Grenoblu sem bila na pred-olimpijadi. Ravno na teh terenih smo imeli tekme. Takrat so tam še dograjevali žičnice. Tekmovali smo v smuku in slalomu. V smuku sem bila kar dobra. Na splošno sem bila v hitrih disciplinah boljša.

Kakšno vlogo ima v tvojem življenju deskanje na snegu?

Deskanje je bilo zame zelo pomembno. V življenju pride vse sorte. Stalno se iščeš. Vsekakor sem želela ostati v športu in športni duh me ne bo nikoli zapustil. Ko sem začela deskati, je bilo to zame kot prerojenje. Iz tistega hudega življenjskega tempa, preizkušenj, ki sem jih imela kar veliko – v zakonu, z otroki ..., bolje, da ne veš vsega, mi je deskanje dalo zalet, energijo, svobodo gibanja. Kot da bi na novo zaživela.

Kako se je zgodil preskok na turno smučanje?

Nehala sem tekmovati, deskala sem pa še resno. Sicer ne več s tekmovalno *dilo*, prešla sem na *freeride*. Še danes sem hvaležna kranjskim fantom, ki so me vzeli za svojo. To mi je bolj ustrezalo tudi zaradi samega gibanja. Takrat sem že imela nekaj problemov s kolki. V tem času se je ponudila priložnost, da se preizkusim v turnem smučanju. In glej ga zlomka, kaj se je zgodilo.

Kaj ti danes pomeni turno smučanje?

Način življenja.

Kakšna je tvoja definicija dobre ture?

Rada imam razgiban teren. Rada imam žlebove, napet teren, različen sneg. Sem še vedno malo "adrenalinski" človek. To mi je ostalo. Rada izzivam, a sem se naučila, do kod lahko grem, kje je moja meja.

Smučala si na Elbrusu, Damavandu, leta 2011 z vrha Ararata, s Toubkala, v Armeniji. Ima katera od teh turno smučarskih odprav posebno mesto?

V meni se naredi cmok in iz tega zraste želja. Vse te ture so morale dolgo časa zoreti v meni. Vse so mi nekako enakovredne.

Spomnim se smučanja z Ararata. Ko smo pripeljali iz tistega orkanskega vetra, iz meglenelega pokrova in se je teren odprl. Sam sem pazil, da sem čimbolj racionalno odpeljal mimo tistih skal ..., ti pa si tam nekje na levi ubirala strmine in sem se spraševal, kako se bo to končalo.

Vprašala sem vodnika, ali grem lahko po svoje. Že ko hodim v breg, gledam levo, desno, kje se lahko gre, kje je skok oz. kje ga ni. Naučila sem se racionalno gibati, kar je v mojih letih zelo pomembno. Da ne pride do poškodb.

Kako se je razpletla zgodba z Janinimi zamenjanimi smučarskimi čevlji, ko sta si delili šotor na Araratu?

(*Smeh.*) Z Jano spati v šotoru nekje na višini je nekaj posebnega. (*Smeh.*) Ona je navajena, da ima vse v vrečkah, potem pa stokrat eno stvar ven pa not. To je trajalo skoraj celo noč. Čevlje in drugo opremo sva imeli v spalkah, da je ostala topla. Zjutraj še v temi privlečeva vse ven in spakirava. Notranji čevlji so še ostali v spalkah. Vsaka ene zagrabiva; moji so šli z lahkoto v školjko, Jana pa jih je komaj spravila noter. Jih obujeva, pa spet nekaj ni štimalo. Prideva iz šotoru, hočem stopiti na smuči – moji čevlji so bili premajhni, Janini pa preveliki. Potem sva pa kar smuči zamenjali do naslednjega tabora. (*Smeh.*)

Po uspešnem smučanju z Ararata sta se z Jano leto pozneje udeležili odprave PZS na Muztag Ato na Kitajskem. Priprav sta se lotili zelo zavzeto, v kondicijskem in tehničnem smislu. Naštudirali sta navigacijo, se vadili v bivakiranju, ustavljanju s cepinom, reševanju iz ledeniške razpoke. Koliko vama je zmanjkalo, da bi smučali s tega sedemti-sočaka?

Malo ali pa veliko. Na taki višini je vsakih sto metrov veliko. Malce smole smo imeli tudi z razmerami. Ne prestando je pihalo, snežilo, tudi nevihto smo doživeli. Mi trije z Jano in Stojanom (Burnikom) smo se odločili, da gremo gor. Nekje na višini 6000 metrov smo si postavili tabor, od tam pa smo zjutraj prepozno

Vida Zupan Teuš med smučanjem izpod Triglava
Foto Damjan Slabe

Vida leta 1995 na deskarski tekmi Ski Open na Golteh
Arhiv Vide Zupan Teuš

štartali. Vreme je bilo tako, tako. Zapihal je veter, ki nam je zabrisal vse sledi in oznake. Vseeno smo se odpravili proti vrhu, pravzaprav proti zadnjemu taboru na 6700 metrih. Takrat pridejo nosači z mrtvim Poljakom. To nas je res šokiralo. Bil je človek, ki smo ga prej srečevali. Bil je sam, našli so ga v šotoru. Po mojem ga je višina zdelala ... Veter, slaba napoved. Nekje na

Ledenik nad Češko
kočo, trening
slaloma, 1965
Arhiv Vide Zupan
Teuš

Vida z
razstavljenimi
pokali, priznanji
in medaljami
leta 1963
Arhiv Vide
Zupan Teuš

6300 metrih smo se odločili, da se vrnemo. Prismučali smo čisto do baznega tabora. Na gori se je prej marsikaj dogajalo. Na višini 5200 metrov smo doživeli nevihto, tisto je bilo kar čudno. Šotor smo sicer imeli na dobri lokaciji. Od tam je šla Jana v dolino, ker je imela nekaj problemov z višino, jaz sem ostala sama še z dvema fantoma iz Reke. Povsem sama sem bila v šotoru in me je bilo kar malo strah. Je včasih veter tako potegnil, da sem kar k njima zlezla v šotor. (Smeh.)

Kratka tura na Obli in Debeli vrh nad Pokljuko mrzlega in vetrovnega januarske dne se pred tremi leti zate ni dobro končala. Kako se je vse skupaj odvijalo? Zaradi vetra niti reševanje s helikopterjem ni bilo možno.

Bilo je kup naključij, kar se sicer na turni smuki lahko kaj hitro zgodi. Sneg je prehajal iz ene kakovosti v drugo, vmes še malo poskokcev, pa se mi smučka ni odpela in je bil karving zlom na vidiku. Je bilo kot v filmu. Kot tekmovalka sem dala marsikaj skozi, tudi padce, pa se mi to ni zgodilo. Tu se pa je. Je bilo kar šokantno spoznanje, da sem zlomila stegnenico, predvsem zato, ker imam na isti nogi umetni kolk. Bila sem povsem prisebna, nič mi ni bilo hudega, niti me ni bolelo. Me je pa močno skrbelo zaradi helikopterja. Trikrat je priletel, a zaradi močnih sunkov vetra

ni mogel pristati. Sem rekla, fantje, gremo raje kar po tleh. Res so se potem tako odločili in je helikopter odletel. Akcija je stekla. Še danes sem hvaležna fantu iz Promontane, ki je bil takrat zraven in šel po reševalce ter jim pokazal pot, da me niso iskali.

Kaj ti je najbolj pomagalo, da si že naslednjo sezono, kljub zlomu stegnenice in od prej umetnemu kolkju, spet na polno turno smučala?

Nikoli ne obupam, pri nobeni stvari. Vedno vidim eno svetlo točko, h kateri stremim. Vedela sem, da je poškodba huda. Dr. Andoljšek me je prišel pogledat, en dan in pol sem čakala na Jesenicah, da so se odločili, kaj bodo sploh naredili. Zelo sem hvaležna, kako so ravnali z mano. Pokazali so mi sliko, kakšen zlom je, in sem točno vedela, kaj me čaka. Pomembno je, da pri takih zdravniških postopkih sodeluješ. Čevelj so mi sneli šele na urgenci, na slikanju. Sem bila kot v kokonu in sem se prav dobro počutila. Osebjem pogleda in začudeno reče: Pancerje ima še gor! Sem rekla, da nič hudega. Bom pomagala, ker vem, kako moram pancer sezuti, in vi tako ravnajte. In smo brez težav, skoraj brez bolečin, čevelj lepo sezuli.

V svoji turnosmučarski družbi si poznana kot velik asket in smučarski estet. Nimaš težav s spanjem v avtomobilu, menda zjutraj le nekaj malega poješ in to ti zadostuje za ves dan; s tremi decilitri vode zdržiš dvodnevno turo. Kako je to mogoče?

To me marsikdo sprašuje. Včasih mi tudi rečejo, da pretiravam. Vse to je trening. Ti lahko telo natreniraš tudi glede pijače in hrane. Preveč hrane, preveč pijače obremenjuje telo pri gibanju, še zlasti pri turnem smučanju. Ključno je, da poslušáš svoje telo. Točno vem, kdaj moram jesti rdeče meso, kdaj se moram dobro najesti, kdaj mi manjkajo ogljikovi hidrati, kdaj minerali. Že nekaj dni pred turo skrbim za dobro prehrano. Na turo vzamem lahko hrano in jem takrat, ko začutim, da moram. Pijem enako. Mislim, da je to v veliki meri odvisno od treninga.

Zadnja zimska sezona je bila izjemna po količini snega. Ko pomisliš na prihajajočo, katere ture se veseliš? Razen tvoje desertne, seveda.

Veliko mi pomeni odnos do ljudi, nisem rada v gužvi, a rabim bližino toplih ljudi. To mi je nagrada za vse, za kar sem se odločila, da počnem. Da najdeš ljudi, ki so mlajši od tebe, različnih profilov, pa da se tako ujameš, kot se ujamejo mi. Zame je bil Jure (Munda) super. S kakšnim veseljem sem peljala za njim s Krstenice po gozdu proti Grintovici! Saj bi tudi po svoje zavila, ampak mi je bilo tako fajn, ko sem videla, kako uživa, če mu kdo sledi. Lahko rečeš, da je sorodna duša po doživljanju. Te stvari mi največ pomenijo, a tudi naša druženja. Najbolj sem srečna, če Breda organizira kakšno turo. Ona se res pripravi. Je vodja, je rada *ta prva*, pravi vodnik. Jaz ji to z veseljem prepustim. Hvala bogu. Če imam kakšno željo, ponižno rečem, a greva tole *probat*, a greva raziskovat? Se je že navadila. Dušana pa pustiva raje doma, saj kar pike dobi, če midve *prijaviva*, da greva raziskovat. ○

Ovčjak (Mali) in Veliki Ovčnjak (Kopica)

Med Braniško in Vipavsko dolino ter Krasom valovijo hribi, ki dosežejo največjo nadmorsko višino s Trsteljem (Črni hribi). Med cestnim prelazom Branik–Komen in Železnimi vrati med Dornberkom in Škrbino je teh "kucljev", visokih med petsto in (skoraj) šeststo metri nadmorske višine, kar nekaj. Naj naštejem nekatere: Šumka, 533 m, Ovčjak/Mali Ovčjak, 575 m, Veliki Ovčnjak/Kopica, 567 m, Lipnik, 536 m. Nanje ne vodijo markirane poti. Kot izhodišči za vzpon sta primerna Pedrovo nad Branikom ali Železna vrata. Imeni Mali in Veliki ne pomenita nadmorske višine, torej je Ovčjak (Mali) višji od Velikega. Izraza se nanašata na velikost nekdanjih pašnih planin.

Pred kratkim smo si za cilj izbrali Veliki Ovčnjak nad Železnimi vrati. Na starem kažipotu sta navedena nadmorska višina Velikega Ovčnjaka, 575 metrov, kar velja na zemljevidu za Ovčjak (Mali), in oddaljenost pol ure. Na Trstelj so se vile kače pohodnikov, na poti na Veliki Ovčnjak pa smo srečali le tri. Širok kolovoz preide v ožjega in se vzpne čez nižjo vzpetino, nato se spustimo mimo lovske opazovalnice, kjer zavijemo nekoliko navzdol na vipavsko stran, ožja steza pa se požene v pobočje Velikega Ovčnjaka. Pot označuje nekaj rdečih "pack" oziroma okroglih pik. Po precej razdrti, kolobitasti (verjetno zaradi kolesarjev), po nekoč travnatih, zdaj pa zaraščajočih se pobočjih pridemo do kamnite piramide na vrhu. Ob nekdanjem kamnitem zidu najdem na deblu črnega bora obešeno odprto plastično posodo z razpadajočo vpisno knjigo.

Vrh je zelo razgleden. Pogled seže od Triglava, čez Krn do Kanina in dalje proti Zahodnim Julijcem.

Pred visokimi gorami si sledijo Trnovski gozd od Banjšic čez Sabotin, Sveto Goro, Škabrijel proti Čavnu in Nanosu. Na dosegu roke ležijo Šempeter, pa del Gorice in Nove Gorice. Proti vzhodu se čez Vipavsko dolino dvigajo Javorniki in Snežnik, in dalje Vremščica in Slavnik. Zahodno pogled obstane na Krasu z gričevjem, ki meji na Italijo. Vidimo seveda tudi Jadransko morje s Savudrijskim polotokom, izlivom reke Soče, dimnike Tržiča. Požar je pred časom uničil gozd, nekaj goličave pa je verjetno ostalo še od pašnikov. Na vrhu rastejo črni bori, pa ruj, mali jesen, gabrovec, hrušica in robidovje, ki osvaja travnike ter cvetni raj z narcisami, potonikami, barvilno košeničico, francosko grebenušo, kochovim ptičjim mlekom, gadnjakom, odcvetajočimi kosmatinci. Razpadajoča vpisna knjiga, izpostavljena vremenskim razmeram, ni v ponos opremljevalcu tega vrha. Izlet pa je lep, ker ni gneče. Tu še šepeta tišina. ●

Ornithogalum kochii Ovčjak
Foto Irena Breščak

Veliki Ovčnjak s poti
Foto Irena Breščak

Marija Mojca
Peternel

Začetki organiziranega vodništva na Slovenskem

V preteklosti hoja v hribe ni bila samoumevna kot danes, ko se lahko praktično vsakdo, ne glede na psihofizično kondicijo (in opremo) odpravi na pot. Turisti oziroma "gorohodci", kot jih je slovenščina 19. stoletja imenovala, so bili tedaj še precej redki. Za današnje razmere je zato skoraj nepredstavljiv zapis graškega profesorja Johannesa Frischaufa (1837–1924) o neobljudenosti alpskega sveta, ko je za 80. leta 19. stoletja v svojem vodniku zapisal: "V hribih lahko ure dolgo ni mogoče srečati nobenega človeka, če pa že, verjetno od njega ne dobiš potrebnih informacij."¹

Udeleženci prvega vodniškega tečaja in njihovi predavatelji pred praznično okrašeno gostilno Šmerc v Mojstrani 18. marca 1894. Vsak novi vodnik je za darilo prejel cepin, vrh, paket prve pomoči, kompas in pričujočo skupinsko fotografijo s tečaja.
Vir dLib

Nekateri ozaveščeni posamezniki so že pred tem opozarjali, da hoja v hribe ni nekaj, kar bi lahko počel vsak. Slavni Balthasar Hacquet (1735–1815) je v delu o primerni planinski opremljenosti posebej izpostavil, da je hoja v hribe stvar domačinov, za ostale pa je obvezen vodnik, ki mu nikakor ne gre oporekati, ampak zaupati in mu slediti. Da je bila hoja v hribe v spremstvu vodnika za nedomačine nuja, so se zavedali praktično vsi pisci planinskih vodnikov iz tistega časa in so to tudi jasno zapisali. Peter Radics (1836–1912) je na primer to pri navedbi ture na Triglav poudaril tudi vizualno: "Vzpon na Triglav svetujemo le najbolj izkušenim turistom in le v spremstvu z e l o z a n e s l j i v i h vodnikov."² Tudi nemški Baedekerjev vodnik ni mogel mimo zahtevnosti vzpona na našo najvišjo goro: "Vzpona na Triglav, najvišji vrh Kranjskih Alp, se lahko lotijo

le zanesljivi gorniki brez vrtoglavice in v spremstvu izkušenega vodnika."³

Pri urejanju razmer na tem področju so bili že takoj na začetku aktivni tudi v Nemško-avstrijskem planinskem društvu (DÖAV) in posledično v vseh njegovih sekcijah, tudi kranjski sekciji iz Ljubljane. Z odlokom deželnih kranjskih oblasti 1. junija 1865 je bil narejen prvi korak k organiziranemu in urejenemu vodništvu, saj je veljal kot podlaga *Vodniškemu redu* (*Bergführerordnung*), ki je v veljavo stopil 27. junija 1874.

Prvi vodniški tečaj pri nas

Dr. Rudolf Roschnik je v kranjski sekciji prevzel skrb za vodništvo in leta 1894 je bil v Mojstrani organiziran prvi tečaj za vodnike pod vodstvom oftalmologa Emila Bocka (1857–1916). Kraj tečaja ni bil izbran naključno, saj so prav iz Mojstrane prihajali najbolj izkušeni vodniki. Poglejmo si opis enega izmed njih: "Pojava priporočenega vodnika, [...], je kaj malo pričala v njegovo dobro. Zdelo se je, da komaj obvladuje izrazito dolge okončine in izraz zaspane melanholije je počival na širokem, dobrodušnem obrazu, ki ga je ob odsotnosti prednjih zob nenehno krasil preprost nasmeh. Sprednje zobe si je bil namreč izbil zato, da bi bil oproščen vojaščine, preizkušen in zanesljiv način tistega časa, ko je bilo patrone treba odgrizniti še z zobmi [...]."⁴

Po končanem tečaju je Rudolf Roschnik poslal v glasilo *Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins*⁵ poročilo s podrobnostmi s prvega vodniškega tečaja na Slovenskem.

"Na vabilo Kranjske sekcije nemško-avstrijskega Alpenvereina se je od 14 vabljenih 13 vodnikov odzvalo

³ Baedeker, *Südbaiern, Tirol und Salzburg*, 1888, str. 392.

⁴ Welter, D.: *Aus den Julischen Alpen*. V: *Der Alpenfreund*, 9. del, 1876, str. 202.

⁵ Rudolf Roschnik, *Führerlehre in Mojstrana*. V: *Mitteilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins*, 1894, št. 7, str. 83–84.

¹ Frischauf, J. *Frischauf's Gebirgsführer*, 1874, str. 5.

² Radics, *Führer durch Krain*, str. 69.

vabilu, in sicer so prišli iz Mojstrane, Dovja, Bleda, Bele Peči, Kranjske Gore in Koroške Bele. Trije med njimi niso znali brati, a le eden ni znal nemško. Vsak udeleženec in predavatelj je imel plačano nočitev ter povrnjene potne stroške. Po naših izkušnjah iz preteklih tovrstnih tečajev se je izkazalo, da je v program treba vključiti predvsem praktične vsebine, teorijo pa omejiti na najnujnejše informacije.

Tečaj se je v petih nadaljevanjih odvijal ob koncih tedna in je vsakič trajal po sedem ur, skupno torej petintrideset. Sobota zvečer je bila namenjena ponavljanju, ob nedeljah pa so udeleženci spoznavali naslednje nove vsebine: organizacija DÖAV, ena ura; dr. E. Bock, geografske vsebine (dve uri; J. Vesel), planinska oprema (dve uri; J. Vesel), kartografsko znanje (deset ur; R. Roschnik), splošno vedenje vodnika (dve uri; R. Roschnik), vodništvo, vodenje, tarife, dolžnosti in pravice vodnikov (dve uri; R. Roschnik), vodniška pravila, lov, turistika (dve uri; dr. F. Suppan), pomoč pri reševanju (12 ur; dr. E. Bock), nevarnosti pri hoji v gore in preprečevanje le-teh (dve uri; M. Roschnik). Izven pouka so pod vodstvom gospoda R. Kirbischa tečajniki pridobili tudi nekaj kuharskega znanja.

Tečajniki so zavzeto in resno pristopili k usposabljanju, še posebno zanimanje in navdušenost so pokazali pri predavanju o kartografiji in pri reševanju v gorah. Po Roschnikovem mnenju je bila izbira kraja in razporeditev tečaja na več tednov dobra odločitev in bi lahko bila vzor za naprej. V Mojstrani so se tečajniki lahko bolj kot kje drugje posvetili vsebinam in temam tečaja. Tudi časovna razporedjenost je bila smiselna, saj so tečajniki v vmesnem času lahko ponovili in utrdili snov.

Zaključek tečaja je bil 18. marca. Tečajniki so morali opraviti izpit pred komisijo, ki ji je predsedoval predsednik Obalne sekcije (*Section Kustenland*) P. A. Pazza. Slednji se je v zaključnem govoru zahvalil vsem predavateljem in udeležencem, pri čemer je še posebno izpostavil visok nivo pridobljenega znanja. Vsak tečajnik je dobil praktično darilo, cepin, vrvi, zavoj prve pomoči, kompas in skupno spominsko fotografijo. Sledilo je še nekaj govorov, med njimi tudi zahvala najmlajšega "novega" vodnika.

Tej slovesnosti, ki je bila takoj po končanih izpiti, je naslednjega dne v Ljubljani sledila veliko bolj odmevna svečanost, o kateri je poročal tudi osrednji *Laibacher Zeitung*, ne pa tudi slovenski časopisi. Novopečeni vodniki so se torej naslednjega dne odpravili v Ljubljano, kjer je po skupni maši sledil ogled mestnih zanimivosti in v bogato okrašenem hotelu Švicerija slovesna pogostitev z godbo. Vodniki so bili zvečer pospremljeni na vlak.

Tečaj vodnikov, ki ga je organizirala Kranjska sekcija DÖAV, je bil prvi tovrstni tečaj na Slovenskem in je bil do zdaj pogosto prezrt. Dejstvo je, da je bil prvi slovenski tečaj organiziran šele leta 1906 v Ljubljani, a so se ga udeležili praktično iz celotnega takratnega slovenskega območja.

Še nekaj o vodniških tarifah

Kar zadeva plačila, se je bilo po Frischaufovih besedah treba predhodno, torej že v dolini, pogoditi, saj so vodniki pozneje znali tudi izsiljevati. Da bi se temu izognili, so avtorji planinskih vodnikov priložili tudi "cenovnike" planinskih tur. Zaradi denarnih reform na prelomu 19. stoletja, ko so goldinarje (fl) in krajcarje (kr) zamenjale krone (K) in helerji (h) oziroma na Slovenskem vinarji, so bile navedene cene v prvih vodnikih do prve svetovne vojne različne.

Pred letom 1900 je bila povprečna cena dnevnega vodenja po Frischaufu dva do tri goldinarje. Za 9-urno vodenje od Rablja do Kanina je bilo treba odšteti šest goldinarjev, za pot od istega izhodišča do Mangarta (štiri ure) bi pohodnika stalo štiri goldinarje, 10-urno vodenje do Montaža pa sedem goldinarjev. Za lažjo predstavo, kaj je ta cena v tistem času pomenila, naj zapišemo, da je tiskani vodnik iz leta 1873 stal en gol-

dinar in 30 krajcarjev, priložen zemljevid 30 krajcarjev, 1,5 litra mleka pa deset krajcarjev.

Cena tur na štajerskem koncu iz Kocbekovega vodnika se je gibala med 1–12 kron.

Vodnik je smel zahtevati tudi višjo ceno, če je šlo za vezano turo, in sicer šest kron na dan v visokogorju in štiri krone na dan v dolini. Poleg "cenovnika", ki je bil potrjen 31. decembra 1873, je Kocbek v svoj vodnik dodal še *Red za planinske vodnike v vojvodini Štajerski*, katerega določila so se nanašala zgolj na vodnike in ne za kliente. Zanimiv je 11. člen, po katerem je vodnik zavezan, da klientu nosi do osem kilogramov prtljage in ga slednji "nikakor ne sme siliti več teže nositi".

Ob koncu 19. stoletja je bilo vse bolj razširjeno mnenje, da hoja v hribe ni nekaj, kar bi lahko počel vsak, kakor se mu zdi. Zavedanje, da gre obiskovanje vzpetega sveta jemati resno, predvsem pa odgovorno, bi vsekakor moralo biti tudi ponotranjeno dejstvo vsakega sodobnega gornika. ●

Gostilna Šmerc je bila na prelomu iz 19. v 20. stoletje središče glavnega dogajanja, saj so se v njej zbirali vsi, od planincev, ki so sestopili z vlaka, do vodnikov in planinskih funkcionarjev. Razglednico je izdala Deželna zveza za tujski promet na Kranjskem. Vir Slovenski planinski muzej

Anja Klančnik

Premik lastnih meja

Ultra trail Vipavska dolina

Biti pogumen in priti na start – morda celo svoje prve ultre! Doseči nemogoče in zborbati do cilja. Biti hkrati izmučen in srečen, doživeti naravo in njeno divjino, doživeti sebe in svojo pripadnost naravi, preseči svojo majhnost in iz svojega telesa spraviti zadnje atome moči.

Občutek moči, lahkotnost koraka, trenutek sreče, vztrajnost volje, pa tudi bolečine, izčrpanosti, nočne zaspanosti in vsa ostala doživetja predstavljajo majhen, a pomemben košček v mozaiku našega življenja; hkrati pa poosebljajo vrhunski mednarodni tekaški dogodek *Ultra trail Vipavska dolina* (UTVV). Po letu dni premora zaradi epidemije se je letos odvila že šestič.

Prva izvedba UTVV sega v leto 2015. Ideja se je porodila skupini ajdovskih in vipavskih alpinistov, ki so prvi UTVV izpeljali skupaj z lani preminulim vrhunskim alpinistom Dejanom Korenom. Ekipa se je v sedmih letih spremenila, vendar pa srčnost, predanost in profesionalnost izvedbe iz leta v leto rastejo. Tako je na lanskem dogodku poleg organizacijske ekipe sodelovalo kar 360 prostovoljcev, ki so sprejeli 1.300 prijavljenih tekmovalcev z vsega sveta. Udeležba iz 36 držav in petih kontinentov uvršča UTVV v vrh slovenskih športnih dogodkov. Direktor Boštjan Mikuž poudarja: "To ni le največji mednarodni tekaški dogodek *ultra trail*, ampak predstavlja osrednjo promocijo narave, turizma, kulinarike ter zgodovinske in kulturne dediščine Vipavske doline. Ponosni smo, da je tudi predsednik Republike Slovenije Borut Pahor prepoznal pomen narave, gibanja in promocije Slovenije ter nad dogodkom prevzel častno pokroviteljstvo."

Odzivi tekmovalcev so organizatorjem vodilo za prihodnost. Slišati je bilo: "Tekma je bila od vsega začetka vrhunska. Vrhunska organizacija. Proga je bila odlično označena, na postojankah odlično vzdušje – skratka fenomenalno! Spoznal sem Vipavsko dolino, njeno čudovito naravo in tekaške stezice, ki jo oblegajo. Pohvale vsem prostovoljcem in organizatorju. Hvala za čudovit spomin, ki ga bom nosil v sebi vse življenje!"

Tekači so lahko izbirali med trasami različnih dolžin in zahtevnostnih stopenj. Trasa *Emperor* je s 160 kilometri resnično velik preizkus fizične in psihične pripravljenosti tekača, hkrati pa izjemno doživetje narave, saj zaobjame celotno Vipavsko dolino. Tekalci startajo v Ajdovščini in se prek Trnovskega gozda, Malega Golaka, Čavna, Kuclja ter Vitovelj spustijo do Lijaka, se povzpnejo na Sveto Goro, prečkajo

dolino skozi Novo Gorico in Trg Evrope, kjer simbolično z enim korakom prestopijo državno mejo, ter se usmerijo na Kraški del s Cerjem, Tabrom, nato po Vipavskih gričih prispejo do naselij Preserje, Lože in Podnanos. Za konec prečijo še mogočen Nanos in se spustijo v ciljni prostor v Vipavi. Tudi *Centurion* (106 kilometrov) starta v Ajdovščini in se najprej povzpne na Goro, dolino pa prečka skozi Batuje. *Gladiator* (51 kilometrov) starta v Vipavskem Križu, *Legionar* (30 kilometrov) v Vipavi, vsem pa je skupen zahteven vzpon na Nanos in cilj v Vipavi. Prečkanje ciljne črte vsakemu tekaču pomeni veliko osebno zmago. Letošnja novost sta bili trasi *Asterix* (13 ki-

lometrov) in pohodna *Obelix Hike and Wine* med vinogradi Vrhpolja, Slapa in Lož, ki sta tekmovalnost povezali s kulinariko. Premierni prenos dogodka v živo je omogočil spremljanje zmagovalcev, dogajanje na progi, pri okrepčevalnicah in v cilju. Opazna je bila tudi predstavitev sponzorjev in celovite turistične ponudbe Vipavske doline.

Šesto izvedbo sta zaznamovala Poljak Roman Ficek, ki je za 160 kilometrov potreboval le dvajset ur in postavil rekord, ter Madžarka Timea Losonc. Ponosni smo, da kljub veliki mednarodni konkurenci tudi Slovenci odnesemo marsikatero zmago, kot so jo letos Jon Lihteneger Vidmajer in Alenka Pavc (100 km), Marko Tratnik in Petra Tratnik (50 km), Ana Čufer (30 km), Nejc Uršič in Lucija Krkoč (13 km).

Tekmovalec, ki je uspešno prestopil ciljno črto, se umirjenih misli ozira nazaj: "Opazovanje misli ob premikanju telesa, zaznavanje dihanja in energije. Med tekom se preprosto prepustim trenutku, ki mi je podarjen in sem zanj neizmerno hvaležen. To je čas, ko se zaveš svojega telesa in duha."

Razgibani vinorodni griči Vipavske doline nad vasjo Slap. Tu so združene trase Emperor, Centurion in Gladiator. Tekalci imajo do cilja še 40 kilometrov, pred njimi sta vzpon na Sveti Socerb in prečenje Nanosa. Arhiv UTVV/Foto Luka Fabčič

Organizacijsko dogodek UTVV podpira pet občin: Vipava, Ajdovščina, Renče - Vogrsko, Miren - Kostanjevica in Nova Gorica ter povezani turistični zavodi. Zato je dogodek praznik celotne Vipavske doline, promocija njene narave in dobrodelnosti, srčnosti, nesebičnosti ter solidarnosti, kar je vsekakor fenomen v slovenskem in tudi evropskem prostoru. Prostovoljci so dogodek podprli z označevanjem prog, sodelovali pri registraciji, pri vzdušju v ciljnem prostoru, prevozih, največ pa jih je bilo na sedemnajstih okrepčevalnicah vzdolž celotne trase. Prav to so s ponosom prevzela društva Vipavske doline, ki so bila na voljo tekačem neverjetnih 46 ur, kar pomeni dva dneva in dve noči! Nad vse nas veseli, da ta društva rastejo skupaj z UTVV, dobivajo podmladek in so že danes pripravljena na sodelovanje v letu 2022. Za varnost tekačev so skrbeli gorski reševalci GRS Ajdovščina, GRS Vipava in HRI Nova Gorica. Letošnji odstopi niso bili povezani s poškodbami, kar je razveselilo organizatorje in reševalce. Zdi se, da je prav mednarodni dogodek UTVV tisti, ki poveže lokalne skupnosti, jim da novega zagona in odpre nove možnosti sodelovanja.

V pravo inspiracijo so nam tudi besede prostovoljke Barbare: "Zame je bila izredna čast sodelovati na tako dobro organiziranem dogodku. Gre za odlično promocijo športa in Slovenije. Računajte name drugo leto, mogoče celo kot tekmovalko. Tako zelo ste me navdušili. Gre za enega tistih stanj, ko človek ne ve, ali je tekač tisti, ki oblikuje tekmo, ali pa je morda tekma tista, ki oblikuje tekača in tudi prostovoljca."

Najbolj nepopustljiv in vztrajen *Emperor* je za svojih 160 kilometrov potreboval 45 ur in 32 minut. Temnopolti tekač Meheza Walla iz Toga, ki trenutno živi v Franciji, je pustil poseben pečat. Srčnost in iznajdljivost sta mu dali moč, da je suvereno opravil tudi z Nanosom: "UTVV je najboljša in meni najlepša tekma. Celotna dolina je bila mobilizirana zame, otroci so me spremljali na poti, prostovoljci so mi svetili na pot, tekli z menoj ter mi tako pomagali, da sem ulovil časovni limit. Na cesto so celo napisali moje ime, tega še nisem doživel! Ja, presrečen sem, še je človeštvo na tej zemlji in to mi omogoča, da tudi jaz lahko črpam svojo moč. Taka doživetja so potrditev mojih sanj. UTVV si bom zapomnil kot mojo najboljšo življenjsko izkušnjo. Hvala za vso motivacijo in srčnost, najboljši ste!"

Vipavska dolina je v starodavnih časih v mogočni rimski bitki med Teodozijem in Evgenijem zaznamovala rimski imperij. In ta borbena čustvena energija osebnih zmag, prisotna v ciljnem prostoru, je bila za marsikoga zgodovinska! Predvsem pa za hrvaška tekača, ki sta se na ciljni črti po stotih kilometrih zaročila in tako postavila svoj novi začetek.

Organizatorji smo usmerili svoj korak že v leto 2022, saj smo začeli s pripravami na sedmo izvedbo dogodka UTVV, ki bo ponovno v spomladanskem terminu, in sicer med 6. in 8. majem. Pridite – premaknite lastne meje ter doživite gostoljubnost in pristnost narave! ●

Andreja Erdlen

Zvonilo je v prazno

Pogovor z Oliverjem Čobcem

Bila je prijetna, sončna poznoaprilska sobota, ko so po dolgotrajnih covidnih omejitvah lahko gostinci postregli gostom na terasah tudi v podravski in savinjski statistični regiji. Dejansko na stičišču dveh regij, vendar v občini Rogaška Slatina, stoji Planinski dom na Boču, ki je v lasti našega, poljčanskega planinskega društva. Lani so med pandemijo zamenjali najemnika planinskega doma.

Oliver Čobec
Arhiv
Oliverja Čobca

Ko smo se vzpenjali na Boč, sem rekla Mihi in Mateju, da bom poklicala Oliverja, novega najemnika, sicer znanega Poljčančana in priznanega turističnega vodnika, in ga vprašala, če ima kaj dobrega za nas. Zvonilo je, poskusila sem ponovno – a nihče se ni oglasil. Sklenili smo, da kljub temu gremo in preverimo, kaj se dogaja. Ko smo prispeli in sem videla številne goste, mi je bilo takoj jasno, da Oliver ni imel časa za pogovor z mano.

Po prvem maju, ko sva z Mihom prišla na jutranjo kavo in še ni bilo veliko obiskovalcev, si je Oliver Čobec lahko vzel nekaj časa.

Čeprav se poznamo že nekaj let, te prosim, da mi poveš, kakšna je bila tvoja pot do turizma.

Že v osnovni šoli sem si neizmerno želel in nekako vedel, da bom nekoč turistični vodnik. Zato sem se vpisal na srednjo turistično šolo v Mariboru, po maturi pa sem se zaposlil kot turistični vodnik in organizator potovanj za zaključene skupine.

Kdo pa te je zastupil s planinstvom?

Moja razredničarka v zadnjih štirih letih v osnovni šoli v Poljčanah je bila znana planinska vodnica Dragica Onič. Za hribe je poskušala navdušiti vse mlade na šoli. Ampak mene niso zanimali samo hribi. Že v zadnjem razredu sem razredničarki predlagal, kako bi lahko povezali planinstvo in turizem. Odpravili smo se na Primorsko in lepo povezali planinska in turistična doživetja. Lahko povem, da je bila na koncu tudi Dragica z izletom zelo zadovoljna.

Kdaj si se odločil, da greš na svoje?

Po enajstih letih dela pri Globusu sem menil, da je že čas, da se osamosvojim. Želel sem si drugačnega, bolj osebnega pristopa. Privlačila me je organizacija izletov za zaključene skupine, četudi je znano, da je to včasih še zahtevnejše, kot da se pojaviš pred skupino ljudi, ki se med sabo ne pozna. Ko imaš opravka z zaključeno skupino – naj bo to izlet sindikata, društva upokojencev ali navsezadnje planinskega društva – se moraš še posebej potruditi, da te skupina vzame za svojega.

Tako smo te za svojega vzeli tudi mi, poljčanski planinci ...

Moram te popraviti (*širok nasmeh*). Niste me vzeli za svojega, saj sem že dolgo vaš. Kakor sem povedal, sem se že kot osnovnošolec včlanil v planinsko društvo. Res pa je, da sem bil ne le vesel, temveč prav počaščen, da je društvo za partnerja pri organizaciji večdnevni planinsko-turističnih izletov izbralo mene. Na naših poteh smo se vedno odlično ujeli – v Bosni, Črni gori, Italiji, Bolgariji, Albaniji ... Vesel sem, da sem skupaj z vami osvojil nekaj vrhov, ki jih sam gotovo ne bi: Konja v BiH, Piz Boe v Italiji in še kaj.

Ali te je k temu, da se preusmeriš bolj v gostinstvo, pripeljala pandemija?

Delno. Ko je nekdanji najemnik planinskega doma dal odpoved, me je Janko (Kovačič, predsednik PD Poljčane) prosil, če bi sodeloval v komisiji za izbor novega najemnika. Po objavi razpisa sem začel pre-

mišljevali, da bom vedno manj vodil izlete. Imam veliko zelo dobrih kolegov, s katerimi sodelujem; včasih sem imel za en konec tedna na poti celo do 20 avtobusov – vodniki pa so me, če se je kaj zpletko, velikokrat klicali. Kako naj vodim svojo skupino in rešujem probleme, ki se pojavljajo kolegom na poti? Pandemija koronavirusa je seveda našo dejavnost, delo turističnih agencij, spravila na kolena. Pa sem poklical Janka in mu rekel, da sem si premislil. Naj v komisijo imenuje nekoga drugega, jaz pa se bom prijavil na razpis.

Kaj pa tvoja družina, gotovo ste se o tem pogovarjali?

Seveda. Sin si je že pred mnogimi leti želel, da bi imela enkrat zajtrk na stolpu na Boču. To sva tudi uresničila. Ob sončnem vzhodu sva si privoščila pravi zajtrk z izbrano hrano, ki je prijala obema. Še danes ne morem pozabiti tega jutra in s kakšno lahkoto je naš fant takrat odprl oči in vstal, se poln navdušenja oblekel in stekel do avtomobila. Bilo je posebno lepo doživetje. Ampak to le mimogrede. Takšnega planinskega doma seveda ne moreš obvladati sam. Zlasti med lepimi konci tedna je nujno, da imaš podporo družine in dobro ekipo, kateri lahko popolnoma zaupaš. Najbolj me radosti dejstvo, da se tudi sami zelo dobro počutijo v domu, ob planincih in pestrem delu ter nalogah, kar včasih opravljamo ležerno, včasih pa skoraj z raketnim pogonom.

Pri izboru si imel, glede na to, da si v društvu dobro znan, gotovo protekcijo. (smeh)

Ne vem, če lahko temu tako rečemo. Nobena skrivnost ni, da si je upravni odbor planinskega društva želel, da bi vzel v najem planinski dom nekdo, ki dobro pozna ne le Poljčančane, pač pa predvsem Boč. Poti na Boč in vse, kar sodi zraven, in da je Boču predan, če lahko tako rečem. Naše uspešno sodelovanje pri organizaciji izletov je bilo gotovo dejstvo, ki je govorilo v moj prid. Najprej smo se pogovarjali le o ponudbi, ki naj bi jo imel, potem smo se, ravno zaradi pandemije, ko je bil dom tako dolgo zaprt, začeli pogovarjati tudi o naložbah. Nekaj je prispevalo društvo, nekaj jaz. V planinskem domu smo prenovili kuhinjo, sanitarije, pred domom je nova cementna plošča z lepimi novimi mizami. Vesel sem, da sem, da smo, tukaj z mojo družino in upam, da bodo zadovoljni vsi, ki bodo prišli na Boč.

Zaupaj mi še, česa se lahko pohodniki, gorski kolesarji, obiskovalci Boča posebej veselijo?

Najprej naj omenim, da na Boč vodijo številne poti, ki ponujajo obiskovalcem predvsem sprostitve in doživetje narave. Boč je že dolgo točka Razširjene Slovenske planinske poti, v zadnjih letih pa tudi Slovenske turnokolesarske poti. Društvo je že pred leti uredilo sobe, nekaj jih je tudi s kopalnico, tako da lahko ponudimo prenočitev tudi zahtevnejšim gostom.

Čeprav vodi do doma asfaltirana cesta kar z dveh strani, iz Rogaške Slatine in iz Poljčan, toplo priporočam, da pridejo peš ali s kolesom. Kolesarjem priporočam, da se podajo na pot raje po manj prometnih cestah – na primer po makadamski cesti, ki sicer vodi do stolpa, a se z nje odcepi cesta proti planinskemu domu. Navsezadnje tudi zato, ker jim bo tako bolj teknilo vse, kar jim bomo pripravili. Poleti vabimo, poleg ponudbe različnih toplih jedi, tudi z žara, na naravni sladoled, po katerem gostje radi posegajo. Kaj bo pozimi posebnega, še ne vem, ponujamo vse tipične jedi, ki jih planinci poznajo, seveda pa bomo poskusili dodati še kaj izvirnega.

Upam, pravzaprav prepričana sem, da ti bo uspelo!

Od aprila, ko sva se pogovarjala, do danes se je zgodilo, skuhalo, z zadovoljstvom pojedlo in tudi popilo marsikaj. Veliko skupin, izobraževan in praznovan se je že zvrstilo pred planinskim domom, na novih klopeh. Seveda smo tudi planinci vedno dobrodošli in to me posebej veseli. Srečno, Oliver! ○

*Na poti na Piz Boe
Arhiv Oliverja Čobca*

Lidija Honzak

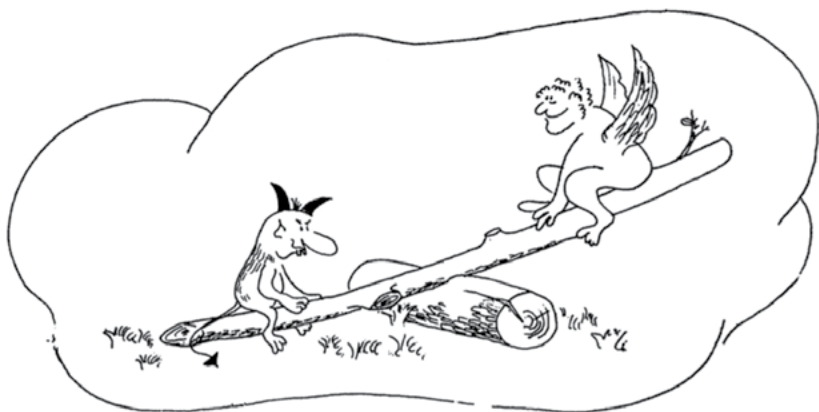
Angelček je bil zgoraj

Stari fotri – 3. del

Stari fotri niso bili niti stari in velikokrat tudi fotri ne. To je častni naziv, s katerim smo v osemdesetih poimenovali izkušene alpiniste. Bili so himalajci in pogosto tudi gorski reševalci. Njim sem posvetila kratke alpinistične zgodbe, ki so bile navdih za karikature. Zgodba, ki jo opisujem, se dogaja pozimi v Tamarju, v varianti Jesihove smeri v steni Šit.

Na pročelju koč v Tamarju je pisalo: "GRS pomaga vsem, ki so v gorah potrebni pomoči." Nekdo je prečrtal besedo pomoči, besedo potrebni spremenil v potrebne in dobil napis: "GRS pomaga vsem, ki so v gorah potrebne." To sicer nima nobene zveze z zgodbo, ki sledi; spomin sem zapisala zgolj zato, ker je tako predelan napis ostal na pročelju koč dolgo časa in vsak, ki je v osemdesetih plezal nad Tamarjem, ga pozna. In nič slabega o GRS, saj sem pozneje tudi sama postala gorska reševalka.

***

Pri zimskem vzponu v Šitah je bil angelček na gugalnici na srečo zgoraj.
Karikatura Lidija Honzak in Janez Marinčič

"Eh, po mojem so nama takrat v Šitah angelčki pomagali, da sva prišli dol," je rekla Vlasta,¹ ko sva se enkrat malo usedli na klepet.

"Ja, mislim, da so nama res pomagali angelčki," sem se strinjala.

"A veš, da imam doma še vedno klin, na katerega sva padali, ko sva poskušali zlesti tisti previs; sem ga z roko potegnila ven," je rekla Vlasta.

Tisto v Šitah pozimi je bila res drama. Nekje na polovici smeri se je razbesnela snežna nevihta in očitno je bilo, da gre za vremenski preobrat, ki bo trajal. Plezanje je naenkrat postalo izjemno težko. Sneg je skoraj v momentu prekril oprimke in iz ure v uro ga je bilo več. Prhek, kot je bil, ni nudil opore za dereze in cepin. Gola koža se mi je lepila na mrzlo kovino klina, ko sem ga zabijala, vendar se mi ni zanohtalo kot po navadi. Prsti so neverjetno funkcionirali, kot da bi vedeli, da morajo,

da gre zares. Nobene fiziološke potrebe nisem čutila, ne lakote ne žeje. Možgani so bili stoprocentno usmerjeni na preživetje, na to, da splezava do vrha, še pogled v dolino in globino so uknili. Ustavil naju je s snegom obložen previs. Ves dan in še vso noč sva izmenično poskušali priti čezenj in proti jutru je Vlasti uspelo. Ko sem do nje priplezala še sama, se nama je zdelo, da se druga drugi do ušes smejeva. V resnici sta bila najina obraza zmrznjena, obložena z ledenim snegom, tako da je bil široki nasmeh zgolj rahel trzlaj z ustnicami.

"Poglej, tam na tisti skali sta še dva," sem rekla Vlasti, ko sem v migotajoči megli in snegu zagledala dve postavi. "O pa res," je rekla Vlasta, "dajva ju počakat, bomo šli skupaj dol." Pa sva kmalu ugotovili, da z družbo ne bo nič, saj sta bili postavi le privid. Pojma nimam, kako sva našli dol, kako sva v megli, vetru in sneženju našli tiste kline in *zajle*, ki so kukale izpod snega. Do pasu sva bredli po globokem snegu v dolino in čakala sem, kdaj bo gluho tišino presekal pok in se bo splazilo. Pa se ni. Na gugalnici, kjer se gugata angelček in hudič, je bil angelček zgoraj. Ko sva mislili, da je postava, ki se nama bliža, spet samo privid, je do naju prišel mojstranski reševalec Jože.² Koča je bila polna reševalcev. Ponoči, ko mi je padla baterija in je svetila pod steno, so v koči sprožili reševalno akcijo. Prišel je tudi Kunaver,³ Vlastin oče, ki je veselo ponavljal: "To, too punci, da sta prišli sami dol, bravo." Seveda je bil navdušen nad tem, da sva prišli sami dol, zato ker če ne bi prišli sami dol, sploh nikoli ne bi več nikamor prišli. Zaradi močnega sneženja in plazov reševanje namreč ni bilo možno.

V koči so nama dali znani himalajski eliksir proti ozeblinam – šnops. Napili sva se šnopsa in se najedli, potem pa samo še napol pri zavesti spremljali Kunaverja, ki se mu ni dalo domov in je moral obiskati še svoje himalajske prijatelje v Mojstrani.

Dogodek seveda ni bil brez medijskega odziva. Kratko novico o dogodku je napisal novinar Kunšič, ki je za *Delo* pokrival nesreče v gorah. Članek o vremenu in to, da bi morali po oblakih prepoznati prihajajoče slabo vreme, pa je dodal še Vlastin dedek, skavt in astronom Pavel Kunaver - Sivi volk, njegovo skavtsko ime.

"Ej, sploh si ne bi mislila, koliko energije še premorem takrat, ko se moram izvleči. Verjetno imam zadnje energijske zaloge shranjene pod vekami in jih moje telo, ko je kriza, še od tam postrga," sem enkrat pozneje nakladala. Ta dogodek v Šitah naju namreč ni niti potrl niti prestrašil, pravzaprav ravno obratno. Dobili sva pogum in samozavest, da se lotiva tudi zelo težkih smeri. ●

² Jože Rožič.

³ Aleš Kunaver.

¹ Vlasta Kunaver.

Snežne lučke v temini

Svetla, mrzla zimska noč. Posamezne zvezde se bleščijo na brezbrežju neba, nekaj oblakov podolgovato kot čolni lebdi na njem. Polna luna meče čudno pozlato na zimsko pokrajino. Gledam v to nočno svetlobo. Poloti se me misel, da bi kam šla. Ob Gradaščici se belo odraža polje, travniki snega se dopolnjujejo s črmino gozdov na Sredenskem hribu. Čez dan sem že tekala v zavetju vej, kaj če bi poskusila tudi ob polni luni? Nikoli še nisem. Smučarji pravijo, da je to poseben užitek.

Pa se odločim. Malo poguma je bilo vseeno treba. Nekaj misli, da lahko padem, da bo težko vstati, je bilo treba premagati in da me nihče, "če bi bilo treba", ne bi videl. Pa tudi te, da nobeden ne teka ob večerni uri. A nekaj grenkobe, ki se je ulegla v dušo, bo mogoče ta sijoči večer le odplaknil.

Grem. Že na poti do moje ustaljene proge me pozdravljajo snežne lučke. Srež se je ujel na trdo snežno podlago, na sren. Mislim, da ga strokovnjaki označujejo še s pridevkom površinski. To bo nekaj nebeško lepega. Svetleče zvezde na nebu, sijoče svetinjice pa tudi okrog mene. Nadenem si smuč; lahko trdo drsijo skozi palčke, svedrce, ploščice, trikotnicke, kar pravijo, da je v površinskem srežu. Ogromno jih je. Bliže meni so biserčki gostejši, z oddaljenostjo se redčijo, prižigajo in ugašajo. Spremembe v mojem gibanju rojevajo te snežne zvezdice. Smuč enakomerno hrestijo in veselo si začnem brundati pesmico. Tako kot v otroštvu. To mi je ostalo od domačega snežnega veselja, tudi takrat sem že bila otrok zime. Smreke v bližini so še ovešene s prti snega. Lepo je, človeka pomirja. Kaj to pravzaprav pomeni? Mogoče je to poenoteno doživetje tistega, kar ima človek v sebi in kar mu približa zunanji svet, okoliščine. Meni je dobrodejen ta zimski večer, komu drugemu daje narava uteho v drugačni podobi.

Na luno se prithotapi oblak in svetloba je nekoliko medlejša. Nič hudega. Čelne svetilke še ne prižgem. Naj bo čim bolj prvinsko. Od nekje se nad ravnino zbirajo nizke meglice in zakrijejo pogled na vas. To me ne moti, saj je še bolj oddaljeno to vsakdanje vrvenje in pehanje. Tako sva sami, snežna belina in jaz. Kako že pravi Marjan Lipovšek: "Sreča, gorska sreča sredi snežne samote."¹ Ob tem se spomnim: Psihologi ugotavljajo, kaj bi človek drugače delal, če bi še enkrat živel. Zase vem, da bi med športne dejavnosti dodala turno smučanje.

Naslednji dan, še preden je sonce razmehčalo belino, sem spet na progi. Zanimalo me je, kako je s temi lučkami podnevi, pa sem se spet odločila. A glej, tudi zdaj so raztresene po polju. Tudi zdaj lepšajo dan. Koliko je oddaljena tista, ki je najdlje, ki se kaže ob bregu gozdnega roba? Mogoče petdeset metrov.

Sonce sije in zdaj lahko čisto od blizu pogledam to snežno svečico. To je majhna ploščica in narava jo je postavila tako, da je obrnjena naravnost proti soncu, sinoči potemtakem proti luni. Tudi na taki majčkeni stvarci so raztresene drobne svetleče pikice, če je pa oddaljena, se združijo v pravo lučko. Prav tako kot

Foto
Milka Bokal

včeraj jih je ob meni več, v oddaljenosti pa so posejane sem in tja.

Grem domov. Snežna odeja je ponekod raztrgana s prekopninami. Čipkaste bele tančice se dvigajo nad travnato rušo. Ponekod zlomljene trave že bodejo skoznje. A ne, ne samo zlomljene, tudi pokončne so med njimi. Take so, kot smo kdaj ljudje ... Kmalu bo sončna toplota zbudila življenje v globini in to bo zeleno pribodlo na dan. ●

¹ Vladimir Habjan, *Živeti z gorami*, 2013, stran 55.

Ivan Premrl

Rastline prepoznamo tudi po vonju

Materina dušica

Lipo, črni bezeg, več skupaj rastočih ciklam ali šmarnic in še kar nekaj drugih rastlin lahko zanesljivo določim po vonju cvetov, še preden jih zagledam med potepanjem po naravi. Da bi mahove in trave ovohaval, mi niti na misel ne pride. Zmeden pa sem pri prepoznavanju rož, ki oddajajo več različnih vonjev in ne le enega, ki je običajno značilen za posamezno rastlinsko vrsto.

Rana materina dušica visoko v gorah
Foto Ivan Premrl

Na vrhu Sv. Lovrenca zagnano iščem kakšno meni neznano rastlino, zaradi katere bi vzpon postal prepoznaven in ne bi prehitro utonil v pozabo. Trave v hribih še niso razvile klasov, zato jih je težko ali celo nemogoče prepoznati, vse rože na majhni čistini tu zgoraj pa dobro poznam. Še najbolj slikovita je komajda dišeča materina dušica z zelo ozkimi elip-sastimi listi, ki zaradi negostoljubnega jetičnika raz-prostira večino svojih cvetočih stebelc kar po delu kamnite plošče, da bi si tako zagotovila prepotrebno sončno svetlobo. V bližini raste tudi zelo dišeča vrstnica s širokimi jajčastimi listi, ki še nima nastavkov za cvetne glavice, pa je v boju za svetlobo vseeno pre-rasla okoliške rastline. Po temeljitem pregledu obeh grmičkov se vse bolj zavedam, da odslej ne bom več imel težav pri razlikovanju med dolgostebelno in polajevo materino dušico. Opažene razlike moram le še potrditi na drugih večjih primerjalnih rastiščih z enako nadmorsko višino (tj. okrog tisoč metrov) in

južno lego. To je mala malica za starega mačka, ki ga bo zaradi novega motiva le še bolj vleklo v hribe.

Naslednji dan že tekam po gamsovih stečinah na južnih vesinah Nanosa. Rož je obilo, le tiste ki jih iščem, se mi uspešno skrivajo. Pri prehodu čez skok z rokama komaj dosežem zaobljen kamniti rob. Medtem ko se previdno vlečem navzgor, me nekaj oplazi po obrazu, se odbije od prsi in za trenutek obvisi na čevlju, preden spolzi v travo.

"Kača!" nejeverno dahnem, ko le za hipec zagledam svetlejši spodnji del trupa.

"Tale že ni skočila name, temveč je nehote zdrsnila v globino, ker sem jo preplašil," glasno dodam, kot da bi že vnaprej hotel oporekati prijatelju, ki trdi, da v Dal-maciji poskoki skačejo kar z dreves na mimoidoče. Za nekaj časa pozabim na gamse in cvetje. Stikam za plazilci.

Polajevo materina dušica še dolgo ne bo cvetela.
Foto Ivan Premrl

Na pobočju Čavna me že na višini okrog sedemsto metrov od zadane naloge odvrnejo posamezni grmički jajčastega popona, ki imajo nenavadno velike cvetove. Se posebej nejeverno si ogledujem največjega s premerom 35 milimetrov. Tako velikega sem doslej našel le enkrat v Kamniških Alpah na višini 2200 metrov, kjer naj bi rastle večcvetne popone. Najdba nakazuje na neustreznost ključa, po katerem določam omenjeni rastlinski podvrsti. Spet bom moral v tiste prave hribe, da bom lahko pojasnil nastali dvom. Celo dopoldne sem porabil za iskanje poponov in šele popoldne sem zaznamoval nekaj meni ustreznih primerjalnih rastišč, kjer iskani vrsti materine dušice nista rasli skupaj.

Po Vremščici potrpežljivo hodim za velikim dolgouhcem, ki prav počasi skaklja pred mano in niti ne pomisli, da bi v cikcaku oddrvel v kritje najbližje goščave, kot se za poštenega zajca spodobi. Strpnosti mu gotovo ne manjka, zato lahko kar vzravnamo stopam za njim. Ob vsakem njegovem kratkem poskoku naredim počasen korak, da ga ne bi preplašil. Poizkušam se mu približati na razdaljo, primerno za fotografiranje, pa mi kratkorepec izzivalno počasi izgine v gosti podrasti. Prav nič nisem nejevoljen zaradi neuspelega zasledovanja, saj je okoli mene vse polno materine dušice, zaradi katere sem pravzaprav prišel na planoto.

Na označenih mestih lahko kmalu zanesljivo razlikujem med vsemi grmički opazovanih dveh vrst. Moti me le posebnost, ki je pri drugih rastlinah še nisem opazil. Posamezni grmički iste vrste imajo včasih različne vonje. Na rastišču polajevje materine dušice ima lahko večina grmičkov aromatično oster vonj, ostali grmički pa imajo lahko vonj po limoni ali pa komaj zaznaven vonj. Podoben pojav sem opazil tudi pri dolgostebelni materini dušici, le da so vonji pri tej vrsti komaj zaznavni in zato težje določljivi. Tudi

rana materina dušica, ki raste nad gozdno mejo, v tem pogledu ni izjema.

Po štirih letih ponovno stikam za rožami na vrhu Sv. Lovrenca. Materina dušica ni več tako bujna, preraščajo jo okoliške rastline. Vedno višje je morala soncu nastavljati dišeče cvetove, dokler stebelca niso več zdržala bremena in so poglela. Postopoma izgublja boj za preživetje. Ovoham nekaj cvetnih glav. Tudi ta bežni obisk vrha si bom za vedno zapomnil, ker nekateri grmički z jajčastimi listi oddajajo nov, meni še nepoznan vonj. ●

Dolgostebelna materina dušica je že v polnem cvetu.

Foto Ivan Premrl

OSPREY

**POVSEM NOVA
EJA**

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan, Amfibija

www.factorystore.si

fs

NOVICE IZ VERTIKALE

Prvi del letošnje alpinistične sezone je bil skromen s snegom. Suša je trajala dolge tedne, kar je na koncu botrovalo lepim vzponom v kombiniranih smereh pri nas in celo v zahodnih Alpah, kjer so tuji in naši alpinisti prosto ponavljali najzahtevnejše smeri v zadnjih treh problemih Alp. Na ledno plezanje v naših krajih je bilo treba dolgo čakati. Temperature zraka so bile mile, tako da je led nastajal počasi in šele na začetku februarja so ledni plezalci zares prišli na svoj račun. Tedaj je bilo ponovljenih veliko klasičnih slapov in preplezanih nekaj novih lednih linij. V tistih lažjih vsakoletnih klasikah je bila pogosto gneča. Ledu ni bilo veliko, plezalcev pa. Za organizacijo lednega plezanja v sklopu alpinističnih šol je bila boljša izbira ledno plezališče Mlačca kot pa obisk naravnih slapov, saj so bili ti med konci tedna že tako ali tako polni plezalcev. Družabni del alpinizma je ponovno zacvetel. Plezalci so se družili na številnih taborih pri nas in v tujini, na filmskih festivalih in drugih gorniških dogodkih.

Marko Volk v
delikatnem delu
Predvečera vseh svetov
Foto Marko Mavhar

Velike stene

Sredi januarja je bila večkrat obiskana stena Kalškega grebena, kjer je bila med drugim preplezana prvenstvena smer. 15. januarja sta jo preplezala Benjamin Ocepek (AO Rašica) in Matic Štrancar (AO Ajdovščina). Ob prihodu na prizorišče sta imela dva načrta – preplezati strmejšo smer v desnem delu stene ali preplezati Smer dvodimenzionalnega polža v levem delu stene. Ob pogledu na golo steno sta se odločila za drugi načrt, ki pa ga nista uresničila. Ko sta prišla približno do vstopa v smer, ju suhe plošče v steni niso prepričale, zato sta nadaljevala in raje sledila svojemu nosu kot opisom v vodniku. Brez večjih težav sta se na takšen način prebila do vrha stene v slabih štirih urah. Smer, ki sta jo sproti odkrivala, ju je vodila čez zamrznjene trave, grape z dobrim snegom in nekajkrat čez suhe skale. Večino časa sta plezala nenavezana. Smer sta poimenovala **Green pass** (III+/3, M4, 600 m). Dan pozneje sta David Debeljak (AO Rašica) in Gašper Pintar (AO Ljubljana Matica) preplezala prvenstveno smer v Malem Draškem vrhu. Severna stena jima je padla v oko med pregledovanjem spletnega vodnika *Slovenske stene*, kjer sta zagledala sliko iz plezalnega vodnika *Plezalni vzponi - vzhodne Julijske Alpe* iz leta 1970. Stena se jima je zdela dovolj položna, da bi v danih razmerah lahko ponudila prijetno plezalno izkušnjo in res jo jima je. Našla sta pestro smer s pestrimi

Samo Supin v
Predvečeru vseh svetov
Foto Marko Volk

razmerami. Plezala sta v skali, po skromnih travah, *stiroporu*, sipkem snegu in tudi ledu. Detalj in hkrati najzanimivejši del smeri je predstavljal kot, ki je bil najprej skalnat, više pa ga je krasila sveča, nalepljena v zajedo. Novo smer sta poimenovala **Visokotvegani stik** (IV/5, M6, 400 m).

V Logarski dolini so bili večinoma obiskani slapovi ter Ojstrica po **Levi smeri in Nemški grapi**, prišla pa je tudi informacija o prvenstveni smeri v podstavku Poljskih devic. 11. februarja so jo preplezali Marko Mavhar, Samo Supin in Marko Volk. Smer so poimenovali **Predvečer vseh svetov** (A15, M4, 90°/55–85°, 600 m).

Gore nad Vrščicem so bile tako kot navadno pogosto obiskane. Sredi februarja so tam med drugim plezale udeleženke ženskega alpinističnega tabora. Udeležba je bila tako kot na poletnem taboru velika. Vzponov je bilo več, med njimi izstopa odličen vzpon Anje Petek (AK Rinka) in Hane Hutar (Črnuški AO), ki sta 13. februarja v severni steni Nad Šitom glave ponovili smer **Več poletja** (VII–/IV–V, 300 m). Smer je nastala leta 2011 in je bila nekajkrat ponovljena, a po zapisih sodeč, pozimi še ne. Skoraj zagotovo pa gre za prvo žensko zimsko ponovitev. Stena je bila skoraj suha, kar jima je olajšalo vzpon, saj je bil obstoječi sneg večinoma neuporaben. V danih raz-

merah in z zimsko opremo so detajl smeri predstavljale neopremljene plošče, ki sledijo poletnemu detajlu, opremljenemu z nekaj klini. Najtežjega mesta jima ni uspelo preplezati prosto. Smer sta v danih zimskih razmerah ocenili s V+, AO/IV, M6+.

V Zadnji Mojstrovki sta Urban Ažman in Jurij Hladnik (oba AO Radovljica) ponovila poleti priljubljeno smer **Steber revežev** (V/V+, 500 m). Poleti bi morda tam srečala še koga, tokrat pa je bil steber le njun in ju je obogatil z lepo izkušnjo v odmaknjemnem svetu visoko nad Tamarjem. V bližnjem Jalovcu sta 27. januarja Jakob Skvarča (Akademski AO) in Urban Bolta (AO Domžale) preplezala **Hornovo smer** (IV/III, 370 m). Večjih težav nista imela. Kamin v spodnjem delu smeri je bil na račun snega lažji kot poleti, v detajlih više v smeri pa sta se morala zaradi kopne skale in na račun okornejše zimske opreme bolj potruditi.

Dogajalo se je tudi v severni steni Špika. Markantna **Direktna smer** (zimska ocena V/A15, M6, 90°/55–75°, 900 m) poleti predstavlja lepo, velikopotezno turo in za rekreativne alpiniste lep dosežek, pozimi pa se zadeve obrnejo. Zimski vzponi v steni so redki, le vsakih nekaj let se v njej ustvarijo dovolj dobre razmere. Navez, ki bi se v steno odpravile takrat, ni na pretek. Letos sta sredi januarja v njej prva plezala Luka Stražar (Akademski AO) in Matija Volontar (AO Jesenice). Dolg plezalni dan sta zaključila v temi na vrhu Špika. Pozneje sta smer ponovila še Matej Gorenšek in Domen Košir (AO

Železničar). V januarju in februarju so bile preplezane številne lažje smeri, ki v snežno bogatejših zimah potekajo skoraj izključno po snegu, letos pa je bila marsikatera izmed njih začinjena s kopnimi odstavki. V južnih stenah snega skorajda ni bilo. Enega od običajnih kopnih ciljev sredi "trde" zime, južno steno Jerebice, sta sredi februarja obiskala Gregor Kristan in Tone Groblar. Tam sta preplezala smer **Livada** (VII/IV–V, 400 m).

Led

Število vzponov v slapovih je od polovice januarja naprej počasi naraščalo in na začetku februarja je bilo možno solidno plezati na različnih koncih naše dežele pa tudi tik čez mejo. Preplezanih je bilo več prvenstvenih smeri, vse znane so nastale na vzhodnem delu naših Alp. Pri vseh je sodeloval Samo Supin. 6. februarja je v Logarski dolini sam preplezal dve novi ledni liniji. Prvo je poimenoval **Beluga** (WI4–, 45–80°, 200 m), drugo pa **Sprehod** (WI2/3–, 80°/45–55°, 100 m). Prvo je preplezal v pol ure, drugo pa v petnajstih minutah. 9. februarja se mu je v Matkovem kotu pridružil Marko Volk. Skupaj sta preplezala prvenstveni smeri **Biser** (WI5+, 90°/65–85°, 50 m) in **Misterij** (WI4, M5, 85°/55–75°, 100 m). Za vsak slap sta potrebovala eno uro. Naslednji dan je Samo zopet plezal sam in v Robanovem kotu v eni uri preplezal prvenstvenega **Staruha** (WI4/4+, 85°/60–80°, 200 m). Še en prvenstveni slap je preplezal na samem začetku letošnje sezone skupaj z Markom Volkom in Anjo

Petek. 16. decembra so v Rjavčkem vrhu preplezali smer **Megleni pajčolan** (WI4+, 85°/45–80°, 120 m), a zaradi slabih razmer brez zadnjega raztežaja. Tega je pozneje preplezala naveza Mavhar-Volk. Tam je bil večkrat preplezan tudi **Slap pod Belim stebrom** (WI6–/5, 90°/80°, 70 m). V njem je ena od navez doživela sesedanje sveče in se obrnila. V Makekovi Kočni je bila večkrat preplezana smer **Snežnica** (II/5, M5, 250 m). V dovolj dobrem stanju so bili **Ledinska slapova** in preostale vsakoletne klasike na Jezerskem pa tudi v Logarski dolini, Tamarju in v Zajzeri. V dolini Mlinarice so Patricija Verdev,

Smer Več poletja v Nad Šitom glavi
Foto Anja Petek

Udeleženske ženskega alpinističnega tabora na Vršiču
Foto Anja Petek

Megleni pajčolan,
sosed Slapa pod
Belim stebrom
Foto Marko Mavhar

Alenka Verbuč in Polona Lamut (AO Celje) preplezale slap **Srečno Kekec** (WI3, 140 m). V zgornjem delu je bila originalna smer suha, zato so našle svojo varianto, ki izstopi levo od originala.

Južno Tirolsko je dvakrat obiskal Tine Cuder (AO Trbovlje). Med prvim januarjskim obiskom je s soplezalcema ponovil smer **Zauberflöte** (M9, WI6, 100 m) v dolini Vallunga. Prvi raztežaj je bil kombiniran, naslednji trije pa so potekali po strmih ledu. Drugič je Južno Tirolsko obiskal februarja s soplezalcema Filipom Princijem in Luco Battocchijem. Preplezali so kombinirano smer **Crazy diamond** (M8, WI5+, 150 m). Čeprav najvišjo oceno težavnosti nosi prvi raztežaj, je po Cudrovem mnenju detajl smeri predstavljal prestop iz skale v tanko ledeno svečo v tretjem raztežaju.

Naši plezalci so večkrat obiskali Karnijce in Dolomite ter tudi dolino Aoste, kjer so slapovi zamrznili prej kot pri nas.

Zahodne Alpe

V zadnjih treh problemih Alp je bilo v januarju in februarju pestro. Ponovitev je sledila ponovitvi, kar je za ta del sezone redkost. Dolgo sušno obdobje je bilo letos razlog za ugodne razmere, ki so jih plezalci dobro izko-

Biser v Matkovem kotu
Foto Samo Supin

ristili. Tudi naši alpinisti so si privoščili izlet na zahod. Luka Stražar in Nejc Marčič sta dobro formo izkoristila za prosti vzpon v smeri **No Siesta** (ED, M7, 1200 m) v severni steni Grandes Jorasses. Smer so naši alpinisti že večkrat ponovili. Prosti vzpon v smeri je rezerviran le za najboljše proste plezalce med alpinisti, seveda pa tudi vzpon na klasičen način v tej strmi smeri ni za vsakogar. Možnosti za udobno varovanje in bivakiraje praktično ni, kar pove že samo ime. Luka in Nejc sta dostopila do stene v temi s pomočjo smuči in jih tam tudi pustila. Po začetnih težavah s krajno zevjo sta začela plezati v spodnjem "manj" strmem delu smeri. Prvi dan sta priplezala do začetka osrednjega, najbolj strmega dela stene. Bivakirala sta v visečih mrežah in naslednji dan nadaljevala čez največje težave. Težavnost je bila drugega dne konstantna in se je vrtela okoli M7. Tema ju je ujela blizu roba stene, kjer sta bivakirala. Naslednji dan sta se zamudila v suhih izstopnih raztežajih in opoldne dosegla vrh. Z vrha sta v le treh urah sestopila v dolino. Za dostavljene smuči sta bila hvaležna tuji prijateljski navezi.

Alpinistično smučanje

Smučarske razmere so bile v januarju in vse do sredine februarja skromne. V celoti so bile zasnežene le nekatere najlažje alpinistične smeri in smeri, ki po težavnostni oceni mejijo na turno smučanje. V Zajzeri sta bila večkrat obiskana **Žleb**

Hude police (IV-) in **Mojzesov žleb** (III+). V Malem Koritniškem Mangartu je bila presmučana Grapa ob **Gamsovem robu** (V-). V zgornjem delu ji je manjkalo nekaj metrov snega. Jalovčev ozebnik je nudil lepo smuko v trdih razmerah, prav tako Grapa v SZ-grebenu Malega Jalovca. Zanimiv cilj si je našel Drejc Kokej v **Frdmanih policah**. Z vrha je smučal po jugozahodni steni. Najzahtevnejšo komponento ture je predstavljala orientacija. Smučarji so večkrat viju-gali **S škrbine med Poncama** (III+) v Veliko dnino. Kot v mnogo smereh so tudi v tej nekaj metrov smučanja pokvarile iz snega štrleče skale. Presmučana je bila **Grapa v vzhodni steni** (III+) Škrnatarice. Nad Pecolom so bila obiskana južna pobočja **Špika nad Nosom** (III-IV) in **Špika nad Špranjo** (IV). Prvi je še nudil zvezno smer, z drugega pa je bilo treba sestopiti nekaj korakov peš. Na drugi strani doline sta dovolj snega nudila vzhodno pobočje **Prestreljenika** (IV-) in jugovzhodno pobočje **Laške planje** (III+). V grebenu Orlic v Karavankah sta bila presmučana **Severozahodni žleb** v Jelenčku in **Severna grapa** s Celovške škrbine. V Zahodnem vrhu Macesja v Košuti je bil presmučan žleb **Larscherschulcht** (III+). V Gamsköglu v Nizkih turah je bil presmučan žleb **Prinzessrinne**, ob večji količini snega manj zahteven ozebnik, letos pa trd in ozek, skratka resen cilj. Ciljev za trening smučanja v trdem snegu je bilo še kar nekaj, a pogosto so bili potrebni manevri preobnavljanja, bočno drsenje, štamfanje in tako naprej.

Novice je pripravil Mitja Filipič.

Iztok Tomazin: Na meji. Ljubljana, Planinska založba, 2021. 232 str., 27,90 EUR.

Vedno me je zanimalo, kako se je lahko Izток Tomazin že kmalu po prihodu v bazo odpravil v ledene strmine, vedno redkejši zrak, močnejši veter in mraz ter dosegel vrh osemtisočaka, nato pa opravil še dolg in mučen sestop. Branje nove knjige Iztoka Tomazina mi je razkrilo, kako je zmožer vse tiste napore med plezanjem na osemtisočake. Tihotapljenje dvajset- do tridesetkilogramskih tovorov na lastnem hrbtu je bilo več kot primeren trening za Himalajo, ne pa edini. Ne samo v fizičnem, tudi v psihičnem smislu je premikal meje svojih zmogljivosti navzgor. Tisti, ki smo se rodili po II. svetovni vojni, v petdesetih letih, vemo, kako je bilo v nekdanji SFRJ. Spominjamo se tudi, da smo bili vsi zavedni državljani po malem švercarji, kupci deviz na črnem trgu in bolj ali manj uspešni zanikovalci uvažanja neprijavljene robe, ker je doma nismo mogli kupiti ali pa je bila nekajkrat dražja. Vzoredno s tem splošnim ljudskim "gibanjem" je na območju Karavank v okolici Tržiča potekala običajnim ljudem nevidna vojna med pravimi tihotapci in jugoslovanskimi vojaki oziroma graničarji, čuvarji državne meje. Med branjem sem večkrat pomislil, da je bila med patroliranjem v obmejnem pasu in mrtvo stražo zelo tanka črta, ki so jo nekateri vojaki večkrat prestopili. Za tistega, ki ne ve – na mrtvi straži se najprej strelja

in nato sprašuje. Graničarji so sicer zavpili: "Stoj, ruke u vis!" in šele nato začeli streljati. "Predvsem v 50. in 60. letih prejšnjega stoletja so graničarji ustrelili veliko ljudi, tako imenovanih mejašev, predvsem prebežnikov in tihotapcev," beremo v knjigi. Ko so koga ubili, so postali še grobarji in so svoj "ulov" zagreblili na licu mesta ali kje v bližini. Tako se je govorilo med ljudmi. Bili sta dve vrsti tihotapcev. Eni so tihotapili zaradi zaslužka, drugi za osebne potrebe. Avtor je tihotapil izključno za osebno rabo, kvečjemu kakšno malenkost za družino ali prijatelje. Če je hotel vztrajati v alpinizmu, letenju z zmajem in jadralnim padalom, je bil to edini način, da za primerno ceno pride do nujno potrebne opreme, ki je omogočala naštetih aktivnosti.

Knjiga je razdeljena v tri poglavje. Prvo pripoveduje zgodbe, ki so se dogajale drugim ljudem, tihotapcem in mejašem – ljudem, ki so se odločili za emigracijo na ilegalen način, prebežnikom. V domovini iz različnih razlogov niso več zdržali in so poskusili v zavetju noči prestopiti mejo. Enim je uspelo, drugim ni. Slednje so za nekaj let zaprli, če pa jih je sreča popolnoma zapustila, so končali v prenanem grobu, pogosto še do danes neodkritem.

Občasno se zazdi, da se nekatere fraze ali stavki prepogosto ponovijo. Ne brez razloga, saj je ponavljanje nujno za vzdrževanje napetosti. Tihotapstvo ali beg čez mejo ni *stand up* komedija s ponesrečenim koncem, ampak drama, ki se večinoma dogaja ponoči in se včasih tragično konča. Za nazornejši prikaz dogajanja ob meji so objavljeni odlomki iz tedanjega dnevnega časopisja. Nekatere zgodbe so napete kot kriminalke, končajo se pa kot trilerji.

Drugo poglavje je posvečeno avtorjevimi tihotapskim potem, na katerih ga je spremljala sreča. Ponoči v globokem snegu ga je enkrat brez posledic odnesel plaz; tudi prijatelj Borut Bergant jo je srečno odnesel. Večina čezmejnih prestopov je potekala ponoči ali v čim slabšem vremenu, saj je takrat manjša možnost, da bodo graničarji zapustili karavle. Tomazin zapiše, da je tihotapljenje postalo podzvrst njegovega alpinizma.

Tretje poglavje je namenjeno poletom z zmajem z raznih vrhov, tudi z Mont Blanca in Kilimandžara, ter alpinističnemu smučanju. Pri Araratu mu ni uspelo, birokratske meje so bile previsoke. Na vse vrhove, s katerih je poletel, je na hrbtu prinesel razstavljenega zmaja in ga na vrhu sestavil. To je del igre, *by fair means* – na pošten način. Pomembno vlogo imajo fotografije. Veliko je eno- in dvostranskih, posnetih v Karavankah, kjer je tihotapil, pa tudi v drugih krajih po svetu, povezanih z njegovim športom.

Mire Steinbuch

Matjaž Švajncer: Seks v gorah. M Genom, Logatec, 2021. 536 str., 49 EUR.

Zajetna in težka knjiga z zgornjim naslovom ima več podnaslovov: Popotovanje po Slovenski planinski poti. Prigode Aktivnega Turista (zakaj z velikima začetnicama?). Nad 1000 metri ni več greha. Nad 2000 metri pa je greh, če ni greha. Že takoj na prvih straneh nas avtor opozori, da so v tej knjigi vsi dogodki in osebe plod srčne igrivosti in bujne domišljije. Kar težko si to predstavljam, kajti avtor je očitno prehodil celotno Slovensko planinsko pot (SPP), kar dokazuje množica fotografij, torej tu ni domišljije. In takoj se mi porodi še eno vprašanje, namreč kaj je avtorju pri sporočilu bolj pomembno, prehojena SPP ali kaj drugega? Glede na naslov knjige je zame izbira jasna.

In za kaj v knjigi gre? Švajncer opisuje svoje popotovanje po SPP, ki sta jo v spremstvu prijateljice in očitno tudi ljubimke Jane prehodila v 37 dneh. In spet se mi poraja novo vprašanje iz opozorila: je Jana resnična ali je glede na to, da je ni niti na eni od množice

fotografij, zgolj posledica avtorjeve "bujne" domišljije? Kdo bi vedel, v bistvu pa to niti ni pomembno.

Knjiga je sistematično strukturirana in bogato opremljena. Za kazalom, kratkim uvodom, zasnovano knjige in preglednim zemljevidom sledi 37 poglavij, vsako ima naslov, zaporedno številko dneva, datum (dan, mesec) in relacijo od – do. Zgodbi sledi sklop fotografij različnih velikosti, od dvostranskih in celostranskih do manjših, vse so opremljene s podpismi. V besedilo so vrinjeni pogosti poudarki kratkih avtorjevih stališč in razmišljanj in cela vrsta erotičnih skic v več različnih izvedbah, v velikostih od dvostranskih do celostranskih. Na koncu vsakega poglavja je nekakšen info blok, kjer je QR-koda s povezavo na kratek video (opremljen z glasbo, fotografijami in potekom poti), tabela zahtevnosti in napornosti (od razumne do ekstremne), z vrsto podatkov: čas hoje, višinska razlika, razdalja, srčni utrip, kurjenje maščob, poprečna hitrost itd.; sledijo profil poti, zemljevid in tabela okrevanja. Na koncu poglavij so tudi pesmi. Skratka, celovito, informativno, bogato in v vsakem pogledu primerno za vse, ki se nameravajo podati na SPP.

Če sem pravilno sestavil zadeve, je avtor pot prehodil leta 2018, kajti omenja pogorelo kočo na Korošici, kar se je zgodilo 20. oktobra 2017. Če je/sta res prehodil/a pot, jima je treba priznati, da sta opravila izjemno delo. SPP v enem zamahu, to ni kar tako. Gre za velike razdalje, izredno višinsko razliko, tako navzgor kot navzdol, za hude napore in tudi zahtevno logistiko. Avtor posebej omenja – kar je pohvalno –, da nikjer nista goljufala, tudi vse asfaltne dele poti sta prehodila. Omenja, da je bil strošek na osebo 2000 evrov. Ker sta spala v mnogih planinskih kočah, jih tudi predstavi s ponudbo, sprejemom, razmerami. Posebej je pohvalno, da priporoča članstvo v PZS in s tem popuste ter vrsto drugih ugodnosti. Ponekod, zlasti v zadnjem delu SPP, ugotavlja neuskklajenost med opisi v vodniku in na terenu. Zastavlja se mi vprašanje, kateri vodnik je pri tem uporabljal, kajti pri Planinski založbi smo tri prenovljene vodnike SPP izdali konec leta 2018.

Poleg samega potopisa in dogajanja na poti nam avtor razlaga bogate razglede z vrhov in treba mu je priznati dobro poznavanje pokrajine. Pogosto piše tudi o zgodovini koč, osvajanju naših gora ..., skratka o gorah na splošno. Kot študentu fakultete za šport mu gibanje očitno ne dela težav in kot kaže, dovolj pozna naše visokogorje, čeprav se zahtevnih delov poti sprva bojita; pod Skuto na trdem snežišču se brez cepina in derez precej lovita. Prizna tudi svoje napake, a se jim ne more izogniti, na primer obžaluje pozen začetek hoje (ob 10.30 – le zakaj?), čeprav je pred njima kar 12 ur hoje. Zato imata potem težave z iskanjem cilja in rezervacijo prenočišča. A to dela zgodbo še bolj pestro.

Kaj nam avtor pravzaprav želi povedati? Kaj je ideja in kaj smisel poti? Naj pove kar sam: "Saj to je cilj, hoditi po poti! ... Iskanja končnega cilja poti "na morju". Iskanja življenjskih odgovorov. Iskanja lepot Slovenije. Iskanja miru. Iskanja človeških meja. Iskanja ljubezni. Iskanja adrenalina. Iskanja samega sebe. Iskanja sreče. Iskanja smisla. Iskanja iskanj. Iskanja poti. Poti, ki je ali je ni, ki je bila ali je ni bilo, ki bo ali ne bo ... Nekaj, kar počneš s strastjo, ne more biti beg od resničnosti, ampak prav nasprotno – beg k resničnosti. Strast je življenje. Brez strasti bi bilo vse ostalo samo nov dan, dan za dnevom." Vsekakor je eden od avtorjevih ciljev usmeriti bralčevo pozornost na lepoto slovenskih gora, na lepoto SPP, ki je po njegovem mnenju zapostavljena, čeprav sem jaz drugačnega mnenja. Pravi, da so gore kot čarobni napoj, ko stopi na širne gorske planjave, privrejo na dan čustva, strast vzplamti, srce zaigra in spomin ponori. Med vrsticami sledimo tudi avtorjevemu razmišljanju o življenju, sodobnem času, domovini, človeških odnosih, kar potopis nedvomno bogati.

ln zdaj smo pri glavnem naslovu, čeprav bi z njim lahko začeli takoj na začetku: avtor popestri potovanje s sočnimi seksualnimi opisi, pri čemer izvaja celo vrsto različnih poz na množici krajev, od tušev, travnikov, skupnih ležišč in celo do zakonske postelje. Takole pravi: "Sva krvno zapisana nepisanemu reku, da nad

tisoč metri ni več greha, nad dva tisoč metri je greh, če ni greha, je tako ali tako že jasno." Kakorkoli, ker smo različni, bo to mnogim popestrilo branje in popotovanje po SPP, sam pa moram (v smehu) priznati, da je bil tisti del tam okoli Jalovca, ko sta bila tako utrujena, da sta samo padla v posteljo, precej bolj lahko branje kot ostalo.

Kaj moti oziroma bi lahko bilo bolje? Knjiga je zaradi teže nerodna za branje, a tu se kaj dosti ne da pomagati. Ker nima črtne kode in ne cene, si predstavljam, da je dostopna le v spletni prodaji. V kolofonu ni navedene naklade (kar je po zakonu o medijih nujno), niti ni podatka o lektoriranju. Če tega res ni bilo, se to pozna, kajti našel sem kar nekaj slovničnih in pravopisnih napak. Fotografije niso obdelane, precej je temnih; to bi se vse dalo izboljšati in temačnost posvetliti. Preveč je *pankrto*; tako v založništvu imenujemo prvo vrstico novega odstavka ali zadnjo vrstico na strani ali na vrhu strani, ki stoji sama zase.

Teško bi rekel, kaj ta knjiga je. Je to (erotični) roman, vodnik, potopis? Vsega je toliko, da bi se težko opredelil. Včasih pa enostavno velja, da je manj več. Sicer pa presodite sami. Knjigo lahko kupite na spletni strani <https://www.aktivnitureturist.com/>, kjer je tudi cela vrsta podatkov o poti, knjigi, vključno z nekaterimi fotografijami in video posnetki.

Vladimir Habjan

Igor Jenčič: Veliki turnosmučarski vodnik, Od Sneznika do Velikega Kleka. Ljubljana, Sidarta, 2022. 353 str., 34,90 EUR.

Izšla je tretja, dopolnjena izdaja turnosmučarskega vodnika, v katerem

je opisanih 143 turnosmučarskih spustov in 80 variant le-teh. Predstavljeni so najzanimivejši smuki v slovenskih gorah in z vrhov na italijanski in avstrijski strani meje. Zajeta je smuka od Snežnika do Grossglocknerja oziroma turni smuki v krogu do 250 kilometrov vožnje iz osrednje Slovenije.

V uvodu je predvsem zgodovinski pregled tovrstne literature pri nas, od Rudolfa Badjure leta 1934, preko Cirila Pračka 1972 do druge izdaje *Najlepših turnih smukov treh dežel* leta 2019 Mitje Peternela. Sledijo poglavja, ki jih bodo morda turnosmučarski mački samo prelistali ali kar preskočili; začetniki, torej mucki, pa naj jih le preberejo, si zapomnijo pomembna dejstva in jih upoštevajo na terenu, če nameravajo kdaj postati stari mački.

Poglavje Sneg, led, plazovi je namenjeno nevarnostim v gorah, povezanih z omenjenimi tremi dejavniki. Sledijo opisi in nasveti za primerno opremo, vključena je tudi snežna deska za turno smuko. Tehnike turnega smučanja se ne da naučiti

iz knjig, temveč samo na terenu, vsekakor pa nekoliko teoretičnega znanja ne škodi. Zato so v tem poglavju osnovni nasveti, kako smučati po različnih vrstah snega. Vložek Triglavskega narodnega parka opozarja na spoštljiv obisk zimske narave in temu primerno obnašanje. Sledijo ocene težavnosti turnih smukov in omemba dejavnikov, ki vplivajo nanje, primerjava treh različnih nacionalnih lestvic in kriteriji za ocenjevanje težavnosti. Dalje so na več straneh nanizane vse smučarske ture z osnovnimi podatki: višina cilja, vzpon (v višinskih metrih), čas vzpona, ocena težavnosti in najprimernejše obdobje (v normalni zimi). Opise tur sestavljajo naslednji elementi: ocena težavnosti, višina izhodišča, višinska razlika, čas vzpona, višina točke, s katere se bomo spustili, z rdečimi številkami označeni najprimernejši meseci, smer spusta na shematičnem kompasu, priporočljiv zemljevid, ime kraja izhodišča in GPS koordinate, dostop do izhodišča, zavetišče ali kočja z GPS-koordinatami, skica spusta, opozorilo

(če je potrebno), ena do tri fotografije in najpomembnejše – opis ture! Vodnik zaključujeta krajevno kazalo in seznam imen avtorjev fotografij. Kaže, da je Igor Jenčič pomislil na vse, kar je pomembno za izvedbo turnosmučarskega izleta.

Mire Steinbuch

Boris Korenčan: Slovenien. 61 Touren. Kompass-Karten, Innsbruck, 2021. 224 str., 14,99 EUR.

Boris Korenčan nadaljuje sodelovanje z založbo Kompass-Karten. Po prvem vodniku *Julische Alpen*,

RTV
SLO

PRVI

**V navezi –
razgled na gore
vsako prvo nedeljo
ob 14.30 na Prvem**

55 *Touren* je izšel vodnik z 61 izleti po Sloveniji – *Slowenien*. 61 *Touren*, ki ima na notranji strani zadnje platnice v prozornem ovitku obojestransko karto Slovenije (1 : 190.000) z vsemi izleti.

Preskočimo uvod in začnimo s kazalom, ki poleg naziva ture (cilja) in številke strani nudi še 15 informacij, označenih s simboli, katerih razlage najdemo na notranji strani zavihka zadnje platnice. Z leve proti desni si sledijo zaporedna številka izleta v barvnem kvadratu: modri pomeni lahko turo, rdeči srednje težko ali črni kvadratek, ki označuje težko turo. Te barve se pojavijo tako na straneh z opisi kot tudi na zemljevidu. Sledi cilj z nadmorsko višino, številka strani opisa, vrsta poti, primernost za otroke. Nato so nanizani simboli: dolžina, čas, vzpon, spust, parkirišče, javni prevoz, gondola, lokal, vrh, sneg, kolo, prenočišče in številka karte. Prednost tako obogatene kazala je v tem, da uporabnik lahko takoj vidi, ali bo s svojimi sposobnostmi, izkušnjami, kondicijo in ne nazadnje razpoložljivim časom sploh kos zelenemu izletu.

Opisi zajemajo tri do štiri strani. V eni od težavnostnih barv so naslednji podatki: ime cilja, nadmorska višina, podnaslov s kratko lastnostjo oziroma značilnostjo izleta, vrsta, dolžina in čas poti, višinski metri vzpona in spusta, karta; tudi besedi izhodišče (z GPS koordinatami) in karakter poti sta natisnjeni v barvi težavnosti. Prikazan je tudi barvno usklajen profil poti, nekaj manjših fotografij in običajno polstranski zemljevid območja, po katerem določena tura poteka. Na levem in desnem zunanem robu strani so navpično prikazani vsi simboli iz kazala; pozitivni simboli so osvetljeni. Bralcu tako ni treba skakati v kazalo ali na zavihke za razlago simbolov, saj jih ima pri vsakem izletu pred očmi.

Na notranji strani naslovne platnice so legenda prometnih simbolov, reliefa in vegetacije ter splošni namigi in opozorila; univerzalna številka za klic v sili 112 in skiciran položaj rok za sporočanje helikopterju Y – da, N – ne. Na notranji strani zavihka zadnje platnice je simbol za avtorju

posebno ljubo turo in ostali simboli: vrsta poti (vozna, potka, stezica), smer poti in varianta. Sledijo še razlage simbolov. Ponovi se sporočilo s 3. strani, v katerem piše, da lahko uporabnik za svoje navigacijske naprave s strani www.kompass.de/gpx brezplačno naloži GPX podatke za vse izlete.

Izleti zajemajo celotno ozemlje Slovenije. Od najzahodnejšega Mangarta, 2677 m, do najvzhodnejšega razglednega stolpa Vinarium, 180 m, od Tromeje, 1508 m, do izvira Krupe, 100 m. Seveda ne manjkajo Triglav in nekateri drugi dvatisočaki, veliko pa je tudi takih z manj kot sto ali le nekaj čez sto metri vzpona. Nekaj tur je ob obali, po Krasu in ostalih predelih Slovenije. Pri težavnosti je črna barva v izraziti manjšini, največ je modre. Format vodnika je žepni, 10,8 cm x 17,5 cm. Priročna knjižica, ki ne bo pretežka ne za nahrbtnik ne za žep.

Mire Steinbuch

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Organizirano planinstvo ima v Sloveniji že 129-letno tradicijo, znamenita Knafelčeva markacija pa letos praznuje 100 let. Slovensko planinsko društvo, predhodnik PZS, je bilo ustanovljeno 27. februarja 1893, krovna planinska organizacija pa je danes med najbolj množičnimi nevladnimi in prostovoljskimi organizacijami v Sloveniji ter najbolj množična športna organizacija. V slovensko planinsko zgodovino se je nedvomno vpisal Alojz Knafelc, ki je leta 1922 vpejal enotno oblikovano usmerjevalno tablo in enotno označevanje planinskih poti – belo piko z rdečim kolobarjem. Imenujemo jo Knafelčeva markacija in je eden od simbolov slovenskega planinstva.

Na sedežu PZS so se 2. februarja sestali predstavniki dveh nevladnih organizacij, in sicer predsednik in generalni sekretar Avto moto zveze Slovenije Andrej Brglez in mag. Jure Kostanjšek ter predsednik in ge-

neralni sekretar PZS Jože Rovani in Damjan Omerzu. Najpomembnejša tema je bila trajnostna mobilnost, našli pa so tudi možnosti za partnerstvo na področju članstva.

Strokovni sodelavec PZS in gorski reševalec Matjaž Šerkezi je postal ime meseca januarja na Valu 202, potem ko je v Kamniško-Savinjskih Alpah našel pogrešanega borderskega ovčarja Jimmyja. "Navsezadnje je to naše poslanstvo – reševanje in pomoč v gorah, pa tudi ohranitev gorskega sveta. Tu ni herojstva, ni čudežev, ni junakov. Je samo človek, pisan z veliki črkami, to pa je danes tudi največja vrednota," je dejal Šerkezi.

Odbor inPlaninec. Prvi inkluzijski pohod Skupaj v hribe v letu 2022 je bil zimski pohod na Slivnico 12. februarja. Že naslednji dan, 13. februarja, so se udeleženci akcij Gluhi strežejo v planinskih kočah, Nevroz različni avtizem, motnja v duševnem razvoju, ADHD (AMA) in Slep in slabovidni planinci po Slovenski planinski poti odpravili na Mrzlico in Kal. Odbor je začel z edinstvenim projektom Učenje slovenskega znakovnega jezika slepih in slabovidnih, predavateljica je bila Natalija Spark, tolmačka slovenskega znakovnega jezika.

Slep in slabovidni planinci po Slovenski planinski poti imajo sedaj svojo himno, izvaja jo duo SIMI (avtor glasbe in besedila je Miha Jakopin).

Vodniška komisija je izvajala usposabljanja za pridobitev naziva strokovni delavec 1 in strokovni delavec 2 ter dousposabljanja za 2. stopnjo (kategorija AB).

Gospodarska komisija (GK) je v začetku marca sklicala zbor gospodarjev, ki je potekal v dveh delih – po spletu in dopisno z glasovanjem o predlaganih sklepih glede sprejema poročil o delu GK v letu 2021, o programu GK za leto 2022 in za leto 2023, glede priporočenih cen nočitev in osnovne oskrbe v planinskih kočah ter glede volitev v organe GK za obdobje 2022–2026.

Planinski dom na Krimu vabi sodelavko za pomoč v kuhinji in strežbi, PD Srednja vas v Bohinju razpisuje več delovnih mest za poletno sezono 2022 v Vodnikovem domu na Velem

polju, v Koči pod Bogatinom in v Planinski koči na Uskovnici, PD Ljubljana - Matica išče osebe za delo v Domu na Komni in Koči pri Savici med majem in septembrom, najemnik Doma na Kofcah **išče več oseb za poletno pomoč** pri delu v kuhinji in v strežbi, PD Kamnik je razpisalo mesto oskrbnika Cojzove kočice na Kokrskem sedlu, PD Jesenice pa za delovna mesta v Tičarjevem domu na Vršiču, Zavetišču pod **Špičkom** in v Erjavčevi koči na Vršiču.

Komisija za planinske poti (KPP) je pripravila zbor markacistov, ki bo 18. marca v prostorih Ekonomske fakultete v Ljubljani. Na zboru bodo med drugim potrjevali poročila, sprejemali program dela in volili novo vodstvo KPP. Podelili pa bodo tudi Knafelčeva priznanja.

Planinska pot PD Slavnik med Materijo in Slavnikom na odseku Vogenca-Cigan je zaradi sečnje zaprta. Na Slavnik se lahko povzpnete po vseh drugih planinskih poteh.

Komisija za varstvo gorske narave. Velikonočnica je ena naših redkih predstavnic stepskih rastlin, ki ima

v Sloveniji veliko zgodovinsko in simbolno vrednost. Območje Boča je prav zaradi te znanilke pomladi postalo med najbolj obiskanimi nahajališči rastlin pri nas. Ob tem so 9. februarja pripravili spletno predavanje 70 let proučevanja in obiskovanja velikonočnice na Boču.

Komisija za alpinizem (KA). Od 11. do 13. februarja je v okolici Vršiča z bazo v Mihovem domu potekal 1. ženski zimski alpinistični tabor KA. Vodji tabora sta bili Anja Petek in Neli Penič, udeleženske pa Ana Krauthaker, Vesna Meden, Patricija Verdev, Mojca Krajnc, Urša Kešar, Mina Kržišnik, Alenka Verbuč, Nataša Vodopivec, Tina Uranič, Nuša Ivanuša, Kaja Kunaver, Urška Gjergek, Nataša Ržek, Tina Šatej, Hana Hutar, Nina Klinec, Anja Ulaga, Dea Mljač, Katarina Rogelj, Klara Lukek, Polona Lamut, Iris Polutnik.

Kulturna smer *No Siesta* v steni Grandes Jorasses je bila želja številka ena letošnje zimske sezone alpinistične naveze Luka Stražar-Nejc Marčič, ki je v Centralnih Alpah plezala med 24. in 26. januarjem.

Komisija za športno plezanje je razpisala pripravljalni seminar in dva izpitna roka za pridobitev naziva športni plezalec v letu 2022. Seminar bo v športni dvorani Zlato polje v Kranju 19. marca.

Med letošnjimi dobitniki Bloudkovih priznanj, najvišjih odlikovanj Republike Slovenije v športu, ki so jih 11. februarja podelili na Brdu pri Kranju, je tudi športni plezalec Luka Potočar, svetovni podprvak 2021 v težavnostnem plezanju. Prejel je Bloudkovo plaketo.

Komisija za gorske športe (KGŠ). Da bi turno smučanje približali mladim, so v KGŠ zastavili projekt Šolar na turne smučiči, s katerim želijo ta šport predstaviti osnovnošolcem zadnje triade in srednješolcem.

Na Jezerskem so uspešno izvedli 25. memorial Luke Karničarja in Rada Markiča. Med člani je zmagal Luka Kovačič, med članicami Polona Virnik Karničar, med mladinci Klemen Španring, med veterani Tone Karničar, med gorskimi reševalci pa Anže Šenk.

POPOLN SPREMLJEVALEC

WWW.HANWAG.COM

hanwag

100 YEARS

HANWAG TATRA LIGHT GTX

Novinec v naši priljubljeni družini Hanwag Tatra. Idealen za nezahtevne pohode. Z inovativno tehnologijo podplata za blaženje, stabilnost in lahek korak.

Na Lumarjevem vertikalalu 2022, državnem prvenstvu v tekmovalnem turnem smučanju v vzponu, je 5. februarja v Mariboru z novim rekordom slavil Luka Kovačič, ki je za tri kilometre vzpona in 700 višinskih metrov potreboval zgolj 25 minut in 32 sekund. Med članicami je državna prvakinja postala Karmen Klančnik Pobežin, med mladnici pa Maj Pritržnik. Med gorskimi tekači je bil najhitrejši David Vogrin.

Društvo za razvoj turnega smučanja je 6. marca organiziralo 4. tekmovanje Zelenica *Ski Raid*. Tekma je sočasno štela tudi za državno prvenstvo v turnem smučanju posamezno. V španskem Boi Taullu v Pirenejih je med 9. in 13. februarjem potekalo letošnje evropsko prvenstvo v turnem smučanju. Kadet Maj Pritržnik je osvojil odlično peto mesto v šprintih, v vzponu je bil osmi. V šprintih je bil Tine Habjan med mlajšimi člani deseti, v vzponu pa šestnajsti. Klemen Španring je v šprintih dosegel med mladinci 25., v vzponu pa odlično osmo mesto. Član Luka Kovačič je bil v šprintih 29., v vzponu pa 18. V posamični tekmi so se v svojih kategorijah uvrstili takole: Habjan 16. mesto, Španring 18. in Kovačič 25. mesto. Pritržnik pa je zaradi tehničnih težav odstopil.

Tekmovalno turno smučanje bo s tremi disciplinami debitiralo na zimskih olimpijskih igrah leta 2026 v Milanu in Cortini, in sicer z atraktivnimi šprinti ter s posamično in štafetno preizkušnjo.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je objavila razpis za registracijo turnokolesarskih odsekov in klubov ter razpis za registracijo turnokolesarskih vodnikov, oboje za leto 2022. Zbor predstavnikov turnih kolesarjev PZS je bil 16. marca v Ljubljani. Na njem so volili tudi novo vodstvo komisije, za katero je KTK v februarju razpisala poziv h kandidaturam.

Planinska založba (PZ). Izšla je dvojezična monografija *Z znanjem do zvezd: Slovenska šola za nepalske gorske vodnike*, ki je posvečena Alešu Kunaverju in vsem vodnikom, inštruktorjem, zdravnikom ter podpornikom 40-letnega delovanja slovenske šole za gorske vodnike v Nepal. Knjiga, ki jo je zasnovala in uredila Mojca Volkar Trobevšek, je bila med drugim predstavljena v Ljubljani, in sicer 18. februarja na Festivalu gorniškega filma v Cankarjevem domu in 28. februarja v Knjižnici Otona Župančiča.

PZ je izdala novo, prenovljeno in dopolnjeno monografijo z novim naslovom *Slovensko planinstvo skozi*

čas. Avtorja sta dr. Peter Mikša in dr. Kornelija Ajlec, ki aktivno preučujeta sodobno slovensko zgodovino, zgodovino gorskega sveta in društev. Predvidoma konec marca izide planinsko-zgodovinski vodnik *Po poteh XIV. divizije* avtorja Francija Horvata. Vodnik je trenutno na voljo po prednaročniški ceni z 20-odstotnim popustom.

Preventiva. PZS je opozarjala na varnejše obiskovanje gora pozimi, na ustrezno izbiro ture, na neprecenjevanje, zmernost in postopnost. Potujoča razstava z naslovom Triglavski ledenik nekoč in danes je del projekta Misija Triglavski ledenik v Peking in nazorno ponazarja spreminjanje našega gorskega sveta zaradi podnebnih sprememb v zadnjih desetletjih. Do 13. februarja je bil na ogled v Ljubljani, nato v Mariboru, od 21. februarja pa si razstavo lahko ogledate v Mojstrani pred Slovenskim planinskim muzejem. V to alpsko vas na pragu Triglavskega narodnega parka se je po zaključku zimskih olimpijskih iger Peking 2022 vrnil tudi staljeni vzorec Triglavskega ledenika – Toli, ki bo v obliki staljene ledeniške vode postal del stalne razstave muzeja.

Zdenka Mihelič

U SPOMIN

Jožef Šampert (1968–2021)

V letu 2021 smo v PD HAKL Sveta Trojica v Slovenskih goricah izgubili

aktivnega in marljivega člana, planinskega vodnika in dobrega tovariša.

Ob ustanovitvi društva leta 1996 je bil med prvimi, ki se je včlanil in se že leto kasneje vpisal v tečaj za planinske vodnike. Gore, gorski svet in potepanje po njih so ga zasvojili tako kot padalstvo in vožnja z motorjem. Za vse tri užitke je, poleg družine in službe, še vedno našel dovolj časa, da jih je delil z drugimi in bogatil s svojimi izkušnjami ter znanjem.

V delo društva je bil tesno vpet z vodništvom in vodenjem članstva, predvsem po njemu ljubih planinskih poteh Haloz in Pomurja, ki jih je dobro poznal, saj je bil tudi službeno povezan s tem gričevnatim svetom, zaposlen pri podjetju Elektro Maribor. Sodeloval je z društvenimi markacisti pri vzdrževalnih delih na Pomurski planinski poti in Trojiški pohodniški poti ter pri postavitvi umetne plezal-

ne stene ob Trojiškem jezeru. V društvenem vodniškem odboru je ves čas, od leta 1998 dalje, ko je postal vodnik A in nato še leta 1999 vodnik B kategorije, veljal za zanesljivega, vsestransko razgledanega vodnika, predvsem pa človeka z dobršno mero humorja, ki je vsak pohod obogatil in napolnil z dobro voljo.

Zadnjih pet let je bil tudi član Upravnega odbora društva. Za svoje delo v planinskem društvu je prejel bronasti in srebrni častni znak PZS.

Njegov nenadni odhod je v društvu pustil trajno praznino. Ostala pa bo sled, ki nas bo vedno spremljala in spominjala na doživete dogodivščine z njim, toda odslej bo vse brez njega drugačno.

Jožef, na tvojem novem popotovanju naj ti bo lepo tudi brez nas. Hvala ti.

*Drago Lipič,
predsednik PD Haki Sv. Trojica*

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Požarna varnost v kočah, sedemdeset let Nejca
Zaplotnika, reke v Alpah, 110 let GRS

INTERJUJ

Marko Lukić

Z NAMI NA POT

Po gorah Prenja, Nockbergi

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

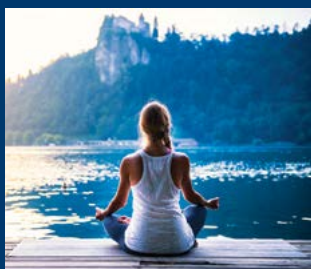
**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore-ljudje

Alpe-Adria

32. sejem za zeleni in
aktivni turizem

23.—26. marec 2022

Gospodarsko razstavišče, Ljubljana

